

6 Svenska exportkontrollorganisationen

Den svenska organisationen för exportkontroll fungerar i allt väsentligt väl. Utredningen finner inte anledning att föreslå ändringar i det övergripande förhållandet att ISP verkställer regeringens politik genom att pröva enskilda ärenden, under de förutsättningar som ges i lagar och förordningar och efter samråd med EKR när det gäller särskilt viktiga ärenden. Det finns emellertid utrymme för fortsatt utveckling av organisationen.

Utredningen har i uppdrag att se över de organisatoriska formerna för den svenska exportkontrollen samt lämna förslag till eventuella förändringar som anses behövliga. En introduktion till den svenska exportkontrollorganisationen finns i kapitel 2.

Enligt regeringen är det av särskilt intresse att utvärdera hur ISP förhåller sig till regeringen, eftersom myndigheten har givits ansvar för "frågor som traditionellt ansetts vara politiska och i första hand regeringens ansvar". Till uppdragets bakgrund hör också att ISP:s verksamhet har ändrat karaktär från "ren tillståndsprövning till att även delta i internationella förhandlingar" (dir. 2003:80, s. 19). Enligt utredningsdirektiven är det också av särskilt intresse att utvärdera hur EKR utövar sina funktioner. Allmänna frågor om det "politiska och parlamentariska inflytandet på området" utgör också del av uppdraget (s. 25).

Utredningens översyn av de organisatoriska formerna för exportkontrollen bygger på en genomgång av lagstiftning, intervjuer och jämförande internationella utblickar. Utredningen har intervjuat ledamöterna i EKR. Samtal har också förts med tjänstemän vid UD och ISP samt med ISP:s förre chef. Försvarsdepartementets sakkunnige i EKR är också sakkunnig i utredningen och har löpande lämnat synpunkter.

Som ett komplement till samtalen har utredningen genomfört en enkätundersökning bland chefer och handläggare på ISP respektive UD:s enhet för strategisk exportkontroll (UD-ESEK). Organisationsfrågor har också berörts i konsultationer med försvarsindustrin och civilsamhället. För att få perspektiv på den myndighetsbaserade organisationsmodell som finns i Sverige har utredningen studerat interdepartementala modeller som är vanligast internationellt.

6.1 Framväxt

De organisatoriska formerna för exportkontrollen har förändrats avsevärt under 1900-talet. De första svenska exportkontrollagarna från 1918 berättigade endast konungen att bevilja undantag från utförselbudet. Genom en lagändring 1930 övertog chefen för handelsdepartementet ansvaret för att pröva merparten av tillståndsansökningarna, men när det gällde utförsel av större omfattning eller vikt krävdes fortsatt kungens ställningstagande. Sedan 1949 och fram till 1996 har emellertid regeringen eller enskilda statstråd prövat samtliga ärenden om tillstånd till utförsel av krigsmateriel. År 1984 inrättade regeringen en rådgivande nämnd för krigsmaterielfrågor med representanter för de sex partier som vid tidpunkten var företrädare i Utrikesnämnden.

Redan innan riksdagen hade röstat om gällande krigsmateriellag och yttrat sig till fördel för regeringens förslag till riktlinjer för krigsmaterielexport och annan utlandssamverkan diskuterades möjligheterna att delegera ansvaret för krigsmaterielärendena till myndighetsnivå. Regeringens särskilde utredare av frågan, Gunnar Lund, överlämnade i juni 1993 betänkandet *Kontrollen över export av strategiskt känsliga varor* (SOU 1993:56), som kom att remissbehandlas och hanteras vidare i en arbetsgrupp inom Regeringskansliet under ledning av dåvarande krigsmaterielinspektör Staffan Sohlman. Denna behandling resulterade i propositionen *Ny myndighet för kontroll över krigsmateriel och andra strategiskt känsliga produkter* (prop. 1995/96:31), som vann riksdagens gillande.

Den 1 februari 1996 ombildades Krigsmaterielinspektionen, som tillhörde handelsavdelningen på UD och var regeringens beredningsorgan för krigsmaterielärenden, till en ny myndighet vid namn Inspektionen för strategiska produkter. Myndigheten har ansvaret för att pröva merparten av ärenden om kontroll över

krigsmateriel och andra strategiskt känsliga produkter. De senare omfattar produkter med dubbla användningsområden och sådant som faller inom ramen för Kemvapenkonventionen. Genom ovan nämnda proposition ombildades också Rådgivande nämnden för krigsmaterielfrågor till EKR. Detta råd sammankallas av ISP:s generaldirektör samt har både en bredare parlamentarisk sammansättning och ett vidare arbetsfält än Rådgivande nämnden.

Som motiv för att delegera ansvar till myndighetsnivå har regeringen fört fram behovet av att minska regeringens och de enskilda statsrådets växande arbetsbörda. Delegeringen av krigsmaterielärenden är villkorad mot att myndigheten på eget initiativ skall överlämna ärenden till regeringen, om de har ”principiell betydelse eller annars är av särskild vikt”. Det är också ett villkor att tillstånd endast får medges om det finns ”säkerhets- och försvarspolitiska skäl för det och det inte strider mot Sveriges utrikespolitik”. Därutöver får regeringen meddela ”ytterligare föreskrifter om överlämnade av ärenden”. Dessa lagfästa villkor syftar till att säkerställa att regeringen skall kunna behålla det övergripande ansvaret för praxisutvecklingen.

Det finns inom regeringen en ambition att separera exportkontroll från exportfrämjande när det gäller krigsmateriel. Samma minister bör inte vara ansvarig för exportkontroll, inklusive styrningen av ISP, och främja svenska företags export av krigsmateriel. Inom Regeringskansliet handläggs exportkontrollfrågorna sedan 1996 av UD-ESEK.

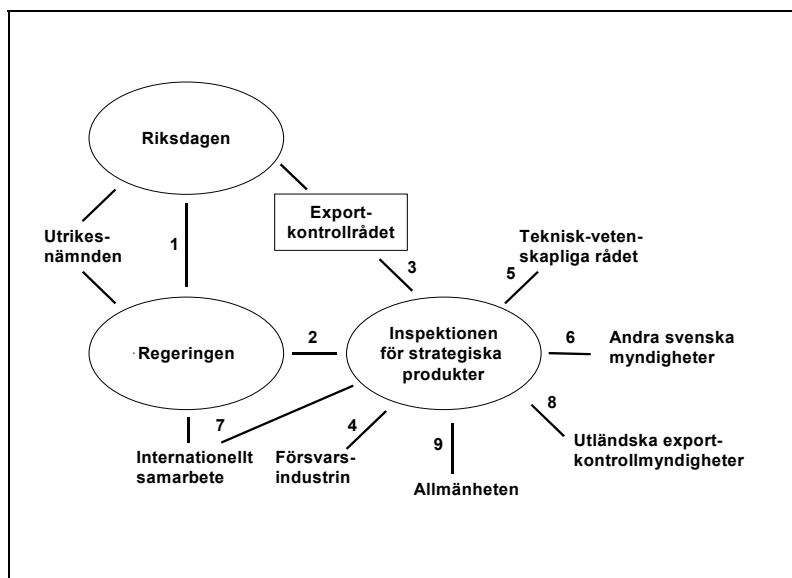
6.2 Utvärdering

Den svenska exportkontrollorganisationen är unik i ett internationellt perspektiv. I de länder som utredningen studerat prövas samtliga ärenden formellt av regeringarna och utan involvering av parlamentariker. Företagen skickar sina ansökningar till ansvarigt departement, till exempel Försvars-, Handels- eller Näringsdepartementen, som sedan bereder ansökningarna internt och interdepartementalt. Svåra eller kontroversiella ärenden avgörs av den ansvariga ministern, grupper av ministrar eller av hela regeringen. Det förekommer dock olika grader av delegering till tjänstemän inom departementen.

Den svenska exportkontrollorganisationen illustreras översiktligt i bilden nedan. Relationerna mellan de inblandade institutio-

nerna och intressenterna diskuteras i detta kapitel i den sifferföljd som framgår av bilden. Jämfört med organisationsbilden i kapitel 2 framhävs här särskilt ISP:s relationer.

Bild 6. Illustration av den svenska exportkontrollorganisationen

6.2.1 Riksdag och regering

Relationen mellan riksdagen och regeringen (1) regleras i konstitutionen. Riksdagen antar lagar om krigsmateriel. Regeringen beslutar om förordningar samt utformar och driver svensk politik på exportkontrollområdet. Det finns i Sverige en tradition som innebär att riksdagen även ges möjlighet att ta ställning till regeringens riktlinjer. Riksdagen utövar kontroll över regeringen och utkräver ansvar vid behov.

Riksdagens möjligheter att utkräva ansvar

Det finns i huvudsak två möjligheter för riksdagen att kontrollera och ställa regeringen till ansvar i krigsmaterielfrågor. Den första möjligheten går via konstitutionsutskottet. Detta utskott har till uppgift att granska statsrådets tjänsteutövning och handläggning

av regeringsärenden, på eget initiativ eller efter anmälan. Konstitutionsutskottet har inte konstaterat några formella felaktigheter i regeringens handläggning eller statsrådets hantering av krigsmaterielärenden. Det har dock inte inträffat så ofta sedan 1996 och inte alls under de senaste fyra åren att regeringen själv avgjort ett ärende. Detta förhållande kommenteras i nästa avsnitt.

Regeringen kan formellt inte ställas till ansvar av riksdagen om ISP inte överlämnar ett visst ärende. Det är myndighetens generaldirektör som själv tar ställning till om det aktuella ärendet har principiell betydelse eller annars är av särskild vikt och i så fall bör överlämnas. Regeringen kan inte heller ändra ett beslut om tillstånd som ISP fattat. Myndighetens beslut om tillstånd kan inte heller överprövas av domstol.

Den andra kontrollmöjligheten uppstår i samband med frågestunder, interpellationsdebatter och med att regeringen på våren överlämnar sin årliga skrivelse om krigsmaterielexporten. Denna skrivelse, som bereds av utrikesutskottet och är offentlig, innehåller statistik och beskriver relevant utveckling på området. I dessa riksdagsdebatter svarar statsråden inte för ISP:s beslut i enskilda ärenden utan endast om exportkontrollpolitikens inriktning i allmänhet.

Regeringen skall inte påverka ISP:s beslutsfattande i enskilda ärenden - det skulle utgöra ministerstyre och vara oförenligt med den svenska konstitutionen. Myndighetens generaldirektör, som är en tjänsteman, kan inte avkrävas politiskt ansvar. Regeringen kan dock som en yttersta konsekvens entlediga generaldirektören om den är missnöjd med inriktningen på prövningen.

Vid sidan av dessa två möjligheter till ansvarsutkrävande kan riksdagen ta initiativ till en förändring av krigsmaterielagen, riktlinjerna eller andra ingångsvärden för tillståndsprövningen. Regeringens beslut i november 1997 att tillsätta en utredning om praxisutvecklingen vid följdleveranser och beslutet att tillsätta den här utredningen i juli 2003 kan till del ses som en följd av riksdagens inflytande.

Riksdagens involvering

Riksdagen har ställt sig bakom riktlinjerna, det vill säga kärnan i regeringens exportkontrollpolitik. Riktlinjerna lades fram av regeringen 1992 och är på papperet alltsedan dess orörda. Genom

att anta lagförslagen i propositionen 1995/96:31 rörande bildandet av ISP godkände riksdagen ansvarsdelegeringen och dess villkor. Riksdagspartierna involveras i riktlinjernas tillämpning i viktiga ärenden genom EKR. Partiernas representanter i rådet får även exklusiv insyn i beslutade ärenden och i andra aktuella frågor.

Riksdagen skall enligt 10 kap. regeringsformen godkänna att regeringen ingår internationella överenskommelser, som inverkar på lagar eller som i övrigt gäller ett ämne som ligger inom ramen för riksdagens beslutskompetens. Ett ganska aktuellt exempel inom krigsmaterielområdet är FA/LOI. Sveriges tillträde till avtalet föregicks av en proposition och riksdagsbehandling under våren 2001 (prop. 2000/01:49).

Enligt regeringsformen skall regeringen också överlägga med Utrikesnämnden i ”utrikesärenden som är av större vikt”. Utrikesnämnden består av riksdagens talman och nio andra ledamöter som riksdagen utser. Dess möten leds av statschefen, eller om denne är förhindrad av statsministern. Under årens lopp har regeringen tagit upp ett antal krigsmaterielärenden i nämnden.

Utredningen anser att riksdagens möjlighet att yttra sig över riktlinjerna och det inflytande över deras tillämpning som riksdagspartiernas företrädare har, stärker den demokratiska legitimiteten i ISP:s exportbeslut. Involveringen av samtliga riksdagspartier kan också resultera i större kontinuitet för exportkontrollpolitiken.

6.2.2 ISP

Förhållandet mellan regeringen och ISP (2) regleras i allmänhet av regelverket för det svenska myndighetsväsendet och i synnerhet av lagen om krigsmateriel respektive lagen om kontroll av produkter med dubbla användningsområden och tekniskt bistånd och till dessa tillhörande förordningar och regeringsbeslut. Grundläggande är att regeringen med vissa förbehåll delegerar ansvaret till ISP att verkställa regeringens exportkontrollpolitik.

Krigsmateriellagen

I krigsmateriellagens inledning står att tillstånd endast får lämnas ”om det finns säkerhets- eller försvarspolitiska skäl för det och det inte strider mot Sveriges utrikespolitik”. Denna bestämmelse är en

sammanfattning av de övergripande principerna i riktlinjerna. I lagens 1 a § anges vidare:

Inspektionen för strategiska produkter prövar frågor om tillstånd, förbud och undantag i enskilda fall enligt denna lag.

Inspektionen skall med eget yttrande lämna över ett ärende till regeringens prövning, om ärendet har principiell betydelse eller annars är av särskild vikt.

Regeringen får meddela ytterligare föreskrifter om överlämnande av ärenden till regeringen.

Dessa tre bestämmelser, som också fördes in i lagen 1996, innebär att regeringen delegerar ansvaret att pröva företagens ansökningar om export och internationellt samarbete avseende krigsmateriel samt relaterade tillsynsuppgifter. ISP skall emellertid inte fatta beslut i sådana ärenden som dess generaldirektör anser ha principiell betydelse eller annars vara av särskild vikt utan överlämna dem till regeringen med ett eget yttrande. För att kunna styra ISP:s arbete finns också en möjlighet för regeringen att meddela ytterligare föreskrifter om överlämnande.

I propositionen Ny myndighet för kontroll över krigsmateriel och andra strategiskt känsliga produkter (prop. 1995/96:31) finns ingen uttömmande förklaring av vad som avses med ärenden som har ”principiell betydelse” eller annars är av ”särskild vikt”. Regeringen konstaterar emellertid att det kan räcka att regeringen prövar de ärenden som är viktiga för praxisutvecklingen ”eller är svårbedömda”; i de flesta fall ger riktlinjerna, som uttrycker ”principer som regeringen har lagt fast i sin praxis”, ”god vägledning” för prövningen (kap. 4). I ett ytterligare försök att beskriva omständigheter som talar för ett överlämnande skriver regeringen att ”i krislägen eller andra tillspetsade situationer kan det vara motiverat att regeringen prövar fler eller andra ärenden än vad som normalt är ändamålsenligt” (kap. 5).

Bestämmelserna om överlämnande av ärenden måste också ses i ljuset av EKR:s rådgivande funktion. En av ledamöternas uppgifter är att ge rekommendationer till ISP:s generaldirektör. Utöver dessa rekommendationer har generaldirektören att ta fasta på UD:s och Försvarsdepartementets respektive föredragningar. Föredragningarna utgör ett viktigt underlag för att kunna bedöma ärendets prejudicerande natur. Faktorer som också kan påverka generaldirektörens ställningstagande är om regeringen tagit beslut i en

närliggande fråga eller gjort ett allmänpolitiskt uttalande om det land eller den produkt som ärendet avser.

I fråga om regeringens möjlighet att meddela ytterligare föreskrifter om överlämnande är ovannämnda proposition fåordig. Regeringen anger att det till exempel kan gälla "alla ärenden som avser export till ett visst land eller som avser varor av ett visst slag". Eftersom möjligheten hittills aldrig har använts är det svårt att föreställa sig i vilket läge den skulle nyttjas. Regeringen kan knappast meddela föreskrifter för att *kalla till sig* enskilda ärenden från ISP då detta skulle kringskära myndighetens oberoende ställning.

Förordningen (1992:1303) om krigsmateriel behandlar inte förhållandet mellan regeringen och ISP annat än indirekt. Regeringen kan ändra i förordningens bifogade materiellista så att produkter som inte tidigare varit tillståndspliktiga blir kontrollerade och tvärtom. Denna förordning tar främst upp praktiska och tekniska frågor, till exempel vilken information en ansökan om tillstånd bör innehålla.

Andra styrdokument

Vid sidan av lagen respektive förordningen om krigsmateriel regleras förhållandet mellan regeringen och ISP genom förordningen (1995:1680) med instruktion för Inspektionen för strategiska produkter samt genom årliga regleringsbrev. I ISP:s instruktion återfinns bestämmelser om bland annat myndighetens uppgifter, ledning, sammankallande av EKR och Teknisk-vetenskapliga rådet.

I instruktionen framkommer få nya detaljer om förhållandet mellan ISP och regeringen utöver vad som finns i krigsmateriel-lagen. Ett par bestämmelser bör dock uppmärksammas. I 9 § anges att EKR:s sakkunniga i utrikes-, säkerhets- och försvarspolitiska frågor är den statssekreterare som svarar för exportkontrollfrågor, det utrikesråd i UD som Regeringskansliet bestämmer och statssekreteraren i Försvarsdepartementet eller den som någon av dem sätter i sitt ställe. I 12 § slås fast att ISP:s generaldirektör anställs genom beslut av regeringen.

Varje år beslutar regeringen om ett regleringsbrev med budgettram för ISP. I flera avsnitt överlappar regleringsbrevet och instruktionen varandra, även om det förra dokumentet beskriver

arbetsfördelningen mellan myndigheten och regeringen på ett utförligare vis. I regleringsbrevet för 2004 (UD2003/63151/ESEK) uppräknas tre verksamhetsgrenar för exportkontroll inom vilka myndigheten skall verka: tillsyn och licensprövning, internationellt samarbete och information. För varje verksamhetsområde specificeras dels målen, dels kraven på återrapportering till regeringen. När det gäller prövning av krigsmaterielärenden anges som mål:

ISP skall på ett kompetent och resurseffektivt sätt och med utgångspunkt från Sveriges försvars- och säkerhetspolitiska intressen och i samklang med principerna för utrikespolitiken, pröva ärenden som faller under lagen om krigsmateriel för att genom bl.a. effektiv exportkontroll bidra till internationell fred och säkerhet samt icke-spridning.

Överlämnande av ärenden

I proposition 1995/96:31 om ISP:s bildande anges att det sedan länge är en strävan att befria regeringen från ärenden av förvaltningskaraktär för att departementen skall få mer tid åt reformarbete, planering och annat som kräver ett politiskt ställningstagande. Tanken med att delegera ansvaret för prövningen av merparten av ärenden om kontroll över krigsmateriel och andra strategiskt känsliga produkter är ett led i den strävan.

Sedan ISP:s bildande i februari 1996 har myndigheten överlämnat totalt 15 ärenden till regeringens prövning, varav 13 har rört krigsmateriel och 2 PDA. Omkring 1 000 utförelärenden beträffande krigsmateriel inkommer varje år till ISP. Motsvarande antal utförelärenden avseende PDA är 200–300. Av tabellen framgår att inget ärende har överlämnats till regeringen under de senaste fyra åren.

Tabell 3. Till regeringen överlämnade ärenden 1996–2004

Källa: ISP

År	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	96-04
Antal	1	5	6	2	1	0	0	0	0	15

Det bör noteras att av de tretton krigsmaterielärenden som överlämnats till regeringen är endast sex ärenden direkt relaterade till exportaffärer. Fem ärenden rör försäljning av företag till utländska ägare i ljuset av krav på nytt tillverkningstillstånd och eventuella

villkor förknippade med ett sådant tillstånd. Återstående två regeringsärenden kan sägas ha haft mer allmän karaktär än varit förknippade med ett specifikt land eller företag.

Tabell 4. Till regeringen överlämnade krigsmaterielärenden 1996–2000 fördelade på olika prövningsfrågor
Källa: ISP

Prövningsfråga	Antal
Försäljning av företag till utländsk ägare	5
Anbudsunderrättelse om exportaffär	4
Ansökan om utförseltillstånd	1
Förhandsförfrågan om exportaffär	1
Principfråga om begreppet identitet	1
Krav på utförseltillstånd för svensk försvarsmyndighet	1

Som grundförutsättning för delegeringen till myndighetsnivå har regeringen framhållit att delegeringen inte skall innebära att prövningen i ärendena ändras i sak. Regeringen slår i propositionen om ISP:s bildande fast att ”utrikes-, säkerhets- och försvarspolitiska överväganden liksom hittills skall fälla utslaget vid prövningen” (prop. 1995/96:31 kap. 4). Därutöver anger regeringen att det är en utgångspunkt att regeringen också i fortsättningen skall ansvara för och kunna styra utvecklingen i praxis på området och anpassa den till växlande utrikes-, säkerhets- och försvarspolitiska krav. Dock menar man att det kan räcka att regeringen prövar de ärenden som är viktiga för utvecklingen eller som är svårbedömda.

Utredningen sluter sig till att delegeringsreformen uppnått syftet att befria regeringen från krigsmaterielärenden av förvaltningskaraktär. Utredningen är klar över att det finns olika meningar i frågan om huruvida regeringen fortfarande styr praxisutvecklingen, men har inte kunnat konstatera att ISP skulle ha överlämnat för få eller fel ärenden till regeringen. I ljuset av praxisutvecklingen fram till 2000, då det senaste ärendet överlämnades, och av samtal med företrädare för organisationen finner utredningen ingen anledning att framföra kritik i överlämningsfrågan.

Utredningens bedömning är att ISP:s generaldirektörer har fattat beslut i enlighet med den inriktning som ges i riktlinjerna och regeringens styrdokument. Även om prövningen inte ändrats i sak efter delegeringen, bör noteras att den snabba utvecklingen av

svensk säkerhets- och försvarspolitik sedan början av 1990-talet har haft betydelse för resultatet av riktlinjernas tillämpning.

ISP skall ha en oberoende ställning gentemot regeringen i enlighet med den svenska myndighetsmodellen. Samtidigt måste regeringen kunna styra myndigheten, inte minst med tanke på att krigsmaterielexport är ett politiskt känsligt ämne i Sverige och i förhållande till andra stater. Utredningen gör bedömningen att regeringens formella styrinstrument – rätten att meddela ytterligare föreskrifter om överlämnande av ärenden till regeringens prövning, instruktionen och regleringsbrevet – tillsammans möjliggör nödvändig styrning av ISP.

Export till Storbritannien och USA under Irakkriget

Frågan om regeringens och ISP:s respektive ansvarsområden ställdes i media på sin spets när fyra artillerilokaliseringsradarsystem av typen Arthur hyrdes ut till Storbritannien i början av 2003 när detta land befann sig i krig.

Ärendet hade sin upprinnelse i att Försvarsmakten anmälde beslutsavsikt till Regeringskansliet att hyra ut fyra radarsystem till företaget som hade tillverkat dem och som i sin tur avsåg föra ut systemen till ett presumtivt kundland. Regeringskansliets beredning resulterade i att ärendet avskrevs. Försvarsmakten fattade sedermera beslut om uthyrningen.

ISP fattade i januari 2003 beslut om utförseltillstånd för fyra Arthursystem till Storbritannien. I enlighet med 1 § i lagen fanns möjlighet för ISP att överlämna ärendet till regeringens prövning om den ansett att ärendet hade principiell betydelse eller annars var av särskild vikt. Myndighetens generaldirektör redovisar i sin årsredovisning för 2003 sina överväganden på följande sätt:

Inom verksamhetsområdet krigsmateriel (KM) var den i särklass svåraste frågan under året hur krigsmaterielexporten till USA och Storbritannien skulle hanteras i samband med kriget i Irak. Å ena sidan finns ett starkt svenskt försvars- och säkerhetspolitiskt intresse av försvarsmaterielsamarbete med dessa länder, å andra sidan tog Sverige avstånd från angreppet mot Irak p.g.a. avsaknaden av ett tydligt mandat från FN:s säkerhetsråd. Efter noggranna överväganden, bl.a. i Exportkontrollrådet, och i ljuset av uttalanden från regeringens sida konstaterades att i en helhetsbedömning vägde de långsiktiga svenska försvars- och säkerhetspolitiska övervägandena så tungt att krigs-

materielexporten till USA och Storbritannien fortsatt skulle hanteras på sedvanligt sätt.

Som kompletterande information kan nämnas att Storbritannien med ISP:s kännedom importerade fyra Arthur från Norge redan 2002. Något svenskt tillstånd till vidareexport från Norge till Storbritannien behövdes inte. I oktober 2003 fattade ISP beslut om utförsel av fyra (andra) fabriksnya system till Storbritannien mot sedvanligt slutanvändarintyg. De system som hyrdes ut och som skapade medial uppmärksamhet har alla återförts till Sverige.

6.2.3 ISP och EKR

Förhållandet mellan ISP och EKR (3) regleras i förordningen (1995:1680) med instruktion för Inspektionen för strategiska produkter. Förhållandet beskrivs närmare i propositionen Ny myndighet för kontroll över krigsmateriel och andra strategiskt känsliga produkter (prop. 1995/96:31).

Med riksdagens samtycke inrättade regeringen 1984 en rådgivande nämnd för krigsmaterielexportfrågor. Denna kom att bestå av sex personer som regeringen utsåg efter förslag från de partier som vid tidpunkten var företrädare i Utrikesnämnden. Rådgivande nämnden hade till uppgift att lämna råd till krigsmaterielinspektören i enskilda viktiga ärenden. Syftet med att skapa en särskild nämnd för exportfrågor var att avlasta Utrikesnämnden.

I samband med bildandet av ISP 1996 omvandlades Rådgivande nämnden till EKR. Utöver namnändringen förändrades fyra centrala förutsättningar för organets arbete.

För det första utvidgades EKR:s sammansättning till att även omfatta företrädare för miljöpartiet, vänsterpartiet och kristdemokraterna. Rådet består i dag av tio ledamöter representerande samtliga nuvarande riksdagspartier. Socialdemokraterna har tre ledamötsplatser, moderaterna två och de övriga partierna var sin. På ISP:s hemsida (www.isp.se) namnges ledamöterna. Det är partierna själva som föreslår ledamöter och regeringen som fattar beslut om deras förordnande. Det är inget krav att ledamöterna samtidigt skall vara riksdagsledamöter.

Den andra skillnaden mellan Rådgivande nämnden och det i dag existerande EKR rör de enskilda ledamöternas inflytande över besluten i samrådsärendena. I Rådgivande nämnden tillämpades

konsensusprincipen, det vill säga att alla skulle vara ense. Så är inte fallet i EKR, vars ledamöter ger råd eller rekommendationer till generaldirektören inför dennes slutgiltiga ställningstagande. Övergången från principen konsensus till rådgivande var en åtgärd som vidtog i ljuset av rådets utvidgning.

Det antal ledamöter som respektive parti har i rådet är ingen exakt avspeglning av hur riksdagsmandaten fördelar sig. I propositionen Ny myndighet för kontroll över krigsmateriel och andra strategiskt känsliga produkter (prop. 1995/96:31, kap. 7) anger regeringen att rådets sammansättning och arbetsformer bör anpassas för dess funktioner. Den förklarar vidare att ”formliga omröstningar inte är nödvändiga i ett råd för samråd” utan ”behandlingen av ett ärende kan ske så att myndighetschefen eller någon annan föredrar ärendet, att de närvarande överlägger med varandra och att myndighetschefen summerar den diskussion som har varit”. Regeringen skriver i samma proposition att förfarandet inte behöver regleras i detalj.

Den tredje förändringen, som trädde i kraft 1996, var att EKR i förhållande till Rådgivande nämnden fick en ny organisatorisk tillhörighet. EKR sammankallas av ISP:s generaldirektör och det är till denne som ledamöterna förmedlar sina synpunkter i samrådsärenden. Före ISP:s bildande sammankallades rådet av krigsmaterielinspektören och då denne tillhörde UD riktade sig ledamöternas råd till regeringen. EKR sammanträder omkring tio gånger per år.

Även om regeringen inte längre sammankallar EKR är den företrädd vid rådets sammanträden. EKR:s sakkunniga i utrikes-, säkerhets- och försvarspolitiska frågor är statssekreteraren som svarar för exportkontrollfrågor, det utrikesråd vid UD som Regeringskansliet bestämmer och statssekreteraren i Försvarsdepartementet, eller den som någon av dem sätter i sitt ställe. Alltjämt utses ledamöterna i rådet av regeringen efter förslag från partierna som är företrädda i Utrikesnämnden.

Ombildandet av Rådgivande nämnden förändrar inte den omständigheten att regeringen enligt regeringsformen är skyldig att överlägga med Utrikesnämnden om ärendet rör en exportaffär av större vikt.

Den fjärde skillnaden mellan Rådgivande nämnden och EKR rör bredden på verksamhetsområdet. Sedan 1996 är EKR också ett organ för samråd och insyn avseende PDA.

Samrådsfunktionen

EKR har som funktion att ge råd till ISP:s generaldirektör. I rådet diskuteras ärenden som är viktiga, komplexa, känsliga, prejudice-rande eller i vilka riktlinjerna kan behöva tillämpas på ett nytt sätt. Sådana ärenden benämns samrådsärenden. I ISP:s instruktion anges i 8 § att om ”det är möjligt skall generaldirektören samråda med rådet, innan Inspektionen lämnar över ett ärende till regeringens prövning i enlighet med 1 a § lagen (1992:1300) om krigsmateriel”. I proposition 1995/96:31 tillägger regeringen att samrådet har ”sin naturliga plats i beredningsprocessens slutskede, dvs. omedelbart innan inspektionen lämnar över ärendet till regeringen eller själv avgör ärendet” (kap. 7).

Av tabellen nedan framgår utvecklingen av antalet samrådsärenden under åren 1996–2004. Ärendena har avsett förfrågningar om utförelse till olika länder. Ett antal länder har blivit föremål för fler än ett samrådsärende, vid olika tidpunkter och i fråga om olika typer av materiel. Fluktueringarna i antalet samrådsärenden över tid torde bero på flera faktorer såsom praxisutvecklingen och försvarsindustrins intresse av nya marknader.

Tabell 5. Ärenden som varit föremål för samråd i EKR 1996–2004
Källa: ISP

År	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	96-04
Antal	45	44	30	18	28	8	7	6	18	204

Samrådet går för tillfället till så att en tjänsteman vid ISP inledningsvis redogör för det aktuella ärendet. Detta sker i en promemoria, som tillsammans med kallelse och dagordning skickas ut till ledamöterna inför sammanträdet. Promemorian innehåller uppgifter om bland annat den aktuella produkten, det ansökande företaget, det tilltänkta mottagarlandet och eventuell tidigare export till samma land. Personal från UD föredrar därefter situationen i det tilltänkta landet. Även landpromemoriorna skickas ut till ledamöterna inför sammanträdena. Som ett tredje moment bedömer personal från Försvarsdepartementet den aktuella materielens betydelse för Försvarsmaktens försörjning av materiel och kompetens. I den efterföljande diskussionen frågar generaldirektören efter ledamöternas syn och rekommendationer. Ledamöterna, liksom tjänstemännen, är bundna av handlingssekretess och tystnadsplikt.

Utredningens bedömning är att EKR på ett tillfredsställande sätt har utövat sin funktion att ge råd till ISP:s generaldirektör. Genom samrådet har riksdagspartiernas företrädare fått inflytande över besluten och därmed också över tillämpningen av riktlinjerna. I samtalen med utredningen har ledamöterna uppgivit att ISP tar upp relevanta ärenden för samråd samt tillhandahåller ett tillfredsställande beslutsunderlag. Breddningen av rådets parlamentariska sammansättning har enligt utredningen varit till fördel för organisationen, eftersom den inneburit att fler åsikter framkommit, och därigenom har den demokratiska legitimiteten i ISP:s beslut stärkts. Utredningen ser ingen anledning att föreslå en annan fördelning av stolarna i rådet eller införa något röstförfarande.

Insynsfunktionen

EKR har också som funktion att utöva insyn på allmänhetens vägnar. I enlighet med 7 § i ISP:s instruktion skall generaldirektören hålla rådet informerat om myndighetens verksamhet på exportkontrollområdet. Det är generaldirektören som bestämmer vilka frågor och andra ärenden än samrådsärenden som skall tas upp i EKR.

Insynsfunktionen utövas i dag på så sätt att ledamöterna vid varje sammanträde får listor med beviljade utförseltillstånd sedan föregående sammanträde, som de vid bordet tar del av och sedan lämnar tillbaka. I samband med genomgången kommenterar en tjänsteman från ISP ett eller ett par listade ärenden, till exempel mer omfattande exportaffärer. Om något uppfattas som otydligt eller särskilt intressant ställer ledamöterna frågor.

Utredningen betonar vikten av EKR:s insynsfunktion. Alternativet till den insyn som partiernas företrädare får är förmodligen ingen insyn alls. Känslig information om exportaffärer kan inte spridas utan risk för att mellanstatliga relationer och kommersiella intressen skadas. Utredningen bedömer att riksdagspartiernas företrädare genom EKR får god insyn i ISP:s verksamhet. I samtal med utredningen har ledamöterna uppgivit att alla deras frågor besvaras.

Informationsutbyte

Vid sidan av samråds- och insynsfunktionerna är EKR ett forum för informationsutbyte. I proposition 1995/96:31 anger regeringen att arbetet i rådet inte bara skall ta sikte på samråd utan även "tillföra myndigheten sakkunskap och kontinuerlig inblick i relevanta utrikes-, säkerhets- och försvarspolitiska frågor". Samrådet, menar regeringen, ger ISP kännedom om "de länderbedömningar, bedömningar av spridningsrisker m.m. som görs inom regeringskansliet ..." (kap. 7).

Utredningen har inte funnit skäl att ifrågasätta om ISP genom samråden eller på annat sätt tillförts sådana sakkunskaper och inblickar som avses. Det får förväntas att myndigheten organiserar sitt samarbete med Regeringskansliet och andra svenska myndigheter på så sätt att den håller sig ajour med utvecklingen i svensk utrikes-, säkerhets- och försvarspolitik och kan erhålla nödvändiga upplysningar om länderna för vilka företagen söker tillstånd.

Produkter med dubbla användningsområden

Totalt fyra ärenden om PDA har blivit föremål för samråd i EKR. Det relativt låga antalet jämfört med krigsmaterielsidan förklaras av att ISP inte har funnit anledning att samråda i ytterligare ärenden av denna karaktär.

Utredningen bedömer att breddningen av EKR:s arbetsfält till PDA inte har slagit igenom i rådets arbete. Det finns dock ingen grund för att rikta kritik mot detta förhållande, eller att föreslå att rådets arbetsfält skall smalnats av till endast krigsmateriel. Det är viktigt att möjligheten till samråd kvarstår. Samtidigt kan konstateras att ärenden avseende PDA inte rörer lika stort intresse som krigsmaterielärenden i Sverige, terroristhotet till trots.

Ett internationellt perspektiv

Den svenska modellen som innebär att regeringen delegerar prövningsansvaret av export- och samarbetsärenden till en självständig myndighet är unik i ett internationellt perspektiv. På samma sätt är EKR en unikt svensk företeelse. I inget annat land som utredningen studerat ges parlamentariker eller andra partiföreträdare insyn i viktiga ärenden som ännu inte avgjorts och dessutom

möjligheten att i förväg påverka beslutsfattandet. I flera länder begränsas parlamentets och de politiska partiernas roll till att granska beslut i efterhand.

6.2.4 ISP och försvarsindustrin

Förhållandet mellan ISP och försvarsindustrin (4) regleras i lagen respektive förordningen om krigsmateriel. Man kan identifiera ett antal styrinstrument i regelverket, vilka används för att styra försvarsindustrin och då särskilt dess exportinriktade verksamhet.

Styrinstrument

Det viktigaste styrinstrumentet som ISP förfogar över är rätten att medge tillstånd för aktiviteterna tillverkning, tillhandahållande, utförelse och samarbete med någon i utlandet avseende krigsmateriel samt för militärt inriktad utbildning.

Ett annat instrument är underrättelse- och uppgiftsskyldigheter. Företag med tillstånd att tillverka eller tillhandahålla krigsmateriel är skyldiga att till ISP redovisa marknadsföring i utlandet, liksom åtgärder som syftar till att avtala om samarbete med någon i utlandet. Företagen skall också underrätta ISP innan de lämnar bindande anbud om eller ingår ett avtal med någon i utlandet. Underrättelserna granskas av ISP. Företagen är också skyldiga att löpande lämna uppgifter om ägande i utländsk försvarsindustri.

Ett ytterligare instrument som ISP förfogar över är rätten att utöva tillsyn och kontrollera företagen. Företagen skall på anmodan lämna sådana upplysningar och handlingar som behövs för kontrollen samt lämna tillträde till de lokaler där verksamheten bedrivs. Skulle det visa sig att ett företag har erhållit ett tillstånd på felaktiga grunder kan tillståndet dras tillbaka och ärendet överlämnas till polis och åklagare för vidare åtgärder. I lagen finns bestämmelser om straffrättsliga påföljder.

Riktlinjerna är också ett instrument som ISP utnyttjar för att styra försvarsindustrins verksamheter mot acceptabla länder. Det är mot bakgrund av riktlinjerna som enskilda ansökningar om tillstånd till export och internationellt samarbete prövas. Processen beskrivs nedan.

Ansökningsprocessen

När ett företag avser exportera eller samarbeta med någon i utlandet vänder det sig till ISP med en skriftlig förfrågan. Dessa förfrågningar kan utgöras av ansökningar om tillstånd, men kan också ta sig uttryck i en begäran om förhandsbesked. Det stora flertalet ansökningar avser okontroversiella länder eller leveranstyper. I dessa ärenden kan företagen relativt omgående få besked. Ärenden om förhandsbesked, som avser nya eller kontroversiella länder behandlas i EKR och kräver därför längre handläggningstid.

Nästa steg i processen – om det rör sig om ett samrådsärende – är beroende av om generaldirektören anser att ärendet kräver ett ställningstagande från regeringens sida. Faktorer som vägs in är hur diskussionerna i EKR fallit ut, om regeringen fattat beslut i en närliggande fråga eller gjort ett allmänpolitiskt uttalande om det land som ärendet avser. Skulle ISP överlämna ärendet till regeringens prövning kommer det att hanteras som ett regeringsärende, det vill säga handläggas av UD, beredas mellan departementen och avgöras på ett regeringssammanträde. Regeringen kan även höra Utrikesnämnden innan den fattar beslut. Skulle däremot generaldirektören bedöma att ärendet inte behöver överlämnas fortsätter ISP att handlägga det.

De förhandsbesked som ISP meddelar företagen är inte bindande och utgör därför inte en garanti för ett framtida formellt tillstånd till utförsel eller samverkan med utländsk part. Om inga omständigheter har förändrats mellan det att ISP givit sitt förhandsbesked och företaget ansöker om tillstånd fattas i regel ett snabbt beslut om utförseltillstånd. Skulle någon betydelsefull omständighet som påverkar bedömningen enligt riktlinjerna ha förändrats under tiden, till exempel att den tilltänka mottagaren hamnar i krig eller att FN:s säkerhetsråd beslutar om ett vapenembargo, krävs en ny prövning. Eftersom affärer inte sällan genomförs under loppet av flera år och ibland skjuts upp, finns möjligheten att ett positivt förhandsbesked följs av ett avslag på ansökan om utförseltillstånd.

ISP:s instrument syftar sammantaget till att möjliggöra en styrning av försvarsindustrins exportverksamhet i ett tidigt skede så att den inriktas på för Sverige acceptabla köpare och samarbetsländer. På ISP:s hemsida hävdas att systemets fördel är att företagen ”slipper lägga ner resurser på marknadsföring som inte kan leda till export och skyddar därmed sin trovärdighet”. Statsmakterna å sin sida kan ”undvika olämplig export” och de ”utrikespolitiska

problem” som det anses innebära med fastställda listor med oacceptabla mottagarländer eller att stoppa en affär i ett sent skede.

Utredningen erfar från samtal med företrädare från både företag och ISP att försvarsindustrin i stort är tillfreds med nuvarande organisationsmodell. Företagen upplever att kontakterna med myndigheten vanligtvis förlöper smidigt. De får inom rimlig tid svar på frågor, begäran om förhandsbesked och ansökningar. När det gäller nya frågor som uppstår med anledning av företagsomstruktureringen uppfattas ISP såsom pragmatisk. En förutsättning för de smidiga kontakterna är att antalet handläggare vid ISP och de exporterande företagen är relativt litet samt att personalen på båda sidor har lärt känna varandra under årens lopp.

Enligt utredningens uppfattning möjliggör ISP:s befintliga instrument en effektiv styrning och kontroll av försvarsindustrins exportinriktade verksamhet. Det är vidare positivt för exportkontrollen att ISP och försvarsindustrin har byggt upp ett gott samarbetsklimat. Täta informella kontakter kan dock vara komplicerade, menar utredningen. ISP:s roll att ge service till företagen i praktiska frågor kring tillstånd å ena sidan och att vara tillståndsprövare å andra sidan skall hållas separata.

6.2.5 Utförelse som konsekvens av regeringsbeslut

Viss export och annan utförelse av försvarsmateriel från Sverige sker som en konsekvens av regeringens ställningstaganden. Regeringsbeslut om att ingå mellanstatliga samarbeten leder till utförelseärenden. Inom samarbetena överförs tillståndspliktiga teknologier och komponenter mellan deltagande stater och företag. Några exempel på sådana samarbeten ges i kapitel 3.

Regeringens beslut om försäljning, uthyrning eller dylikt av statsägd materiel resulterar också i utförelse- och samarbetsärenden. Exempel är här leasingen av svenska stridsflygplan till Ungern respektive Tjeckien.

Även i de fall när regeringen formellt tar ställning för ett visst samarbete eller försäljning krävs att ISP prövar frågan om tillstånd till utförelse av komponenter, teknologier och hela system. I normalfallet ger ISP utförelsetillstånd i enlighet med regeringsbeslutet utan att själv göra omfattande undersökningar eller samråda med EKR.

Utförsel som konsekvens av regeringsbeslut kan förväntas bli allt vanligare med anledning av ökningen av internationella samarbeten och det svenska överskottet av vissa typer av försvarsmateriel. I försvarspropositionen Vårt framtida försvar (prop. 2004/05:5, s. 121) efterfrågar regeringen riksdagens bemyndigande att

i exportstödjande eller i säkerhetsfrämjande syfte genom internationella samarbeten, överlåta eller upplåta materiel som inte behövs för Försvarsmaktens operativa förmåga eller som annars kan avvaras för en begränsad tid.

Beträffande uthyrning anför regeringen i samma proposition att sådan kan komma att öka på grund av en minskade insatsorganisation och att det kan vara ett sätt att inleda en mer omfattande försäljning.

6.2.6 Teknisk-vetenskapliga rådet

För att i svåra fall kunna bestämma vad som utgör krigsmateriel (eller PDA) och hur produkter skall klassificeras bistår ISP av Teknisk-vetenskapliga rådet (5). I detta råd, som inrättades 1984, ingår sex experter från svenska universitet och forskningsinstitut. Teknisk-vetenskapliga rådet sammankallas sällan. Under 2003 och 2004 sammanträdde rådet endast vid ett tillfälle per år. ISP har för avsikt att reaktivera Teknisk-vetenskapliga rådet.

6.2.7 ISP och andra svenska myndigheter

ISP står i kontakt med andra svenska myndigheter (6). De tätaste kontakterna är med Tullverket, som genom sina lokalkontor vid Sveriges gränspassager kontrollerar att innehållet i företagens försändelser överensstämmer med deras utförseltillstånd samt avför utförd kvantitet från den kvantitet som tillståndet totalt omfattar. Genom ett elektroniskt system meddelar ISP företaget och Tullverket om beslutet att bevilja tillstånd på samma gång.

Vid sidan av Tullverket har ISP kontakter och möten med en rad myndigheter, däribland Rikspolisstyrelsen, Försvarets materielverk, Totalförsvarets forskningsinstitut, Statens kärnkraftinspektion samt med militär underrättelsetjänst. Skälen bakom kontakterna varierar. När det gäller det svenska underrättelseväsendet handlar det framför allt om att få fram uppgifter om okända eller tvek-

samma slutanvändare, särskilt vid prövningen av ärenden angående PDA. Mottagarna av krigsmateriel är i regel välkända stater, försvarsmakter och företag.

6.2.8 ISP och internationellt exportkontrollsamarbete

Regeringen företräder Sverige i det internationella exportkontroll-samarbetet (7). ISP har emellertid givits vissa uppgifter i samarbetet. Dessa definieras i myndighetsinstruktionen (1995:1680) och det årliga regleringsbrevet (UD2003/63151/ESEK) och kan sammanfattas som följer:

- att vara nationell myndighet under Kemvapenkonventionen och därmed kontaktpunkt för olika intressenter;
- delta i det samarbete som bedrivs i de multilaterala regimerna för produkter med dubbla användningsområden och bistå UD med sakkunskap;
- biträda UD med sakkunskaper i EU:s samarbete om exportkontroll av vapen, produkter med dubbla användningsområden och Kemvapenkonventionen;
- bevaka andra EU-medlemsstaters denials och för Sveriges räkning genomföra bilaterala konsultationer i enlighet med EU:s uppförandekod för vapenexport;
- att vara kontaktpunkt för FA/LOI-frågor och därmed samordna Sveriges praktiska exportkontrollarbete inom ramen för samarbetsavtalet och biträda Regeringskansliet med sakkunskap;
- biträda UD och det övriga Regeringskansliet med sakkunskap i annat internationellt samarbete som rör exportkontroll, inklusive initiativ för att stärka exportkontrollen i andra länder.

Utredningens undersökning tyder på att politiska frågor ofta smälter samman med tillämpningsfrågor och andra praktiska frågor på den internationella nivån. Detta beror bland annat på att båda typer av frågor i de flesta andra länder hanteras av samma personer. För ett samstämmigt agerande förutsätts även fortsättningsvis ett nära samarbete mellan UD:s och ISP:s företrädare, både inför och under möten.

Om svenska denials

ISP har i uppdrag att för Sveriges räkning bevaka andra länders denials och genomföra bilaterala konsultationer enligt uppförandekodens bestämmelser. Det är även myndigheten som genom UD:s uppkoppling till EU-regeringarnas elektroniska kommunikationssystem (COREU) underrättar de andra medlemsstaterna om svenska denials.

I tabellen redovisas antalet svenska denials 2000–2004 fördelade på kriterierna 1 till 8 i koden (K1–K8). Siffran inom parantes betyder att det aktuella kriteriet har angivits tillsammans med ett annat kriterium. Totalt har Sverige utfärdat 57 denials, varav nästan hälften med hänvisning till kodens fjärde kriterium om bevarandet av regional fred, säkerhet och stabilitet.

Tabell 6. Av Sverige utfärdade denials 2000–2004, totalt och fördelade per kriterierna 1 till 8 i EU:s uppförandekod

Källa: ISP

År	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	Totalt
2000	2	2	2	6		2	5		19
2001		5	3	6		1	2		17
2002			1	8			1		10
2003				(2)			5		5
2004	2		1	3	(2)				6
Hänvisning/ kriterium									
2000–2004	4	7	7	25	2	3	13	0	57

6.2.9 ISP och utländska exportkontrollmyndigheter

ISP har kontakter med myndigheter i andra länder (8) för att förbättra underlaget för beslutsfattande i olika frågor och för att utbyta information och erfarenheter. Enligt utredningens uppgifter har behovet av kontakter med utländska myndigheter ökat som följd av försvarsindustrins internationalisering, inklusive de krav som både Sverige och dess samarbetsländer ställer i fråga om vidareexport. ISP:s kontakter består såväl av in- och utgående

besök som av skrivelser, informella telefonsamtal och e-postutväxling. Exportkontrollmöten inom ramen för bland annat EU och FA/LOI-samarbetet bidrar till att upprätthålla och fördjupa kontakterna på handläggarnivå.

6.2.10 ISP och allmänheten

ISP har i uppdrag att verka för en breddad kunskap om och förståelse för den svenska exportkontrollpolitiken samt informera allmänheten om sin verksamhet (9). Myndigheten sammanställer varje år den statistik om krigsmaterielexporten som regeringen redovisar i sin skrivelse om strategisk exportkontroll. ISP har vidare en hemsida som vänder sig till en bredare allmänhet. Myndigheten anordnar och deltar dessutom i ett antal konferenser och seminarier.

6.3 Förslag till organisationsutveckling

Utredningen gör bedömningen att den svenska organisationen för exportkontroll är ändamålsenlig och i allt väsentligt fungerar väl. Det finns dock utrymme för fortsatt organisationsutveckling, bland annat mot bakgrund av utredningens förslag till riktlinjer. Här nedan diskuteras förslag och iakttagelser beträffande organisationen.

6.3.1 ISP:s institutionella minne

ISP ger per definition tillstånd endast om det finns säkerhets- och försvarspolitiska skäl för det och när det inte strider mot målen och principerna för Sveriges utrikespolitik. Att i någon större utsträckning skriftligen dokumentera överväganden bakom beslut har inte ansetts nödvändigt. Övervägandena i utförelse- och samarbetsärenden, på basis av de svenska riktlinjerna och EU:s uppförandekod för vapenexport, dokumenteras i dag inte på annat sätt än i beslut om bifall eller avslag (i det senare fallet ofta med hänvisning till ett eller flera kriterier i koden).

Utredningen föreslår att ISP som ett led i att utvidga sitt institutionella minne skall dokumentera de överväganden och skäl som ligger till grund för beslut i samrådsärenden (viktiga ärenden som

behandlas i EKR). För att över tid säkerställa ett sådant förfarande krävs en ändring i förordningen (1995:1680) med instruktion för Inspektionen för strategiska produkter. Det finns sekretessbestämmelser till skydd för både beslut och motiveringar. Besluts- och motiveringarna är inte avsedda att skickas till företagen.

Ett krav på ISP att dokumentera överväganden bakom beslut i rutinmässiga ärenden, vilka utgör över 95 procent av alla ärenden, skulle vara av begränsad nytta. Det skulle även innebära en administrativ börda. När det gäller beslut i samrådsärenden bedöms emellertid en dokumentation vara värdefull, bland annat för att över tid kunna följa tillämpningsutvecklingen av riktlinjerna. Utredningen gör även bedömningen att utvecklingen av EU:s exportkontrollsamarbete kommer att ställa ökande krav på Sverige att kunna redovisa överväganden utifrån givna kriterier.

6.3.2 Underrättelser om avslag enligt koden

Enligt EU:s uppförandekod skall Sverige underrätta de andra medlemsstaterna om utförelselansökningar som avslås med hänvisning till ett eller flera av kodens kriterier (tillämpningsbestämmelse 3). Det engelska ordet för avslag är denial och vid utfärdandet av en denial finns en skyldighet att informera de andra medlemsstaterna om denna. Utfärdandet av denials bedöms av utredningen vara en viktig förutsättning för en harmonisering av tillämpningen av koden inom EU.

I den användarmanual för uppförandekoden som EU antog i november 2003 (14283/03) utvidgas begreppet denial till att även omfatta återkallande av tillstånd samt negativa besked på informella exportförfrågningar, som uppnår en i manualen stipulerad detaljeringsnivå. För att kunna resultera i avslag måste förfrågan innehålla uppgifter om tilltänkt mottagarland, en beskrivning av materiel, inklusive dess värde och kvantitet och eventuellt tekniska egenskaper, köpare och om slutanvändare. I Sverige motsvaras en sådan informell förfrågan av en skriftlig begäran om förhandsbesked samt en underrättelse om anbudsavsikt.

Utredningen föreslår att Sveriges åtagande beträffande denials implementeras genom ett tillägg i ISP:s instruktion. Detta skulle förtydliga och konsolidera gällande praxis beträffande handläggningen av denials. I sammanhanget bör också påminnas om att utredningen i sitt förslag till riktlinjer understryker Sveriges denial-

åtagande i en bestämmelse om att tillstånd inte bör medges om en medlemsstat i EU under de senaste tre åren har förvägrat den tilltänkta mottagaren en i huvudsak identisk leverans med hänvisning till kriterierna i uppförandekoden.

Bakom utredningens förslag att ålägga ISP att utfärda denials i de tre ovannämnda situationerna finns också en ambition att överbrygga en ”kulturskillnad” mellan riktlinjerna och uppförandekoden som hänför sig till själva tillämpningsmomentet. Till skillnad från uppförandekoden är riktlinjerna inte enbart avsedda att tillämpas vid det tillfälle en utförelsansökan formellt prövas utan är det instrument som kontinuerligt används för att styra företagets verksamhet till acceptabla länder. Riktlinjerna tillämpas till exempel när företagen besöker myndigheten för samtal om nya marknader och redovisar sin marknadsföring.

6.3.3 Materielspecifikt synsätt ställer nya krav

Utredningen vill poängtera att uppförandekodens materielspecifika synsätt, som utredningen även vill föra in i riktlinjerna, ställer nya krav på beslutsunderlaget i export- och samarbetsärenden. Det kan vara befogat att inhämta ytterligare uppgifter om materielens alternativa användningsområden och mottagarens intentioner, till exempel när det rör sig om en ny slutanvändare eller om det finns tvivel kring slutanvändarintyget.

ISP har ett samarbete med Regeringskansliet – bland annat inom ramen för EKR – svenska ambassader och andra utlandsmyndigheter, svenska underrättelsetjänster, utländska exportkontrollmyndigheter med flera för att inhämta och kontrollera uppgifter inför prövningen. Utredningen ser detta samarbete som en viktig förutsättning för övergången till ett materielspecifikt synsätt och rekommenderar att det fördjupas.

Det har kommit till utredningens kännedom att ISP genomfört ett antal utlandsbesök, såväl före tillståndsbeslut i syfte att studera effektiviteten hos den tilltänkta mottagarstatens exportkontrollsystem som efter utförelse i syfte att verifiera att materielen finns kvar hos den angivna slutanvändaren. Utredningen anser att denna verksamhet också är en viktig förutsättning för övergången till ett materielspecifikt synsätt och rekommenderar att den utvecklas.

Iakttagelserna kräver inga författningsändringar.

6.3.4 Kompletterande kriterier ställer krav

Utredningen vill uppmärksamma att uppförandekodens åtta kriterier, som utredningen även vill föra in i riktlinjerna, ställer ytterligare krav på beslutsunderlaget i export- och samarbetsärenden. De kriterier som finns i koden, men som inte finns i gällande riktlinjer, rör olika aspekter av det tilltänkta mottagarlandets uppträdande gentemot det internationella samfundet (till exempel terrorism och internationell brottslighet) samt exportens konsekvenser för en hållbar utveckling i det tilltänkta mottagarlandet.

Iakttagelsen kräver ingen författningsändring.

6.3.5 Strukturerat kompetens- och erfarenhetsutbyte

Utredningen föreslår att UD-ESEK och ISP tillsammans fortsätter att utveckla formerna för ett strukturerat utbyte av kompetens och erfarenhet. En fortsättning på initiativet till växeljämsgöring skulle enligt utredningen kunna vara värdefullt. Regelbundna handläggarträffar, en gemensam planeringsdag, samarrangemang av en "öppet-hus-dag" är några andra tänkbara möjligheter att undersöka vidare.

Behovet av kompetens- och erfarenhetsutbyte förstärks av att Regeringskansliet sedan 1996 av naturliga skäl är mindre involverat i de praktiska frågorna kring tillståndsprövningen och har färre egna kontakter med försvarsindustrin. På motsvarande sätt är tjänstemännen vid ISP vanligtvis inte involverade i Regeringskansliets handläggning av de politiska frågorna. I samband med att erfarna tjänstemän slutar eller byter arbetsuppgifter på ettdera stället riskerar värdefull kompetens och erfarenhet att gå förlorad.

Iakttagelsen kräver ingen författningsändring.

6.3.6 Rollfördelningen i internationellt exportkontrollsamarbete

I internationellt samarbete inom ett givet frågekomplex smälter politik ofta samman med tillämpningsfrågor och andra praktiska aspekter. Det internationella samarbetet avseende exportkontroll av försvarsmateriel är inget undantag.

Eftersom vi i Sverige överlag, inklusive i fallet exportkontroll, har delegerat tillämpningen av lagstiftning till myndighetsnivå får ovan beskrivna förhållande implikationer för hur Sverige represen-

teras när det gäller internationellt samarbete. Ofta krävs att representanter från både regeringen och ISP deltar vid möten och att man har sina egna kontaktnätverk. I många andra länder handläggs politiska frågor och tillämpningsfrågor inom regeringen och av samma tjänstemän eller enhet.

Utredningen vill mot denna bakgrund understryka vikten av ett samstämmigt och koordinerat svenskt agerande på internationell nivå. Det är följaktligen viktigt att den i förordningar och regleringsbrev förutbestämda fördelningen av uppgifter mellan regering och myndighet respekteras, liksom att det sker en tidig och strukturerad samordning inför sammankomster på internationell nivå där samtliga berörda tjänstemäns erfarenheter och synpunkter kommer till beaktande.

Några författningsändringar krävs inte med anledning av denna iakttagelse.

6.3.7 Ett samlat grepp för exportkontrollbistånd (outreach)

Termen outreach kan förklaras som olika åtgärder som ett land, eller flera länder tillsammans, vidtar för att stärka exportkontrollsystemet i ett tredje land. Outreach har fått ökad aktualitet i samband med EU-utvidgningen, eftersom en effektiv exportkontroll i ett land kan motverkas av en ineffektiv exportkontroll i ett annat land. Åtgärderna i fråga kan riktas mot såväl regelverk som praktisk tillämpning av regelverk och ta sig uttryck i utbildningsinsatser, deltagande i konferenser, med mera.

Utredningen vill understryka att outreach är en viktig komponent i en effektiv svensk exportkontroll och rekommenderar att både UD och ISP fortsätter sina ansträngningar inom detta område.

Såvitt utredningen kan bedöma finns ytterligare utrymme för samordning och planering av de svenska åtgärderna. Det svenska stödet fokuseras förslagsvis mot en eller ett par av de nya EU-länderna som även är mottagare av svensk materiel, till exempel Tjeckien, Ungern och de baltiska staterna. Stödet bör inriktas på tillämpning, vilket inkluderar samarbetet mellan berörda myndigheter och försvarsindustri. På detta sätt förväntas långsiktigheten i åtgärderna öka och möjligheterna till resultatutvärdering bli större.

Utredningen föreslår att möjligheterna att involvera svensk försvarsindustri (enskilda företag, Exportkontrollföreningen och

Försvarsindustriföreningen) som partner i outreach utnyttjas. Industrins medverkan är viktig för att kunna belysa samspelet mellan myndighet och industri; enligt utredningen är det ett pedagogiskt element när också företrädare för industrin talar om ansvarsfullhet och exportkontroll som en strategisk kompetens. Vidare bör Sverige samordna sina insatser med andra EU-medlemsstater i syfte att identifiera möjligheter till samarbete och bättre utnyttja tillgängliga resurser.

Förslaget kräver inga författningsändringar och bedöms kunna genomföras med befintliga resurser genom att resurser omfördelas från handläggningen av rutinärenden.

6.3.8 Strategi för samrådet i EKR

Utredningens utvärdering av EKR talar till förmån för att bevara och utveckla detta organ. Rådets effektivitet som rådgivande organ bygger på att ledamöterna har goda förutsättningar att såväl ta till sig som ta ställning till det underlag som tillhandahålls inför och under sammanträdena. Utredningen föreslår därför att ISP i dialog med rådets ledamöter och sakkunniga utarbetar en strategi för att vidareutveckla samrådet vid sammanträdena. En sådan strategi skulle kunna omfatta såväl praktiska frågor, såsom underlagets omfattning och presentation, som en plan för att fördjupa ledamöternas kunskaper i exportkontrollfrågor. Strategin skulle kunna revideras regelbundet eller vid behov.

Förslaget kräver ingen författningsändring.

7 Försvarsindustrins självkontroll

I detta kapitel diskuteras förslag att utöka självkontrollen för företag som uppnått erforderlig kunskapsnivå. Förslagen syftar till att dels minska den administrativa börda som ISP och företagen har i rutinärenden, dels frigöra resurser vid ISP för svåra ärenden och det internationella exportkontrollsamarbetet.

Omkring 90 procent av alla ärenden som handläggs av ISP är rutinärenden. I samarbete med Tullverket och försvarsindustrin har myndigheten sedan en tid vidtagit åtgärder för att förenkla administrationen av rutinärendena. Utredningen ställer sig bakom strävan att ytterligare förenkla handläggningen av de enkla ärendena och har i detta sammanhang undersökt utrymmet för försvarsindustrin att axla ett större ansvar.

Under utredningsarbetet har utredningen löpande haft kontakt med försvarsindustrin och ISP. I oktober 2004 gick utredningen ut med en skrivelse med frågor till ISP, Tullverket och Försvarsindustriföretagens medlemsföretag för att särskilt efterhöra synpunkter om vad som ytterligare kan göras för att skapa förutsättningar för en utökad självkontroll inom försvarsindustrin. De inkomna svaren ligger till grund för detta kapitel.

7.1 Tre typer av utförelstillstånd

Tre typer av utförelstillstånd – individuellt, globalt och generellt tillstånd - bör införas och författningsregleras. ISP bör ges rätt att meddela föreskrifter för dessa tillstånd.

Det finns inga författningsbestämmelser för hur ett utförelstillstånd skall se ut. Det finns dock anvisningar i förordningen

(1992:1303) om krigsmateriel om vilka uppgifter en ansökan måste omfatta. En ansökan skall innehålla information om sökanden, materielens slag och värde, köparen/mottagaren/slutanvändaren, anledningen till utförseln samt begärd giltighetstid och avsedd tidpunkt för utförseln. Praxis är vidare att det före utförseln bör finnas ett slutanvändarintyg.

Det traditionella individuella utförseltillståndet utvecklas

Alla utförseltillstånd som ISP utfärdar för krigsmateriel har varit och är individuella tillstånd. Dessa tillstånd finns i ett antal olika varianter men det mest använda tillståndet medger en definierad leverans (materielslag och kvantitet) till en i tillståndet angiven mottagare/slutanvändare. Tillståndens normala giltighetstid är upp till två år. Två specialvarianter har getts till Försvarsmakten. Det ena avser materiel tillhörande Försvarsmakten då materielen av olika anledningar skall lämna Sverige men återföras i ett senare skede. Det andra tillståndet avser materiel tillhörig utländsk försvarsmakt då materielen av olika anledningar förs in och sedan ut ur Sverige.

En tredje variant av det individuella tillståndet utfärdas till vissa företag. Dessa benämns populärt "projekttillstånd" och avser sådan utförsel som sker inom ramen för en större försäljning eller ett godkänt internationellt samarbete. Ett projekttillstånd kan gälla över en längre tid och medger upprepade leveranser av materiel, som behövs för genomförandet av ett projekt, till ett angivet land. Utförselns exakta omfattning och värde behöver inte vara angiven i utförseltillståndet men anges i den normala rapportering som företagen årligen lämnar till ISP.

För att förenkla hanteringen av bland annat utförseltillstånden har ISP låtit bygga upp ett säkert elektroniskt kommunikationssystem. Företaget sänder in ansökan elektroniskt (slutanvändarintyg måste dock skickas in i original) och får även tillståndet på elektronisk väg. Samtidigt som företaget meddelas skickas en kopia av tillståndet till tulldatasystemet. Detta gör att alla tullstationer i Sverige utan fördröjning får tillgång till tillståndet. ISP uppmuntrar företagen att söka elektroniskt och avser bland annat därför att göra kommunikationssystemet webbaserat och skapa *smarta* elektroniska ansökningsformulär.

Ett gemensamt FA/LOI-tillstånd

Som en följd av tillträdet till FA/LOI-avtalet skall Sverige kunna utfärda "globala licenser". En global licens definieras som det enda nödvändiga tillståndet för överföring av materiel inom ramen för ett samarbetsprojekt, utan begränsning i fråga om mängd och värde. En global licens skall, enligt avtalet, också medge leverans av det producerade systemet, innefattande reservdelar, teknisk dokumentation och underhåll till projektdeltagarnas väpnade styrkor. Utförselns exakta omfattning och värde behöver inte anges i licensansökan, men skall framgå i den normala rapportering som företagen årligen lämnar till ISP. Under 2004 förhandlade ISP med två länder om att utfärda globala projektlicenser.

Det finns inga krav på slutanvändarintyg för utförsel mellan deltagarna i ett FA/LOI-projekt. Den samarbetspart som för ut materiel till ett tredje land, som i förväg godkänts av deltagande parter, är dock skyldig att inhämta ett sådant intyg för alla deltagares räkning.

Tillstånd för utförsel av PDA

För utförsel av PDA utfärdar ISP tre typer av tillstånd som är gemensamma inom EU (EG förordning nr 1344/2000):

- individuellt tillstånd, som medger export av en angiven produkt till en definierad mottagare i ett visst land;
- generellt tillstånd, som medger upprepad export av definierade produkter enligt förteckning till definierade länder;
- och globalt tillstånd, som medger obegränsad utförsel till civila köpare för civil slutanvändning för en exportör med ofta förekommande export till definierade länder.

Ett globalt tillstånd förutsätter en viss kunskapsnivå hos exportören, vilken normalt kontrolleras av ISP genom ett besök.

För utförsel av PDA enligt ett globalt eller generellt tillstånd tillämpas förenklade tullförfaranden. Exporterande företag kan ges ytterligare ansvar genom att kvalificera sig i enlighet med Tullverkets "servicetrappa", som kan beskrivas som en metod för att kvalitetssäkra företag. Tullverket tillämpar i dag inte förenklade förfaranden för krigsmateriel.

Utförseltillstånd i andra FA/LOI-stater

I de andra FA/LOI-staterna har det individuella utförseltillståndet kompletterats med bredare tillstånd som påminner om dem som utfärdas inom PDA-området. Storbritannien utfärdar individuella licenser samt öppna individuella respektive öppna generella licenser. Tyskland utnyttjar också tre tillstånd: individuellt, kollektivt samt generellt. Frankrike ger tre typer av tillstånd: temporärt tillstånd, individuellt tillstånd samt globalt tillstånd. I såväl Spanien som Italien finns både individuellt och globalt tillstånd.

Överväganden och förslag

Utredningen föreslår att det införs tre typer av utförseltillstånd: individuellt, globalt samt generellt. Syftet är att konsolidera den praxisutveckling som skett på tillståndssidan samt lägga grunden för en successiv utökning av försvarsindustrins självkontroll och därmed frigöra ISP:s resurser från tillståndsgivning i rutinärenden. En sådan åtgärd gör det också möjligt att i hög grad harmonisera tillstånden för PDA respektive krigsmateriel, vilket förväntas förenkla för såväl företag och som ISP och Tullverket.

Det individuella tillståndet bör användas för enskilda affärer samt kunna övervägas för större exportaffärer när det normalt föreligger ett samarbetsavtal, som prövats i enlighet med 7 eller 8 § i krigsmateriellagen. En variant av det individuella tillståndet blir då även fortsättningsvis "projekttillståndet" som förenklar på så sätt att ISP endast utfärdar ett eller ett fåtal utförseltillstånd, med en för industrin lämplig omfattning och giltighetstid. Den globala licensen, som beslutats inom FA/LOI, skulle bli en specialvariant av det individuella tillståndet. Företag med breda individuella tillstånd redovisar årligen sin utförsel till ISP.

Generella tillstånd bör kunna övervägas för vissa utförselavsikter där slutanvändarintyg inte krävs i dag, till exempel utförsel för reparation eller utbyte, eller då materiel av olika anledningar utförs temporärt. Enligt ISP:s statistik för 2003 års stod denna typ av utförsel för cirka 15 procent av tillstånden. Utförsel enligt generella tillstånd skulle inte behöva anges i den rapportering som företagen årligen lämnar till ISP.

Det globala tillståndet kommer förmodligen att användas i liten omfattning för krigsmateriel men kan i vissa situationer komma att användas på motsvarande sätt som för PDA.

Utredningen vill understryka vikten av att individuella tillstånd av typen ”projekttillstånd” och licenser för FA/LOI-projekt samt generella och globala tillstånd endast bör utfärdas till företag med goda interna rutiner och förmåga att redovisa ut- och införsel. ISP bör för detta ändamål införa någon sorts kvalitetssäkringsprocess för företagen, i likhet med Tullverkets servicetrappa, där företagsbesök och utbildning av personal är två av komponenterna. ISP föreslås få rätt att meddela särskilda föreskrifter för utförseltillstånd.

Införandet av globala och generella tillstånd medför inte någon förändring i sak för prövningen av enskilda tilltänkta mottagarländer utifrån riktlinjerna. Vid prövningstillfället krävs dock att man tar ställning till flera angivna mottagarländer och materielslag i stället för ett land och ett materielslag.

Införandet av globala och generella tillstånd behöver inte medföra komplikationer för statistikredovisningen när det gäller värdet av beviljade utförseltillstånd. Värdet av en given affär kan i en ansökan om generell eller globalt tillstånd uppskattas av respektive ansökande företag på motsvarande sätt som i dag sker för ”projekttillstånden”.

Företagen bör enligt utredningen så långt som är möjligt ange önskemål om följdleveranser i sina ansökningar om utförseltillstånd för delsystem och system. Önskemål om lämnande av tekniskt bistånd kan också anges i samma utförselansökan. Om man utnyttjar denna möjlighet till fullo minskar antalet följdleveransärenden. Möjligheten att återkalla ett tillstånd, om ansökan har varit felaktig eller om det annars finns särskilda skäl såsom ett FN-embargo, påverkas inte. Tillstånd till reservdelar, ammunition med mera, som inte ingår i tillståndet för den ursprungliga leveransen bör som i dag ges i form av individuellt tillstånd.

7.2 Flexibilitet i marknadsföringsredovisning

ISP bör i det enskilda fallet kunna meddela ett annat intervall än kvartalsvis när det gäller redovisning av marknadsföring i utlandet.

Det krävs inget tillstånd för att marknadsföra krigsmateriel i utlandet. Enligt 11 § i krigsmateriellagen måste emellertid den som har tillstånd att tillverka eller tillhandahålla krigsmateriel enligt 3 eller 4 §, liksom svenska statliga myndigheter, som bedriver motsvarande verksamhet, lämna redovisning till ISP om marknadsföring av krigsmateriel som bedrivs i utlandet. ISP har rätt att meddela undantag från redovisningsskyldigheten i det enskilda fallet.

I förordningen preciseras lagens bestämmelse om redovisningsskyldighet för utrikes marknadsföring. Redovisningen skall enligt 16 § innehålla uppgift om vilka länder marknadsföringen bedrivs i, mot vilka tilltänkta mottagare och vilken materiel den avser. I samma paragraf förordnas också att redovisning skall avse varje kalenderkvartal och lämnas in till ISP senast en månad efter kvartalets slut.

Redovisningsskyldigheten möjliggör att tidigt upptäcka när ett företag marknadsför produkter i ett land för vilket utförseltillstånd sannolikt inte skulle ges. Ett påpekande från ISP leder vanligtvis till att företaget avbryter sin marknadsföring. Eftersom marknadsföring, inte är tillståndspliktigt kan emellertid inte myndigheten förbjuda att svenska företag bearbetar potentiella kunder även i kontroversiella länder.

Behov av kvartalsvis redovisning

ISP:s behov av kvartalsvis redovisning skiljer sig mellan företag. Det finns en handfull företag med omfattande exportverksamhet som har täta kontakter och kvartalsvis möten med ISP. Myndigheten är som regel väl informerad om dessa företags marknadsföring och företagen själva ser föga anledning att i en särskild rapport redovisa sin marknadsföring. Å andra sidan finns ett antal små företag, inklusive vapenhandlare, som främst eller endast är aktiva på den svenska marknaden och följaktligen mycket sällan har något att redovisa.

Företagen i Sverige har överlag god kunskap om länder för vilka utförseltillstånd tidigare har givits och som är kontroversiella ur exportsynpunkt. ISP:s erfarenhet är att de allra flesta företag tar en kontakt innan de startar marknadsföring i ett land som inte tidigare varit föremål för svensk krigsmaterielexport eller då det rör en produkt som inte tidigare har exporterats. Företagens redovisning innehåller sällan något som är okänt för myndigheten.

Det bör också noteras att ISP deltar i möten i de arbetsgrupper vid UD och Försvarets materielverk som har till uppgift att koordinera statens exportstödande insatser. Myndigheten lämnar vid dessa möten sina erfarenheter om det finns på förslag att initiera ett nytt exportstödsprojekt.

Överväganden och förslag

Skyldigheten att redovisa marknadsföring i utlandet är en viktig komponent i en effektiv svensk exportkontroll. Enligt utredningen bör dock flexibilitet i fråga om tidsintervallen införas. För vissa företag kan varje kvartal även fortsättningsvis vara en lämplig intervall, medan det för andra torde vara tillräckligt att lämna uppgifter varje halvår eller år. Med större flexibilitet kan ISP anpassa företagens redovisning till såväl egna som det enskilda företagets behov.

7.3 Befrielse från kravet på anbudsunderrättelse

Skyldigheten att underrätta ISP om anbudsavsikt för tillhandahållande av krigsmateriel eller lämnande av tekniskt bistånd bör inte gälla inom EU samt för Norge, Schweiz och USA.

Enligt 12 § i krigsmateriellagen måste den som har tillstånd till att tillverka eller tillhandahålla krigsmateriel enligt 3 eller 4 §, liksom svenska statliga myndigheter som bedriver motsvarande verksamhet, underrätta ISP innan anbud lämnas eller, där anbudsförfarande inte förekommer, innan avtal ingås om:

1. tillhandahållande av krigsmateriel till någon i utlandet,
2. upplåtelse eller överlåtelse av tillverkningsrätt som avses i 7 § eller
3. tillverkning eller utveckling av krigsmateriel eller metod för framställning av krigsmateriel som avses i 8 §.

I 12 § sägs vidare att regeringen får lämna närmare föreskrifter om senaste tidpunkt för underrättelse och om undantag från underrättelseskyldigheten. ISP får i sin tur medge undantag från underrättelseskyldigheten i enskilda fall samt förbjuda att anbud lämnas eller avtal ingås i det enskilda fallet.

I förordningen (1992:1303) om krigsmateriel preciseras lagens innehåll. Det står att underrättelser skall lämnas senast fyra veckor innan anbudet avges eller, där anbudsförfarande inte förekommer, innan avtalet ingås, om inte ISP i det enskilda fallet medger undantag från denna föreskrift (det vill säga fyraveckorskravet). På begäran från företaget tillämpar ISP regeln att korta ned tidsfristen till en vecka. En underrättelse skall enligt förordningen innehålla uppgift om anbudstagaren/avtalsparten samt uppgifter om materielens slag, mängd och värde.

Bestämmelsen om anbudsunderrättelser implementeras genom en så kallad tyst procedur. Detta innebär att företaget skickar in sin underrättelse till ISP och om myndigheten inte hör av sig till företaget med anledning av underrättelsen inom loppet av fyra veckor (en vecka om förkortad tidsfrist begärts) kan det gå vidare med sina avsikter.

Det finns i förordningen ett undantag från underrättelseskyldigheten. Undantaget omfattar tillhandahållande till en tidigare köpare eller mottagare av reservdelar, komponenter eller utrustning till krigsmateriel i det fall ISP har meddelat ett utförseltillstånd för krigsmaterielen eller reservdelar, komponenter eller annan utrustning för krigsmaterielen under de senaste tre åren.

Försvarsindustrins perspektiv

I utredningens dialog med företrädare för försvarsindustrin har framkommit att underrättelseskyldigheten när det gäller anbuds-lämnande för tillhandahållande av krigsmateriel (punkt 1 i 12 § i lagen) utgör ett affärsproblem. En förklaring är att tidsfaktorn på den internationella marknaden blir allt viktigare i konkurrensavseende. Möjligheten att begära nedsatt tidsfrist har inneburit en förbättring av de svenska företagens villkor, men underrättelseskyldigheten upplevs alltså hämmande.

Överväganden och förslag

I förslaget till vidareutvecklade riktlinjer omnämns medlemsstaterna i EU, Norge, Schweiz och USA. Också mot bakgrund av att utredningen föreslår en reglering av tekniskt bistånd, för vilket tidsfaktorn är ett än viktigare konkurrensmedel, bör företag som

avser tillhandahålla materiel eller lämna tekniskt bistånd till någon inom ovannämnda länder befrias från skyldigheten att lämna underrättelse om anbudsavsikt. Kravet på utförseltillstånd ligger fast. Möjligheten för ISP att återkalla meddelade tillstånd enligt 16 § i krigsmateriellagen påverkas inte heller av förslaget.

7.4 Utbildning viktigt

En viktig förutsättning för att försvarsindustrins självkontroll successivt skall kunna utökas är att ISP och försvarsindustrin tillsammans fortsätter att utbilda företagets personal och kvalitets-säkra deras interna rutiner.

ISP genomför varje år ett par företagsbesök för att studera och kontrollera administrativa rutiner, uppföljning av utförsel med mera. Vid dessa besök medverkar vanligtvis personal från Tullverket. ISP anordnar också regelbundet seminarier för att informera företagen om bland annat nya bestämmelser och vad som pågår inom ramen för det internationella exportkontrollsamarbetet.

Utredningen vill här lyfta fram det utbildningsprogram som Exportkontrollföreningen har dragit upp riktlinjerna för under hösten 2004. Programmet syftar till att leda fram till en gedigen kompetens inom exportkontrollområdet för de av föreningens medlemmar och företag som önskar delta. Utbildningen förväntas omfatta frågor om hur exportkontrollen organiseras i företag så att nationella och internationella regler följs. Det finns idéer om att använda begreppen "certifiering" och "certifierad exportkontroll-handläggare" för den nivå som uppnås efter genomgången utbildning.

7.5 Utrymme för förenklade tullrutiner

Tullverket får i dag i enskilda fall medge undantag från den anmälningsskyldighet som anges i 15 § första stycket förordningen. Anmälningsskyldigheten enligt denna bestämmelse innebär att utförsel av krigsmateriel skall anmälas till Tullverket under helgfri måndag–fredag och senast 48 timmar innan utförseln är planerad att genomföras.

För att ge Tullverket möjlighet att använda denna bestämmelse på ett mer flexibelt sätt föreslår utredningen att Tullverkets möj-

lighet att medge undantag vidgas något. Det bör dock samtidigt framhållas, såsom också gäller i dag, att detta inte innebär något undantag från deklarationsskyldigheten enligt rådets förordning (EEG) nr 2913/92 av den 12 oktober 1992 om inrättande av en tullkodex för gemenskapen eller från anmälningsskyldigheten enligt lagen (1996:701) om Tullverkets befogenheter vid Sveriges gräns mot ett annat land inom Europeiska unionen.

8 Importreglering

Utredningen anser att införseltillståndskrav för enskilda och företag skulle bidra till att förhindra oönskad spridning inom landet och vidare till utlandet. Undantag bör dock göras för företag som innehar tillverkningstillstånd för materiel av det slag införseln gäller, företag som skall tillhandahålla den införda materielen till företag med tillverkningstillstånd för sådan materiel samt för materiel som skall tillhandahållas till svenska statliga myndigheter som inte är affärsverk. Som ett led i att underlätta för Sverige att uppfylla internationella rapporteringsåtaganden föreslås vidare att alla som för in materiel i Sverige årligen skall rapportera om sin införsel. ISP bör bemyndigas att utfärda föreskrifter om vilken materiel som skall rapporteras samt utarbeta en lämplig blankett för detta.

I Sverige krävs varken tillstånd till att importera eller inneha krigsmateriel med undantag för sådan materiel som omfattas av vapenlagen och av lagen (1988:868) om brandfarliga och explosiva varor samt sådan materiel som är förbjuden enligt internationella avtal. När väl införd krigsmateriel befinner sig i Sverige får den dock inte säljas vidare eller återföras till utlandet utan tillstånd.

8.1 Utgångspunkter

Utredningen har i uppdrag att ”pröva behovet och värdet av att reglera privat import av krigsmateriel, utöver vad vapenlagen reglerar, liksom en reglering av den statliga importen” (dir. 2003:80, s. 24). Det går att identifiera ett antal utgångspunkter för arbetet med att pröva värdet av en importreglering.

En utgångspunkt är samarbetet för rustningskontroll. Inom ramen för FN, OSSE och Wassenaar-arrangemanget har Sverige

åtagit sig att rapportera import (och export) av viss krigsmateriel. I fallet FN rör det sig om stridsvagnar, bepansrade stridsfordon, grovkalibriga artillerisystem, attackhelikoptrar, stridsflygplan, stridsfartyg samt missiler och missilavfyringsramper. Avsaknaden av en nationell rapporteringsskyldighet beträffande införsel medför svårigheter för regeringen när svensk statistik skall sammanställas.

Samarbetet mot spridningen av illegala vapen är också en utgångspunkt. Inom FN, OSSE och EU medverkar Sverige till arbetet med att hindra okontrollerad spridning av små och lätta vapen och uppkomsten av destabiliserande ansamlingar av sådana. Sverige har undertecknat FN:s vapenprotokoll för handeldvapen. I protokollet finns bestämmelser om krav på importreglering. Genomförandet av protokollet i svensk vapenlagstiftning har under 2004 utretts av Justitiedepartementet.

En ytterligare aspekt är om eller i vilken utsträckning avsaknaden av en importreglering är ett samhällsproblem. Införsel och innehav av handeldvapen regleras av vapenlagen, men huvuddelen av den krigsmateriel som är tillståndspliktig att tillverka och exportera kan av privatpersoner föras in i Sverige och innehas utan tillstånd.

I direktiven skriver regeringen att ”begränsningar och särskilda restriktioner som gäller för export av svensk krigsmateriel är inte direkt tillämpbara när Sverige importerar krigsmateriel för sitt eget behov” (dir. 2003:80, s. 17). I ljuset av direktivens tydlighet i denna del finner utredningen ingen anledning att beröra frågan om eventuella riktlinjer för import av krigsmateriel för Sveriges eget försvarsbehov.

8.1.1 Import för statens behov

De två vanligaste anledningarna till att föra in krigsmateriel i Sverige är för Försvarsmaktens respektive den svenska försvarsindustrins behov. Vid inköp av större materielsystem till Försvarsmakten består importen ofta av en kombination av direktimport via Försvarets materielverk och av indirekt import via försvarsindustriföretag i Sverige eller en representant för utländsk industri i Sverige.

Om än i begränsad omfattning har även andra statliga myndigheter än Försvarsmakten och Försvarets materielverk behov av att importera vissa typer av krigsmateriel, till exempel skyddsutrustningar. Det rör sig här om ett relativt litet antal myndigheter: Riks-

polisstyrelsen, Totalförsvarets forskningsinstitut, Statens räddningsverk, Kustbevakningen och möjligen några till. Importen för dessa myndigheters behov sker antingen direkt eller via Försvarets materielverk.

Utredningen anser inte att det är befogat att införa tillståndskrav för import av sådan krigsmateriel som direkt eller indirekt skall levereras till Försvarmakten och andra statliga myndigheter med legitima behov. Denna införsel sker som en konsekvens av säkerhets- och försvarspolitiska överväganden eller som ett led i att öka samhällets säkerhet och beredskap mot olika hot samt föregås av myndighetsbeslut.

8.1.2 Import för försvarsindustrins behov

Försvarsindustrins införsel av krigsmateriel rör främst delsystem och komponenter för montering, bearbetning eller integration i egna produkter. Dessa produkter levereras dels till Försvarmakten och andra statliga myndigheter i Sverige, dels till beställare och samarbetspartners i utlandet för slutanvändning respektive vidare bearbetning.

Utredningen ser inget mervärde i en tillståndsplikt för sådan införsel som syftar till försvarsindustrins utveckling och tillverkning av produkter som beställts av Försvarmakten och andra svenska statliga myndigheter. ISP prövar försvarsindustriföretagens lämplighet att befatta sig med krigsmateriel i samband med att de söker tillverkningstillstånd.

Utredningen ser heller inget mervärde i ett tillståndskrav för sådan införsel som behövs för försvarsindustrins utveckling och tillverkning av produkter för exportmarknaden. I de flesta fall finns före införseln ett utförseltillstånd från ISP för den tilltänkta exportaffären, alternativt har företaget och ISP diskuterat förutsättningarna för affären. När företaget skall leverera till en kund utom landet måste alltid ett utförseltillstånd finnas.

8.1.3 Vapenhandlare

Det sker viss införsel av krigsmateriel till vad som brukas kallas vapenhandlare eller vapenförmedlare, personer eller företag som har tillhandahållandetillstånd men inte tillverkningstillstånd för

krigsmateriel. Antalet vapenhandlare har historiskt varit lågt i Sverige och har under senare år sjunkit ytterligare. Samtidigt har ISP i tillstånden begränsat vilken materiel som dessa vapenhandlare har rätt att tillhandahålla.

Enligt 4 § krigsmateriellagen krävs inget tillhandahållande-tillstånd för vapenhandlare som enbart säljer till svenska myndigheter som inte är affärsverk, eller till försvarsindustriföretag med tillverkningsstillstånd för det materielslag försäljningen avser. I enlighet med samma paragraf behöver däremot vapenhandlare tillstånd för att tillhandahålla krigsmateriel till privatpersoner, grossister och andra som inte omfattas av undantaget i lagen samt till någon i utlandet.

ISP styr vapenhandlares exportverksamhet genom att den prövar frågan om tillhandahållandetillstånd och tar ställning till varje tilltänkt utförsel. Från ett exportkontrollperspektiv kan det emellertid vara önskvärt att ytterligare kontrollera sådana vapenhandlare som importerar med det enda syftet att exportera. Utredningen bedömer att man här, genom krav på införseltillstånd, möjliggör för ISP att i ett tidigt skede styra en given vapenhandlares exportverksamhet samt minskar risken för illegal utförsel.

När det gäller vapenhandlare som säljer till privatpersoner och andra i Sverige som inte omfattas av lagens undantag är kontroll-möjligheterna begränsade. Detta beror på att varje enskild försäljning inte kräver tillstånd, förutsatt att den aktuella materielen inte omfattas av bestämmelser om innehav. Genom krav på införseltillstånd för materiel som skall säljas till privatpersoner ökar förutsättningarna att förhindra att olämpliga personer kommer i ägo av krigsmateriel. Risken för illegal utförsel minskar också.

8.1.4 Privatimport

Det förekommer viss privatimport av krigsmateriel för samlarändamål och annat icke-militärt bruk. I den senare kategorin finns bland annat upplevelseföretag som för sin verksamhet köper in äldre stridsvagnar och överskottsbutiker som använder äldre stridsflygplan för att locka kunder. Exempel finns också på skid-anläggningar som transporterar turister i militära bandvagnar. Det förekommer också privatimport av militära sikten, mörkerkikare och liknande teknologi som klassas som krigsmateriel. Emellertid får inte någon sälja importerad krigsmateriel utan ett tillhanda-

hållandetillstånd och skall materielen föras ut ur landet förutsätts även ett utförseltillstånd.

Utredningen har inte funnit att hittillsvarande privatimport av krigsmateriel utgjort något samhällsproblem. Det finns emellertid ett värde av en importreglering som begränsar importens omfattning och styr den till seriösa företag och personer. En reglering förväntas dessutom förbättra ISP:s förutsättningar att på ett strukturerat sätt informera ägaren om begränsningar i vidare tillhandahållande av materielen och om andra regelverk som påverkar innehavet. Utifrån ett exportkontrollperspektiv finns också ett värde i att veta vilka importörerna är för att kunna förebygga illegal utförsel och vid misstanke kontrollera om sådan har skett.

8.1.5 Utländska besök och övningar

I samband med att andra länders försvarsmakter besöker svenska hamnar och flygplatser, eller genomför militära övningar på svenskt territorium, förs vanligtvis krigsmateriel in i landet. För införseln krävs inget tillstånd, men när medhavd materiel skall föras ut måste det finnas ett utförseltillstånd. Av praktiska skäl utfärdar ISP ett generellt utförseltillstånd för materiel som tillhör länder som är aktuella för besök och övningar.

Utredningen ser inget värde i att reglera införsel som sker när utländska myndigheter besöker Sverige eller befinner sig på svenskt territorium för att öva, oavsett om det handlar om en övning som genomförs i egen regi på förhyrt område eller tillsammans med svenska myndigheter. Den prövning som sker av regeringen och/eller myndigheter inför beslutet om det utländska besöket eller övningen bör vara tillräcklig.

8.2 Överväganden och förslag

Utredningen finner inte skäl att föreslå en tillståndsplikt som omfattar all införsel av krigsmateriel. Det bedöms inte tillföra något till icke-spridningsarbetet, eller till samhällets säkerhet, att reglera importen till Försvarsmakten och andra svenska myndigheter som använder krigsmateriel i sin verksamhet. Det är även svårt att se mervärdet av att reglera införsel med anledning av utländska besök och övningar på svenskt territorium.

Utredningen anser att införseltillståndskrav för enskilda och företag skulle bidra till att förhindra oönskad spridning inom landet och till utlandet. Undantag bör dock göras för företag som har tillverkningsstillstånd för materiel av det slag införseln gäller, företag som skall tillhandahålla den införda materielen till företag med tillverkningsstillstånd för sådan materiel samt för materiel som skall tillhandahållas till svenska statliga myndigheter som inte är affärsverk.

Kravet på införseltillstånd bör enligt utredningen gälla vid transitering av materiel. Införsel av handeldvapen bör emellertid undantas från tillståndskrav enligt krigsmateriellagen om införseln regleras genom föreskrifter i vapenlagen.

ISP är den naturliga myndigheten att handlägga frågor om importtillstånd. Vid myndigheten finns en etablerad och väl förankrad licensieringsprocess för utförsel av krigsmateriel, som i allt väsentligt skulle kunna användas för att pröva ansökningar om tillstånd till införsel. Dessutom utfärdar ISP de grundläggande tillverknings- och tillhandahållandestillstånd som krävs för att tillhandahålla krigsmateriel och har således redan kontakt med många av de vapenhandlare som skulle beröras av en reglering.

Handläggningen av ansökningar för införseltillstånd skulle i stort kunna följa samma rutiner som vid utförseltillstånd. Den formella ärendegången skulle utgöras av en ansökan om tillstånd för införsel av krigsmateriel med beskrivning av materielen, volym/antal samt uppgifter om säljare och skälet för importen. Med den begränsade omfattning av importregleringen som föreslås ovan skulle handläggningen av införseltillstånden kunna ske med befintliga personalresurser, under förutsättning att omfördelningen av resurser från rutinärenden fortsätter och att myndighetens elektroniska ärendehanteringssystem och kundkommunikationssystem utvecklas.

Utredningen ser dock inga skäl till varför alla importörer av krigsmateriel – inklusive statliga myndigheter och tillverkande företag – inte skulle kunna rapportera om sin införsel och föreslår mot bakgrund av svenska åtaganden på rustningskontrollområdet att en generell rapporteringsskyldighet införs. ISP skulle kunna utarbeta lämpliga rutiner och bemyndigas att utfärda föreskrifter om vilken materiel som skall tas upp.

9 Begrepp, materiel och tekniskt bistånd

I detta kapitel föreslås att begreppet krigsmateriel ersätts med försvarsmateriel, att Sverige går över till den inom EU antagna förteckningen över försvarsmateriel samt att lämnande av tekniskt bistånd avseende försvarsmateriel i utlandet görs tillståndspliktigt.

Lagen (1992:1300) om krigsmateriel ”har avseende på vapen, ammunition och annan för militärt bruk utformad materiel som enligt regeringens föreskrifter utgör krigsmateriel”. Föreskrifterna i fråga kallas krigsmaterieförteckningen och utgör en bilaga till förordningen (1992:1303) om krigsmateriel.

Sedan 1993 delas krigsmateriel in i KS respektive ÖK utifrån kriteriet förstörelsebringande verkan. I de gällande riktlinjerna föreskrivs en positiv presumtion för utförsel av ÖK medan det omvända förhållandet gäller för KS. I riktlinjerna från 1971 talades om ”utpräglad defensiv materiel” respektive ”krigsmateriel i övrigt”. Det sistnämnda motsvaras i dag av KS.

Krigsmateriel delas också in i 37 olika kategorier. Några exempel är KS 8 (krigsfartyg), ÖK 28 (fartyg för bevakning, komponenter och utrustning till krigsfartyg samt särskild marin utrustning) och ÖK 25 (spanings- och mätutrustningar). I de flesta kategorierna finns undergrupper med mer detaljerade beskrivningar. Såvitt utredningen har förstått tas vid prövningen av utförselärenden också viss hänsyn till vilken kategori produkten hör.

Även viss immateriell materiel är tillståndspliktig. I ÖK 37 listas programvara för bland annat ledning och kommunikation. Eftersom programvaror kan exporteras utan att fysiskt passera gränstationer understryks i krigsmateriellagens 6 § att tillstånd krävs för överföringar genom telekommunikation eller på annat liknande sätt.

Klassificeringssystemet (ÖK eller KS, de 37 kategorierna och undergrupperna) syftar emellertid främst till att underlätta den praktiska handläggningen av ärenden. I de flesta fall kan ISP utan svårigheter klassificera en given produkt. Skulle emellertid produkten vara ny av sitt slag och myndigheten tvekar görs ett besök hos det tillverkande företaget. Vid behov sammankallas Tekniskvetenskapliga rådet, som bistår myndigheten i klassificeringsfrågor.

9.1 Ersätt krigsmateriel med försvarsmateriel

Utredningen föreslår att begreppet krigsmateriel byts ut i svensk författningstext. Försvarsmateriel är ett modernare begrepp och används i dag parallellt med krigsmateriel i export-sammanhang och är etablerat i närliggande politikområden. Försvarsmateriel är också en mer rättvisande benämning, eftersom flera tillståndspliktiga produkter används och kan användas i applikationer som varken är att betrakta som krigföring eller militära. Förslaget bedöms inte innebära att fler eller färre produkter skulle bli tillståndspliktiga.

Begreppsutvecklingen inom svensk säkerhets- och försvarspolitik har fortskridit snabbt under de senaste decennierna. Ordstammen "krigs-" har generellt ersatts med "försvars-" inom den svenska statsförvaltningen. Det heter till exempel i dag Försvarsmakten och inte som tidigare Krigsmakten. Dagens motsvarighet till Krigsmaterielinspektionen är Inspektionen för strategiska produkter och myndighetens chef tituleras inte längre krigsmaterielinspektör utan generaldirektör. Man talar numera om försvarsindustrin och inte som tidigare om krigsmaterielindustrin.

Begreppet krigsmateriel används så gott som uteslutande i exportsammanhang. I de senaste försvarspolitiska propositionerna talar regeringen emellertid om export av försvarsmateriel. På internationell nivå, bland annat inom EU, samarbetar Sverige beträffande "conventional arms" (konventionella vapen) och "defence materiel/equipment" (försvarsmateriel). I de engelska versionerna av den svenska regeringskrivelsen om strategisk exportkontroll översätts krigsmateriel med "military equipment" (militär utrustning) och alltså inte ordagrant med "war materiel".

Flera produkter som klassificeras som krigsmateriel, särskilt ÖK, används för ändamål som inte är krigföring, till exempel inom den civila delen av samhällsförsvaret, fredsfrämjande eller humanitära internationella insatser och inom jakt- och sportskytte. I det förstnämnda fallet handlar det främst om slutanvändare såsom polis, gränsbevakning och andra blåljusmyndigheter. Efterfrågan på produkter, som skall kunna användas i både militära och civila funktioner, bedöms öka. Detta förklaras dels av förändringar i hotbilden, dels av att stater varken vill eller har möjlighet att bekosta utveckling och anskaffning av materiel som endast kan användas för en typ av uppgifter.

9.2 EU:s militära lista som svensk materielförteckning

Utredningen föreslår att den svenska krigsmaterielförteckningen ersätts av EU:s gemensamma materielförteckning. Förslaget bör ses i ljuset av integrationen av EU:s uppförandekod i de svenska riktlinjerna och bedöms på sikt förenkla såväl klassificering som informationsutbytet med de andra medlemsstaterna. Bytet av förteckning bedöms inte innebära att fler eller färre produkter blir tillståndspliktiga. Del C i den svenska förteckningen som räknar upp deklareringspliktiga kemiska ämnen bör finnas kvar i förordningen som bilaga 2.

I EU:s uppförandekod åtar sig medlemsstaterna att anta en gemensam materielförteckning. En sådan antogs 2000 i form av en politisk deklARATION och reviderades i november 2003. Listan, som officiellt benämns EU:s gemensamma militära lista och har beteckningen 2003/C 314/01, är i sak identisk med den förteckning som existerar inom Wassenaar-arrangemanget, där Sverige också är medlem. Skälet att ha en gemensam förteckning är att skillnaderna mellan de nationella förteckningarna hämmar harmoniseringen av kodens tillämpning.

Den svenska och europeiska förteckningen bedöms omfatta samma materiel: produkter som kräver tillstånd enligt den ena förteckningen gör det också enligt den andra. Jämfört med den svenska förteckningen har EU:s förteckning delvis en annan struktur. Materielen delas in i färre kategorier, men i fler undergrupper och i dessa finns detaljerade specifikationer. I enlighet med ingressen till EU:s militära lista skall medlemsstaterna också reglera

export av teknik för utveckling, produktion och användning av uppräknad materiel.

Utredningen föreslår att EU:s militära lista görs till svensk förteckning över tillståndspliktig försvarsmateriel. Detta skulle kräva att regeringen ersätter den i dag gällande förteckningen i förordningen (1992:1303) om krigsmateriel med EU:s förteckning. När Sverige och de andra medlemsstaterna i EU antar en ny version av den gemensamma förteckningen kommer regeringen att precis som i dag kunna göra en ändring i förordningen. Del C i den svenska förteckningen, där kemiska ämnen räknas upp, bör dock bli kvar i förordningen så att den deklarationsskyldighet som gäller för sådana ämnen tydligt framgår av förordningen.

En övergång till EU:s förteckning följer enligt utredningen logiskt av förslaget att integrera uppförandekodens kriterier och dess materielspecifika synsätt i de svenska riktlinjerna. Eftersom utredningen förordar att de i riktlinjerna föreskrivna presumtionerna för export av KS respektive ÖK ersätts med uppförandekodens materielspecifika synsätt, är det ingen försvårande omständighet att EU:s förteckning inte har motsvarande uppdelning av materiel.

Med EU:s förteckning som nationell materielförteckning torde utbytet av underrättelser om denials och annan information om export förenklas för svensk del. En annan praktisk fördel med den europeiska förteckningen är dess relativt större detaljeringsgrad, som gör det enklare för företag och enskilda att själva se om en produkt kräver tillstånd. En övergång till EU:s förteckning kommer dock att kräva viss anpassning av den nationella statistikredovisningen, eftersom denna avspeglar klassificeringssystemet KS-ÖK. En övergång får även vissa konsekvenser för användningen och beskrivningarna av de olika slutanvändarintygen, men kan utgöra ett stöd vid ISP:s rensning och förenkling av den existerande intygsfloran.

9.3 En reglering av tekniskt bistånd

Lämnande av tekniskt bistånd avseende försvarsmateriel i utlandet bör bli tillståndspliktigt för att ISP på mer effektivt sätt än i dag skall kunna styra denna typ av exportverksamhet. Förslaget innebär en utökning av kontrollen.

I den svenska krigsmaterielförteckningen nämns inte tjänster, service och annat tekniskt bistånd som står i samband med de produkter som räknas upp i de 37 kategorierna. I lag finns inte heller något instrument för att styra företagens lämnande av tekniskt bistånd i utlandet, förutsatt att biståndet inte medför utförsel av tillståndspliktiga produkter, ritningar eller annan information som omfattas av försvarssekretess.

Avsaknaden av en reglering innebär att företagen inte behöver tillstånd och, omvänt, att ISP inte kan förbjuda att tekniskt bistånd lämnas. I utredningsdirektiven anges att den svenska tillämpningen "haltar på ett betänkligt sätt" utan en reglering av tjänst, tekniskt bistånd och service, varför det finns "goda skäl att utreda och föreslå" en sådan (dir. 2003:80, s. 18).

På EU-nivå finns ett samarbete i exportkontrollfrågor som omfattar även lämnande av tekniskt bistånd i utlandet. I unionens gemensamma regelverk för kontroll av PDA, vilket Sverige genomfört i nationell svensk rätt, finns en reglering om kontroll av utförsel av tekniskt bistånd. Medlemsstaterna beslutade 2000 i en gemensam åtgärd (2000/401/GUSP) att kontrollera tekniskt bistånd som står i samband med hantering av massförstörelsevapen. I ingressen till EU:s militära lista finns ett åtagande från medlemsstaternas sida att kontrollera:

Den export av "teknik" som "krävs" för "utveckling", "produktion" eller "användning" av de produkter som upptas i EU:s gemensamma militära förteckning kontrolleras enligt bestämmelserna för de produkter som upptagits på förteckningen. Denna "teknik" förblir kontrollerad även om den tillämpas på okontrollerade produkter.

Kontrollerna gäller inte den "teknik" som minimalt krävs för installation, drift, underhåll (kontroll) och reparation av produkter som inte kontrolleras eller för vilka exporttillstånd har beviljats.

Kontrollerna gäller inte "teknik" "på det offentliga området," "grundforskning" eller de upplysningar som minimalt krävs för patentansökningar.

Avsaknaden av en svensk reglering av tekniskt bistånd på krigsmaterielområdet betyder inte att denna verksamhet sker helt utanför ISP:s vetskapsområde. I praktiken finns ofta ett tillstånd i botten när svenska företag lämnar tekniskt bistånd till någon i utlandet, eftersom lämnande av bistånd vanligtvis förutsätter att tillståndspliktig test- och mätutrustning och reservdelar medtas. Om ett företag vid service av en produkt i utlandet byter ut en trasig del eller tillför någon ytterligare del – och dessa delar utgör krigsmateriel från Sverige – krävs följaktligen att företaget har tillstånd för såväl tillhandahållandet som utförelsen.

Det finns fall när tekniskt bistånd lämnas utan att ett utförelse- eller tillhandahållandetillstånd finns i botten. Ett exempel är om ett företag utför underhåll för att kontrollera eller förlänga livslängden hos en produkt. Om underhållet utgörs av enbart provning är denna åtgärd inte tillståndspliktig. Inte heller krävs tillstånd om biståndet innebär isärtagning, rengöring eller smörjning. Ett annat exempel är om ett företag provar en produkt. Om resultatet av provningen utgörs av enbart mätdata utan förslag till konstruktionsändring är denna provning inte tillståndspliktig. Om däremot provningen resulterar i ett produktionsunderlag för ändring av produkten är resultatet tillståndspliktigt under ÖK 36c.

Utredningen förordar att en reglering av tekniskt bistånd införs samt att definitionen av tekniskt bistånd skall bygga på den definition som finns i lagen (2000:1064) om kontroll av produkter med dubbla användningsområden och tekniskt bistånd. En reglering motiveras av att ISP effektivt skall kunna kontrollera och styra exporten av försvarsrelaterat tekniskt bistånd. Länder som av Sverige bedöms vara oacceptabla som mottagare av krigsmateriel bör givetvis inte heller komma i fråga för tekniskt bistånd.

I vissa definierade fall bör ISP kunna göra undantag från tillståndskravet för tekniskt bistånd, bland annat när det tekniska biståndet rör sig om överföring av uppgifter som är allmänt tillgängliga eller utgör grundläggande vetenskaplig forskning, när biståndet lämnas muntligt och inte hänför sig till tillståndspliktiga produkter eller lämnas av svenska myndigheter inom internationella samarbeten beträffande forskning om skydd och motmedel mot massförstörelsevapen.

Tekniskt bistånd bör enligt utredningen inte innefatta militärt inriktad utbildning av personer som inte är svenska medborgare. För sådan utbildning finns särskilda bestämmelser i 10 § krigsmateriellagen. Någon ändring av dessa bestämmelser föreslås inte.

9.4 Intellektuell kunskap

I Sverige finns ingen reglering av sådan intellektuell kunskap som kan användas för utveckling och tillverkning av krigsmateriel. Avsaknaden av en reglering innebär dock inte att det är fritt fram att sprida sådan kunskap. Det krävs enligt krigsmateriellagen tillstånd för utförelse av ritningar och annat konstruktionsunderlag som avser krigsmaterielprodukter. Militära programvaror, vilka bygger på kunskap, är också föremål för utförelsekontroll. I regelverket förutsätts också tillstånd för den som avser ge militärt inriktad utbildning, vilket är en form av kunskapsöverföring. Dessutom skyddas känslig kunskap i många fall genom ingående av sekretessavtal. Sådana finns såväl på företags- som statsnivå.

Frågan om spridning av intellektuell kunskap har på internationell nivå aktualiserats i samband med de ökade farhågorna att vissa stater och terroristorganisationer vill skaffa sig olika typer av massförstörelsevapen. Kunskapsspridningen är i dag mycket snabb och sker ibland genom elektroniska distributionsformer. Informations-spridning sker även via bidrag till internationella vetenskapliga symposier, vilka ibland är offentliga.

USA är såvitt utredningen erfar det enda land som reglerar muntlig överföring av försvarsmaterielrelaterad kunskap. Det är i USA utan tillstånd förbjudet att, förutom skriftligen, muntligen eller visuellt överföra teknisk data till en utländsk person, oavsett om denna befinner sig i USA eller utomlands. Regleringen implementeras genom att skapa ett efterlevnadsklimat. För att undvika eventuella påföljder anmäler företagen själva överträdelser. Efter misstanke eller på tips från företagets personal eller konkurrerande företag gör myndigheterna också egna undersökningar. Förebyggande åtgärder såsom utbildning och informationsinsatser ingår också i USA:s efterlevnadsprogram.

Utredningen har diskuterat behovet av en svensk reglering av intellektuell kunskap, men funnit att det gällande regelverket kompletterats med en reglering av tekniskt bistånd är tillräckligt tills vidare. ISP:s insatser att utbilda företagets personal bör givetvis omfatta även problematiken beträffande muntlig och visuell spridning av intellektuell kunskap om tillståndspliktig materiel.

10 Straffskalan

Utredningen föreslår att maxstraffet för grovt brott enligt lagen om krigsmateriel höjs från fängelse i högst fyra till sex år. Skälet är att grovt brott när det gäller tillhandahållande, tillverkning och samarbete med någon i utlandet avseende krigsmateriel samt för militärt inriktad utbildning bör korrespondera med grov smuggling av materiel, där straff utmäts enligt smugglingslagen. Straffskalan för olovligt lämnande av tekniskt bistånd i utlandet bör vara densamma.

Utredningen har i uppdrag att göra en översyn av straffskalorna i krigsmateriellagen. Denna översyn skall enligt direktiven omfatta en kartläggning av de straffrättsliga reaktionerna som kan bli aktuella vid överträdelse av krigsmateriellagen samt ett övervägande av behovet av att ändra i lagens straffbestämmelser. Såväl straffskalorna i vår omvärld som på närliggande områden i Sverige är av intresse att jämföra med. I direktiven nämns vikten av att förebygga illegal hantering av krigsmateriel på svenskt territorium och detta särskilt i ljuset av regeringens vilja att bekämpa terrorister (dir. 2003:80, s. 19).

10.1 Gällande bestämmelser

De straffbestämmelser som i dag finns i lagen om krigsmateriel (1992:1300) fick sin utformning i och med att lagen om krigsmateriel infördes 1993. Därefter har endast två smärre ändringar gjorts. Straffbestämmelserna finns i lagens 24–28 §§. En översiktlig bild av ansvarsbestämmelserna ges nedan i tabellform.

Tabell 7. Straffsätser (år) för olika brott i fråga om krigsmaterielhantering

Brott/Straffsats	Med uppsåt	Grovt brott	Med oaktsamhet
Olovlig tillverkning av krigsmateriel	0-2 eller böter	0,5-4	0-0,5 eller böter
Olovligt tillhandahållande av krigsmateriel	0-2 eller böter	0,5-4	0-0,5 eller böter
Olovlig utförelse av krigsmateriel	0-2 eller böter	0,5-6	0-2 eller böter
Olovligt samarbete med utländsk part avseende krigsmateriel	0-2 eller böter	0,5-4	0-0,5 eller böter
Olovligt lämnande av militärt inriktad utbildning	0-2 eller böter	0,5-4	0-0,5 eller böter
Underlåtenhet att lämna uppgifter, anmälan m.m.	0-0,5 eller böter	0-0,5 eller böter	0-0,5 eller böter

I 24 § finns en erinran om att överträdelse av utförelseförbudet och försök till detta bestraffas enligt bestämmelserna i lagen (2000:1225) om straff för smuggling (smugglingslagen).

Enligt 25 § döms den som uppsåtligen bryter mot någon av 3–5 §§ eller 7–10 §§ eller mot förbud som har meddelats med stöd av 12 § till böter eller fängelse i högst två år. Om gärningen har skett av oaktsamhet är straffet böter eller fängelse i högst sex månader. I paragrafens andra stycke finns straffbestämmelser som gäller vilseledande av ISP och regeringen. Enligt dessa bestämmelser döms den som uppsåtligen genom vilseledande förmår ISP eller regeringen att lämna tillstånd enligt någon av 3–5 §§ eller 7–10 §§ och därigenom föranleder att avtal fullföljs eller tillhandahållande kommer till stånd till böter eller fängelse i högst två år. Om gärningen har skett av oaktsamhet, döms till böter eller fängelse i högst sex månader.

Av tredje stycket följer att det i ringa fall inte skall dömas till ansvar.

I 26 § finns en särskild straffskala för grovt brott. Om brott enligt 25 § har begåtts uppsåtligen och det är att bedöma som grovt skall således dömas till fängelse i lägst sex månader och högst fyra år. Innan lagen om krigsmateriel trädde i kraft fanns det en särskild straffskala för grovt brott endast i utförsellagen och inte i tillverkningslagen. I propositionen Lag om krigsmateriel (prop. 1991/92:174 s. 91) uttalade emellertid det föredragande statsrådet att omständigheterna även vid brott mot tillverknings- och tillhandahållandebestämmelserna i vissa fall kan vara sådana att en strängare påföljd är motiverad.

Vid bedömning av om brottet är grovt skall enligt paragrafens andra stycke särskilt beaktas om brottet avsett betydande värde, om brottet varit av stor omfattning eller varaktighet eller om gärningen annars varit av särskilt farlig art. I författningskommentaren till bestämmelsen anges som exempel på när grovt brott kan anses föreligga att överlåtelse av en tillverkningsrätt har inneburit att material av utomordentligt kvalificerat slag kunnat komma att tillverkas i ett land till vilket utförsel av krigsmateriel från Sverige inte kan komma i fråga. Enligt kommentaren kan liknande synpunkter anläggas i fråga om kunskapsöverföring i form av till exempel samarbetsavtal och militär utbildning.

I 27 § finns ytterligare straffbestämmelser. Enligt paragrafen är det således straffbart att

- underlåta att lämna underrättelse enligt 12 § eller att lämna uppgifter enligt 17 §,
- underlåta att göra sådan anmälan som avses i 21 §,
- i annat fall än som avses i 25 eller 26 § lämna oriktig uppgift i ansökan om tillstånd eller i annan handling som är av betydelse för prövningen av ett ärende enligt lagen om krigsmateriel eller som annars ges in till tillsynsmyndigheten.

Ringa gärningar enligt paragrafen är inte belagda med straff.

I 28 § finns en kollisionsregel enligt vilken ansvar enligt lagen om krigsmateriel inte skall dömas om gärningen är belagd med straff i brottsbalken.

Bestämmelser om förverkande finns i lagens 29 §. Enligt den bestämmelsen skall utbyte av brott som avses i 25 eller 26 § förklaras förverkat om det inte är uppenbarligen oskäligt.

Bestämmelserna i smugglingslagen

Som nämnts ovan hänvisar lagen om krigsmateriel vad gäller olovlig utförsel till lagen om straff för smuggling. Detta innebär att överträdelse av utförselbudet och försök till detta bestraffas enligt bestämmelserna i den lagen. Även den som genom vilseledande förmår tillståndsgivande myndighet att lämna tillstånd för utförsel och därigenom föranleder att godset förs ut kan dömas till straff för smuggling.

Enligt 3 § tredje stycket smugglingslagen döms den som uppsåtligen

1. från landet för ut en vara i strid med ett särskilt föreskrivet förbud mot eller villkor för utförsel eller efter utförseln förfogar över varan i strid med förbudet eller villkoret,

3. till landet för in eller från landet för ut en vara med stöd av ett tillstånd som föranletts av att någon lämnat oriktig uppgift eller underlåtit att lämna föreskriven uppgift till en tillståndsmyndighet eller förfar på ett sådant sätt hos en tillståndsmyndighet och därigenom föranleder att tillstånd meddelas och att varan förs in till eller ut från landet med stöd av tillståndet, till böter eller fängelse i högst två år.

Om brottet är att anse som grovt, döms för grov smuggling till fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Det kan således noteras att straffet för grovt brott är högre för olovlig utförsel än för andra överträdelser av lagen om krigsmateriel. Vid bedömning av om brottet är grovt skall det särskilt beaktas om gärningen ingått som ett led i en brottslighet som utövats systematiskt eller i större omfattning, om gärningen med hänsyn till omständigheterna kring införseln, utförseln eller förfogandet varit av särskilt farlig art eller om gärningen annars inneburit en allvarlig kränkning av ett betydande samhällsintresse.

Den som av grov oaktsamhet begår gärningar enligt ovanstående döms till böter eller fängelse i högst två år. Om brottet är ringa är straffet penningböter.

10.2 Straffrättsliga bestämmelser på närliggande områden

Som påpekas i direktiven bör de nationella straffrättsliga reaktionerna på illegalt handhavande av vapen vara sammanhängande och konsekventa. Det är därför av intresse att i detta sammanhang jämföra med vapenlagens (1996:67) straffbestämmelser, de straffbestämmelser som finns i lagen (1988:868) om brandfarliga och explosiva varor samt lagen (2000:1064) om kontroll av produkter med dubbla användningsområden och av tekniskt bistånd. Nedan ges en översiktlig bild av de olika lagarnas ansvarsbestämmelser i tabellform.

Tabell 8. Översikt över straffskalor (år) enligt fem olika lagar

Lag/Straff	Hela skalan	Med uppsåt	Grovt brott	Med oaktsamhet
Lagen om krigsmateriel	0-4 eller böter	0-2 eller böter	0,5-4	0-0,5 eller böter
Lagen om varu-smuggling	0-6 eller böter	0-2 eller böter	0,5-6	0-2 eller böter
Vapenlagen	0-4 eller böter	0-1	0,5-4	0-0,5 eller böter
Lagen om brandfarliga och explosiva varor	0-4 eller böter	0-1 eller böter	0,5-4	0-1 år eller böter
Lagen om kontroll av PDA och av tekniskt bistånd	0-6 eller böter	0-2 eller böter	0,5-6	0-0,5 år eller böter

Vapenlagen

Den som uppsåtligen innehar ett skjutvapen utan att ha rätt till det eller överlåter eller lånar ut ett skjutvapen till någon som inte har rätt att inneha vapnet döms för vapenbrott till fängelse i högst ett år (9 kap. 1 § första stycket vapenlagen). Om brott enligt 9 kap. 1 § första stycket är grovt döms för grovt vapenbrott till fängelse i lägst sex månader och högst fyra år. Den nuvarande straffskalan för

grovt brott infördes den 1 juli 1993. I förarbetena (prop. 1992/93:141, s. 52) till ändringen anfördes att som grovt brott bör särskilt bedömas brott under former som medför att vapnen kan befaras komma till brottslig användning, exempelvis innehav av livsfarliga vapen som saknar lagligt användningsområde och innehav av en större mängd vapen.

Om gärning som nämns i 9 kap. 1 § har begåtts av oaktsamhet eller om brottet är ringa, döms till böter eller fängelse i högst sex månader.

Vad gäller olovlig införsel av vapen eller ammunition och för försök till sådant brott hänvisas på samma sätt som är fallet i lagen om krigsmateriel till smugglingslagen (9 kap. 4 § vapenlagen).

Straffskalorna för vapenbrott var senast föremål för behandling i propositionen En skärpt vapenlagstiftning (prop. 1999/2000:27). Där konstaterades att förändringen av straffskalan i skärpande riktning beträffande vapenbrott hade haft en stark inverkan på domstolarnas syn på straffvärdet. I propositionen konstaterades att det hade ifrågasatts om straffskalan behövde skärpas ytterligare. I likhet med den utredning som hade föregått lagstiftningsärendet ansåg emellertid regeringen att det inte förelåg något reellt behov av detta. Det konstaterades också att straffskalan för vapenbrott i övriga nordiska länder inte sträcker sig längre än till fyra år.

Rikspolisstyrelsen har i sin årliga rapport på området för civila skjutvapen nyligen föreslagit att straffskalan för grova brott övervägs.

Lagen om brandfarliga och explosiva varor

I lagen (1988:868) om brandfarliga och explosiva varor finns bestämmelser om hantering och import av brandfarliga och explosiva varor. Lagens syfte är att hindra att sådana varor orsakar brand eller explosion som inte är avsedd samt att begränsa skador på liv, hälsa, miljö eller egendom genom brand eller explosion vid hantering av sådana varor.

I lagens 7 § sägs att den som hanterar brandfarliga eller explosiva varor skall vidta de åtgärder och försiktighetsmått som behövs för att förhindra brand eller explosion som inte är avsedd och för att förebygga och begränsa skador på liv, hälsa, miljö eller egendom genom brand eller explosion. Den som av uppsåt eller av grov oaktsamhet bryter mot den bestämmelsen döms till böter eller fängelse

i högst ett år (21 § första stycket). I ringa fall döms inte till ansvar (21 § andra stycket).

Enligt lagens 11 § krävs tillstånd för att hantera brandfarliga eller explosiva varor och för att yrkesmässigt eller i större mängd hantera brandfarliga varor. Den som bryter mot den bestämmelsen döms till böter eller fängelse i högst ett år (21 § första stycket). I ringa fall döms inte till ansvar (21 § andra stycket). Den som med uppsåt bryter mot bestämmelsen i 11 § såvitt avser tillståndsplikten för explosiva varor döms, om brottet är grovt, till fängelse i lägst sex månader och högst fyra år (21 § tredje stycket).

Vidare är det straffbelagt att bryta mot föreskrift, villkor eller förbud som har meddelats med stöd av lagens 6–12 eller 14 §§ eller att med uppsåt eller av oaktsamhet underlåta att efterkomma en begäran enligt 17 § (begäran av tillsynsmyndigheten att få de upplysningar och handlingar som behövs för tillsynen). Straffskalan är densamma som för brott mot 7 §.

I likhet med vad som är fallet med lagen om krigsmateriel och vapenlagen finns en hänvisning till smugglingslagen. Enligt 21 § fjärde stycket döms således inte till ansvar enligt paragrafens första stycke om ansvar för gärningen kan ådömas enligt smugglingslagen.

Regeringen har nyligen tillsatt en utredning med uppgift att göra en översyn av bestämmelserna om hantering och import av brandfarliga och explosiva varor (dir. 2004:142). I uppdraget ingår att se över straffskalorna för uppsåtliga brott i lagen om brandfarliga och explosiva varor.

Lagen om kontroll av produkter med dubbla användningsområden och av tekniskt bistånd

I lagen (2000:1064) om kontroll av produkter med dubbla användningsområden och av tekniskt bistånd finns bestämmelser om export, överföring och införsel av sådana produkter och bistånd. Produkter med dubbla användningsområden är produkter som har en etablerad civil användning men som också kan användas för militärt bruk. Lagen ersatte lagen om strategiska produkter. Lagstiftningen har sin grund i en EG-förordning på området (förordning nr 1334/2000 om upprättande av en gemenskapsordning för kontroll av export av produkter och teknik med dubbla användningsområden).

Enligt 5 § lagen om kontroll av produkter med dubbla användningsområden och av tekniskt bistånd får regeringen meddela föreskrifter om att en produkt med dubbla användningsområden skall omfattas av krav på tillstånd till export enligt artikel 5.1 i förordningen. Enligt lagens 7 § får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddela föreskrifter om krav på tillstånd till överföring som avses i artikel 21.2 a i förordningen. Detsamma gäller införsel av vissa kemiska ämnen (10 §). Regeringens föreskrifter på området återfinns i förordningen (2000:1217) om kontroll av produkter med dubbla användningsområden och av tekniskt bistånd.

Den som uppsåtligen utan tillstånd exporterar vissa i EG-förordningen angivna produkter eller överför vissa i EG-förordningen angivna produkter döms till böter eller fängelse i högst två år (18 §). Om brottet är grovt döms till fängelse, lägst sex månader och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är grovt skall det särskilt beaktas om gärningen ingått som ett led i en brottslighet som utövats systematiskt eller i större omfattning, eller om gärningen inneburit en allvarlig kränkning av ett betydande samhällsintresse. Samma straffskala gäller för brott mot lagens 9 § om förbud mot lämnande av tekniskt bistånd utanför EU. Bestämmelserna i 18 § motsvarar smugglingslagens bestämmelser om fysisk export.

Den som lämnar oriktiga uppgifter i en ansökan om tillstånd eller i någon annan handling som är av betydelse för prövningen av ett ärende enligt rådets förordning eller lagen döms till böter eller fängelse i högst sex månader. Om gärningen är ringa skall inte dömas till ansvar.

10.3 Utländsk lagstiftning

Som framhålls i direktiven bör särskilt beaktas intresset av att de straffrättsliga reaktionerna som kan bli aktuella i Sverige inte avviker från vår omvärld på ett sätt som skulle kunna utnyttjas av personer som planerar att begå brott av det aktuella slaget. Det är därför av vikt att i detta sammanhang titta på straffskalorna i utländsk lagstiftning på området för krigsmateriel. Nedan ges en sammanfattande beskrivning av förhållandena i våra nordiska grannländer. Översynen begränsas till olovlig utförsel av krigsmateriel och lämnande av felaktiga uppgifter.

De nordiska länderna

Enligt den danska lagstiftningen på området döms den som utan tillstånd för ut krigsmateriel ur landet till böter eller fängelse i högst fyra månader. Om det föreligger försvårande omständigheter är maxstraffet fängelse i högst två år. Både uppsåtliga gärningar och gärningar som sker av oaktsamhet är straffbara. Om utförseln också innebär att ett juridiskt bindande vapenembargo utfärdat av FN överträds är straffet böter eller fängelse i högst fyra månader eller om försvårande omständigheter föreligger fängelse i högst fyra år.

Den som i samband med en ansökan om tillstånd att föra ut vapen uppsåtligen lämnar falska eller felaktiga upplysningar till en offentlig myndighet döms till böter eller fängelse i högst fyra månader.

Enligt den finska krigsmateriellagstiftningen döms den som utan tillstånd exporterar krigsmateriel till fängelse i högst fyra år. Detsamma gäller den som lämnar falsk information eller undanhåller relevant information i syfte att erhålla tillstånd att exportera eller förmedla krigsmateriel.

Enligt den norska lagstiftningen om kontroll av export av krigsmateriel döms den som uppsåtligen exporterar materiel i strid med lagen eller som i vissa i lagen angivna fall lämnar felaktig information med betydelse för ett tillstånd att exportera krigsmateriel med mera. till böter eller fängelse i högst fem år eller till en kombination av dessa båda påföljder.

I tabellen nedan jämförs Sveriges straffsatser i fråga om olovlig utförsel av krigsmateriel med de nordiska ländernas, FA/LOI-ländernas och med USA:s och Kanadas. Med undantag av de nordiska länderna ligger straffskalorna i Sveriges samarbetsländer generellt högre.

Tabell 9. Ansvarsbestämmelser i fråga om olovlig utförelse av krigsmateriel i 11 länder

Land	Straffskala (år)
Spanien	0-20
Tyskland	1-15
Italien	0-12
Storbritannien	0-10
Kanada	0-10
USA	0-10
Sverige	0-6
Frankrike	0-5
Norge	0-5
Finland	0-4
Danmark	0-4

10.4 Överväganden och förslag

Som en allmän utgångspunkt för översynen av straffskalorna anges i direktiven problemet med den internationella terrorismen och det faktum att vapenhandeln i många fall har en påtaglig internationell karaktär och att terrorister inte sällan använder vapen som varit föremål för illegal hantering. Vidare skall enligt direktiven särskilt beaktas intresset av att de straffrättsliga reaktionerna som kan bli aktuella i Sverige inte avviker från vår omvärld på ett sätt som skulle kunna utnyttjas av personer som planerar att begå brott av det aktuella slaget. I sammanhanget erinras också om att de nationella straffrättsliga reaktionerna på illegalt handhavande av vapen skall vara sammanhängande och konsekventa.

Enligt utredningens uppfattning bör straffskärpningar komma i fråga bara om det visats föreligga ett reellt behov av detta. Höjningen av straffmaximum för vapenbrott år 1993 (från två till fyra år) skedde exempelvis mot bakgrund av en oroväckande utveckling på området för civila skjutvapen. Särskilt beaktades bland annat att användningen av skjutvapen vid våldsbrott hade ökat och den särskilda risk som ligger i att extremistiska grupper beväpnar sig med en stor mängd farliga vapen. Vidare torde ha vägts in att domstolarna inte alltid ansågs se tillräckligt allvarligt på brott mot vapenlagstiftningen. Vid utvärderingen av straffskärpningen som gjordes av 1995 års vapenutredning kunde också konstateras att

skärpningen hade haft en stark effekt på domstolarnas syn på straffvärdet (se SOU 1998:44 s. 246 f.).

Ett problem för utredningen i detta avseende är det faktum att de straffrättsliga bestämmelserna i lagen om krigsmateriel har tillämpats mycket sällan av domstol. Den praxis som finns är i det närmaste obefintlig. Något behov av att skärpa straffmaximum i syfte att skärpa domstolarnas syn på brott mot lagen har således inte kunnat konstateras. För övrigt bör man kunna anta att domstolarna vid bedömningen av i vart fall vissa överträdelser av lagen om krigsmateriel skulle låta sig påverkas av den praxis som finns vad gäller brott mot vapenlagen. Och på det området har man, som framgått ovan, kunnat konstatera att domstolarna i dag generellt sett ser allvarligt på sådan brottslighet.

Vad gäller situationen på andra närliggande områden kan konstateras att straffskalorna i till exempel vapenlagen och lagen om brandfarliga och explosiva varor ligger i stort sett på samma nivå som straffskalorna i lagen om krigsmateriel. Av intresse att notera i sammanhanget är att regeringen har initierat en översyn av straffskalorna i lagen om brandfarliga och explosiva varor och att Rikspolisstyrelsen nyligen hemställt att straffskalan för grovt brott mot vapenlagen skall övervägas. Vad detta kommer att resultera i är emellertid inte möjligt att sja om.

Vad sedan gäller lagstiftningen i andra länder kan först konstateras att de nordiska länderna ligger relativt lika, dock med vissa skillnader. Sverige ligger generellt inte lägre än de övriga. Om man blickar ut över Europa blir däremot bilden en annan. Här föreligger avsevärda skillnader i förhållande till Sverige och de övriga nordiska länderna med några undantag. Detta är emellertid inte något ovanligt utan är fallet på många områden och bör enligt utredningen inte i sig läggas till grund för en straffhöjning. Det är naturligtvis viktigt att inte riskera att få en utveckling som innebär att ett visst land till följd av låga straffskalor lockar till sig viss typ av brottslighet och blir en "safe haven". På området för krigsmateriel finns det dock inte några konkreta tecken på att Sverige skulle riskera detta, i vart fall inte inom en rimlig framtid.

De nu redovisade omständigheterna kan enligt utredningens bedömning inte läggas till grund för en höjning av straffskalorna utan talar delvis snarare mot en skärpning.

Som framgått av redogörelsen för straffskalorna för brott mot krigsmateriellagstiftningen respektive smugglingslagen är straffskalan för grovt brott mot exempelvis bestämmelserna om till-

ståndsplikt för tillverkning och tillhandahållande av krigsmateriel max fyra år medan maxstraffet för otillåten utförelse av sådan materiel är sex år. Lagstiftaren synes således se mindre allvarligt på illegal tillverkning av krigsmateriel än på illegal utförelse av krigsmateriel.

Enligt utredningen finns det inte anledning att göra denna åtskillnad. Enligt utredningens bedömning torde tvärtom olovlig tillverkning av krigsmateriel vara minst lika straffvärd som olovlig utförelse av krigsmateriel.

Slutsatsen blir då att straffskalorna för grovt brott enligt lagen om krigsmateriel och för grov smuggling bör korrespondera och att straffskalorna för de grova brotten mot lagen om krigsmateriel därför bör höjas till fängelse i lägst sex månader och högst sex år.

Utredningen finner inte anledning att föreslå några andra justeringar av straffskalorna i lagen om krigsmateriel. Med anledning av att utredningens förslag att lämnande av tekniskt bistånd i utlandet skall bli tillståndspliktigt förs emellertid in en 24 a §. Förklaringen är att smugglingslagen tillämpas på varor och inte tjänster.

11 Tillhandahållande med mera

11.1 Undantag från kravet på tillhandahållandetillstånd

Utredningen föreslår att endast vissa svenska statliga myndigheter – och inte som i dag alla – bör undantas från huvudregeln om tillståndskrav för tillhandahållande. Framgent bör det inte vara möjligt för handlare i handeldvapen att få tillstånd enligt krigsmateriellagen.

Tillhandahållande definieras i lag som försäljning, upplåtelse, utbudande mot vederlag, lån, gåva eller förmedling. Utredningen har i uppdrag att se över lagens bestämmelser i fråga om tillhandahållande av krigsmateriel. I direktiven uppmärksammas särskilt att reglerna skiljer sig åt mellan krigsmateriel som befinner sig i Sverige och som skall säljas inom landet och sådan materiel som befinner sig i utlandet och skall säljas vidare till någon i utlandet (dir. 2003:80, s. 18). Nedan behandlas undantagen från huvudreglerna om tillhandahållande.

Det enskilda fallet

Undantaget som nämns i direktiven rör en diskrepans mellan huvudreglerna i 4 § respektive 5 § krigsmateriellagen. I 4 § föreskrivs tillstånd för verksamhet, såväl inom landet som utom landet, som avser tillhandahållande av krigsmateriel som finns i landet. I lagens 5 § föreskrivs tillstånd för tillhandahållande i enskilda fall där både materiel och tilltänkt köpare befinner sig i utlandet. Följaktligen krävs inte tillstånd för tillhandahållande i enskilda fall inom Sverige. För utförsel av krigsmateriel till utlandet krävs ett tillstånd enligt 6 § i varje enskilt fall.

Utredningen har övervägt frågan att införa tillståndskrav i det enskilda fallet när det gäller tillhandahållande av krigsmateriel, även när materielen finns i Sverige. För materiel som finns i utlandet finns en sådan reglering. Bakgrunden till den regleringen var att det ansågs krävas ytterligare kontrollmöjligheter för handel som sker i utlandet, eftersom sådana transaktioner inte kräver utförelsetillstånd. Samma behov ansågs däremot inte föreligga vad avsåg transaktioner inom landet med hänsyn till att såväl tillverkning som verksamheten tillhandahållande är tillståndspliktigt.

Enligt utredningens bedömning har det inte framkommit omständigheter som skulle motivera att nu införa tillståndskrav i det enskilda fallet för tillhandahållande av krigsmateriel som finns inom landet. En ytterligare aspekt som talar för detta ställningstagande är att utredningen föreslår en införelserglering, vilket innebär en utökad kontroll av innehav och tillhandahållande inom landet.

Tillståndsbefrielse för statliga myndigheter

Ett annat undantag finns i det tredje stycket i 4 §. Genom detta stycke undantas svenska statliga myndigheter som inte är affärsverk från huvudregeln om verksamhetstillstånd. Detta innebär att alla sådana myndigheter, oavsett arbetsfält, fritt kan sälja materiel som befinner sig i Sverige till någon här i landet.

Utredningen anser att omfattningen av detta undantag kan ifrågasättas. Antalet myndigheter som använder krigsmateriel i sin verksamhet och följaktligen av olika skäl skulle vilja sälja materiel vidare är litet. Utredningen förordar att undantaget begränsas till sådana myndigheter för vilka det verkligen kan anses vara motiverat och att regeringen ges ett bemyndigande att i förordningen närmare ange dessa. Myndigheter som enligt utredningens bedömning bör kunna komma i fråga är Försvarsmakten, Försvarets materielverk, Statens räddningsverk, Totalförsvarets forskningsinstitut, Rikspolisstyrelsen, Kustbevakningen och Tullverket.

Tillhandahållande till statliga myndigheter och företag med tillverkningsstillstånd

Ett tredje undantag finns i den första meningen i det fjärde stycket i 4 §. Där anges att tillstånd inte behövs för verksamhet som avser tillhandahållande av krigsmateriel till svenska statliga myndigheter eller sådana tillverkare som har tillstånd att tillverka krigsmateriel av det slag som tillhandahållandet gäller.

Företag med tillverkningsstillstånd

Ett ytterligare undantag finns i den andra meningen i fjärde stycket 4 §. Där medges undantag för innehavare av tillverkningsstillstånd att tillhandahålla krigsmateriel till svenska statliga myndigheter och andra tillverkare med tillstånd för den materiel som tillhandahållandet gäller. Utredningen finner detta undantag befogat, eftersom dessa företags lämplighet att befatta sig med krigsmateriel redan prövats i och med prövningen av ansökan till tillverkningsstillstånd.

Materiel som regleras enligt andra lagar

Enligt 4 § sista stycket får regeringen meddela föreskrifter om undantag från tillståndskravet i fråga om sådan handel med skjutvapen som regleras genom föreskrifterna i vapenlagen eller sådan hantering av ammunition eller annan explosiv vara som regleras genom föreskrifter i lagen om brandfarliga och explosiva varor. Möjligheten utnyttjas i krigsmaterieförordningen:

4 § Tillstånd enligt 4 § lagen (1992:1300) om krigsmateriel behövs inte för handeldvapen eller delar därtill, om handeln regleras genom föreskrifter i vapenlagen (1996:67).

Bestämmelsen ovan, och då i synnerhet uttrycket ”behövs inte”, innebär att krigsmateriel- och vapenlagstiftningarna överlappar varandra. Om exempelvis en vapenhandlare får sitt tillstånd indraget av polismyndighet kan vederbörande fortsätta med sin handel i oinskränkt utsträckning om han innehar ett tillhandahållandestillstånd från ISP. Såväl Rikspolisstyrelsen som ISP är väl medvetna om problemet och söker minimera det genom samarbete.

Justitiedepartementets interna utredning av vapenlagen (Ju 2003:U), som letts av Olof Egerstedt, har kommit fram till slutsatsen att tillstånd till tillhandahållande av handeldvapen och delar därtill framgent endast bör ges i enlighet med en lag och att denna lag bör vara vapenlagen. Utredningen delar denna slutsats.

11.2 Vapenförmedling

Utredningen bedömer att den svenska krigsmateriellagstiftningen svarar mot de åtaganden angående vapenförmedling som Sverige gjort inom EU. Genom en reglering av införsel förväntas utrymmet minska för illegal förmedling av materiel som finns i Sverige.

Vapenförmedling, eller brokering, har nationellt och internationellt uppmärksammats som en utmaning för en effektiv exportkontroll. Inom EU har medlemsstaterna antagit en gemensam ståndpunkt beträffande vapenförmedling (2003/468/CSSP) som ett led i att försöka förhindra att internationella vapenembargon kringgås och underkasta även vapenförmedlares transaktioner i utlandet prövning enligt uppförandekodens kriterier.

EU:s gemensamma ståndpunkt från 2003 definierar förmedlingsverksamhet som förhandling och organisering av transaktioner av tillståndspliktiga produkter från tredje land till ett annat tredje land, köp, försäljning och organisering av transaktioner av produkter som är i förmedlarens ägo från tredje land till ett annat tredje land.

I ståndpunkten åtar sig medlemsstaterna att vidta nödvändiga åtgärder för att kontrollera förmedling som sker på deras territorier samt att överväga att kontrollera förmedling som deras respektive medborgare företar i utlandet. Medlemmarna bör också tillse att de har tydliga nationella regler för laglig förmedlingsverksamhet. I fråga om tillståndplikt åtar sig medlemsstaterna sammanfattningsvis:

- att tillståndsbelägga förmedling i det enskilda fallet och pröva den tilltänkta transaktionen mot kriterierna i EU:s uppförandekod samt föra register över alla som beviljats tillstånd;

- att överväga att tillståndsbelägga förmedlingsverksamhet i allmänhet och pröva den tilltänkta personens lämplighet samt föra register med vapenförmedlare.

Vapenförmedling omfattas i den svenska definitionen av tillhandahållande och är följaktligen tillståndspliktigt enligt andra stycket i 4 § och 5 § krigsmateriellagen. Enligt 4 § måste svenska myndigheter, svenska företag samt den som är bosatt eller stadigvarande vistas i Sverige ha verksamhetstillstånd för tillhandahållande. Enligt 5 § krävs dessutom tillstånd i det enskilda fallet att tillhandahålla krigsmateriel som finns i utlandet till någon i utlandet.

11.3 Utförelse av handeldvapen

Utredningen föreslår att polismyndighets befogenhet att pröva ärenden om utförelse av handeldvapen med tillhandahållandeavsikt utökas från OECD-området till hela världen. Skulle en ansökan avse ett land utanför EU eller överstiga 30 handeldvapen skall dock polisen inhämta ett yttrande från ISP. Möjligheten för polisen att vid behov kontakta ISP existerar generellt.

I 11 § i förordningen om krigsmateriel föreskrivs att polismyndighet prövar ärenden om utförelse av handeldvapen, bland annat jakt- och sportskyttevapen, och delar till dem som utgör övrig krigsmateriel och i förekommande fall tillhörande ammunition, om den ansökande personen är berättigad att inneha vapnet enligt vapenlagen. Denna bestämmelse infördes i förordningen 1999.

När det gäller utförelse av handeldvapen med tillhandahållandeavsikt finns en begränsning av polisens prövningsrätt. Enligt punkt 3 i 11 § prövar polismyndighet endast ärenden när någon i Sverige vill överföra ett vapen till en enskild person eller vapenhandlare i ett land som är medlem i OECD. Den sökande måste kunna visa att mottagaren i utlandet är berättigad att inneha vapnet i det land dit utförelsen skall ske. Ärenden om utförelse av handeldvapen till länder som inte är medlemmar av OECD prövas av ISP.

Utredningen har inhämtat att erfarenheterna är goda avseende polisens prövning av ärenden om bland annat jakt- och sportskyttevapen. De lokala polismyndigheterna har generellt bättre

förutsättningar än ISP att bedöma uppriktigheten hos personer eller företag utan verksamhetstillstånd för tillhandahållande, vilka står för de flesta ärenden om utförelse av handeldvapen med tillhandahållandeavsikt.

11.4 Tillverkning av ammunition för jakt- och målskytte

Utredningen föreslår att undantaget för tillstånd för tillverkning av ammunition utvidgas till fall av tillverkning åt annan enskild eller åt sammanslutning för jakt eller målskytte. En sådan utvidgning innebär att den typen av tillverkning skulle komma att regleras endast av lagen om brandfarliga och explosiva varor och till denna hörande föreskrifter.

Bestämmelser om tillståndskrav för tillverkning av ammunition finns i både lagen (1992:1300) om krigsmateriel och lagen (1988:868) om brandfarliga och explosiva varor.

Enligt 11 § första stycket lagen om brandfarliga och explosiva varor skall den som hanterar, i vilket innefattas att tillverka, explosiva varor ha tillstånd för det. Enligt 3 § första stycket lagen om krigsmateriel krävs tillstånd för tillverkning av krigsmateriel, i vilket innefattas ammunition. Enligt paragrafens andra stycke får emellertid regeringen meddela föreskrifter om undantag från tillståndskravet för bland annat tillverkning av ammunition för tillverkarens eget bruk. I 3 § 2 förordningen (1992:1303) om krigsmateriel har regeringen använt sig av detta bemyndigande och föreskrivit att tillstånd inte behövs för tillverkning av laddning av ammunition för eget bruk för den som enligt vapenlagen (1996:67) är berättigad att inneha jakt- eller sportskyttevapen.

Detta innebär att den typen av ammunitionstillverkning regleras endast genom lagen om brandfarliga och explosiva varor. Statens räddningsverk, som är tillståndsmyndighet, har emellertid i sina föreskrifter helt undantagit sådan ammunitionstillverkning från kravet på tillstånd med stöd av ett bemyndigande i förordningen (1988:1145) om brandfarliga och explosiva varor.

Enligt utredningen finns det skäl att ytterligare utvidga undantaget för tillstånd för tillverkning av ammunition enligt lagen om krigsmateriel. De fall som utredningen i första hand har i åtanke är tillverkning av ammunition åt annan enskild eller åt samman-

slutning för jakt eller målskytte. En sådan utvidgning innebär att den typen av tillverkning skulle komma att regleras endast av lagen om brandfarliga och explosiva varor och den därtill hörande förordningen samt Statens räddningsverks föreskrifter. Utredningen föreslår därför en sådan utvidgning av lagen. Vidare anser inte utredningen att det finns skäl att i förordningen ha kvar kravet på att den som tillverkar skall vara berättigad att inneha jakt- eller sportskyttevapen enligt vapenlagen (1996:67). Det är tillräckligt att Statens räddningsverk har föreskriftsrätt på området och därigenom har möjlighet att bestämma de närmare förutsättningarna.

I klagörande syfte föreslår utredningen slutligen att det görs ett tillägg i 3 § förordningen om krigsmateriel, vari det uttryckligen framgår att bestämmelser om tillstånd för tillverkning av ammunition också finns i lagen om brandfarliga och explosiva varor.

Kommittédirektiv

Översyn av krigsmateriellagstiftningen

Dir.
2003: 80

Beslut vid regeringssammanträde den 10 juli 2003.

Sammanfattning av uppdraget

En särskild utredare skall tillkallas för att utreda förutsättningarna för den framtida svenska exportkontrollen och ramarna kring den. Utredaren skall ha sin utgångspunkt i de förutsättningar som gäller för utrikes-, försvars- och säkerhetspolitiken samt Sveriges internationella åtaganden på exportkontrollområdet.

Utredaren skall kartlägga förändringarna som skett i det internationella samarbetet och utvecklingen inom vapen- och krigsmaterielindustrin. Utifrån kartläggningen skall utredaren granska de medel som idag tjänar svensk exportkontroll. I den mån granskningen resulterar i förslag skall förslagen följa de svenska målsättningarna för svensk exportkontroll.

Utredaren skall se över gällande författningar och riktlinjer samt lämna förslag på de ändringar som behövs. Utredaren skall särskilt överväga och redovisa bl.a. behovet av att

- ytterligare reglera olika former för tillhandahållande av krigsmateriel,
- reglera import av krigsmateriel,
- reglera aktiviteter under begreppen tjänster, tekniskt bistånd och service på krigsmaterielområdet, samt
- förändra de straffrättsliga bestämmelserna i krigsmaterielagstiftningen.

Utredaren skall vidare utvärdera hur delegationen av besluten till Inspektionen för strategiska produkter fungerat och hur samrådet med inspektionens exportkontrollråd utvecklat sig samt lämna förslag till hur det framtida systemet för exportkontroll bör utformas och hur organisationen bör se ut.

Bakgrund

Inledning

Den nu gällande lagen om krigsmateriel trädde i kraft den 1 januari 1993. Förarbetena till lagen skrevs för mer än tio år sedan (prop.1991/92:174) och grundades i väsentliga delar på utredningar som genomförts under andra hälften av 1980-talet. Sedan dess har utvecklingen av den svenska utrikes-, försvars- och säkerhetspolitiken beskrivits i ett antal propositioner som förelagts riksdagen.

De säkerhetspolitiska förutsättningarna för den svenska försvarsindustrin har förändrats på ett grundläggande sätt genom de politiska förändringarna i Europa, det svenska medlemskapet i Europeiska unionen (EU) och utvecklandet av en gemensam europeisk utrikes- och säkerhetspolitik med en gemensam civil och militär krishanteringsförmåga och ett gryende europeiskt försvarsmaterielsamarbete.

Det förändrade säkerhetspolitiska läget resulterade generellt i en betydande sänkning av försvarsutgifterna i Europa. Rustningsnivåerna sjönk och den nationella försvarsindustrin reducerades.

På materielförsörjningsområdet har Sverige inlett ett omfattande samarbete med flera krigsmaterielproducerande länder i Europa. I sammanhanget kan nämnas det s.k. sexnationerssamarbetet, där bl.a. frågor om leveranssäkerhet och exportprocedurer behandlas. Vidare kan nämnas den med Amerikas förenta stater undertecknade principdeklarationen om samarbete rörande försvarsmateriel och försvarsindustri. Den tidigare doktrinen om en relativt stor och mångsidig inhemsk och internationellt oberoende svensk försvarsindustri, som utvecklar och tillverkar nationella produkter särskilt för bruk under svenska förhållanden, gäller inte längre. Den svenska krigsmaterielexportpolitiken skall ses i ljuset av de utrikes-, försvars- och säkerhetspolitiska grundförutsättningarna för en svensk politik på området. När dessa förutsättningar ändras, påverkas även den svenska exportpolitiken. Även om beslutsformerna skiljer sig åt, har den senaste tidens utveckling tydliggjort behovet av internationellt samarbete inte bara vad gäller krigsmateriel, utan även produkter som kan användas för att tillverka massförstörelsevapen. Exportkontrollen utgör ett och samma verktyg i ansträngningarna att förhindra en okontrollerad spridning av vapen och strategiskt känslig teknologi. Inte minst mot den bakgrunden skall

Sverige även fortsättningsvis aktivt verka för en effektiv och verkningfull exportkontroll.

Det är därför på sin plats att även den svenska krigsmateriellagen ses över i ljuset av dessa förändrade förutsättningar. En utgångspunkt för utredningsarbetet är att exportkontrollen också fortsättningsvis skall ske efter nationella överväganden genom nationella beslut, men där det även skall finnas plats för ett hänsynstagande till det tilltagande samarbetet över gränserna i Europa. En annan utgångspunkt är att den svenska traditionellt restriktiva synen på export av krigsmateriel skall upprätthållas.

Den svenska regleringen om export av vapen och annat krigsmateriel

Tillverkning och utförsel av krigsmateriel regleras genom lagen (1992:1300) om krigsmateriel, nedan krigsmateriellagen, och förordningen (1992:1303) om krigsmateriel, nedan krigsmaterieförordningen. Båda författningarna trädde i kraft den 1 januari 1993 och ersatte lagen (1983:1034) om kontroll av tillverkningen av krigsmateriel m.m. och lagen (1988:558) om förbud mot utförsel av krigsmateriel m.m., med tillhörande förordningar.

Krigsmateriellagen föreskriver att krigsmateriel inte får tillverkas utan tillstånd. Även försvarsindustriell utlandssamverkan förutsätter tillstånd. Med utlandssamverkan förstås export, upplåtelse eller överlåtelse av tillverkningsrättigheter, liksom samarbete med utländsk part avseende gemensam utveckling och produktion av materiel, eller att för utländsk räkning utveckla krigsmateriel eller metod för framställning av sådan materiel.

Tillståndsplikten omfattar även tillhandahållandefrågor och förmedling av materiel, liksom även vissa former av militärt inriktad utbildning.

Beslut på exportkontrollområdet fattades t.o.m. den 31 januari 1996 enbart av regeringen. Genom ändringar i aktuella författningar, vilka trädde i kraft den 1 februari 1996, inrättades en ny myndighet, Inspektionen för strategiska produkter, för prövning av ärenden om kontroll över krigsmateriel och strategiska produkter. Sedan dess fattas besluten i första hand av inspektionen, utom i det fall där ett ärende bedöms vara av principiell betydelse eller annars av särskild vikt. Ärendet skall i sådant fall överlämnas till regeringen för avgörande. Samråd skall ske med exportkontrollrådet innan beslut fattas i viktigare ärenden.

I vissa fall prövar polismyndigheterna, enligt 11–13 §§ förordningen (1992:1303) om krigsmateriel, frågor om tillstånd för export av vapen som utgör krigsmateriel.

Den verksamhet som Inspektionen för strategiska produkter bedriver finansieras genom avgifter som tas ut av de tillverkande företagen.

Enligt 1 § andra stycket krigsmateriellagen får tillstånd till export lämnas endast om det finns säkerhets- eller försvarspolitiska skäl för det och det inte strider mot Sveriges utrikespolitik. De närmare principerna för prövningen har lagts fast i regeringens praxis och kommit till uttryck i regeringens riktlinjer för krigsmaterielexport och annan utlandssamverkan (jfr. prop.1991/92:174 s. 41 f., prop.1995/96:31 s. 23 f. och bet. 1992/93:Uu1).

Den internationella säkerhetspolitiska utvecklingen i Europa sedan 1990 ur svenskt perspektiv – en sammanfattning

De säkerhetspolitiska förutsättningarna för försvarsindustrin har förändrats i grunden under det senaste decenniet, med resultatet att industrin kraftigt reducerats och samtidigt effektiviserats. En ny säkerhetspolitisk karta har ritats i Europa och i vårt närområde. Det föreligger inte längre något hot om en väst-östlig konfrontation. Länderna i Central- och Östeuropa integreras i EU och NATO. Ryssland har utvecklat goda relationer med båda dessa organisationer.

I takt med den säkerhetspolitiska utvecklingen har tyngdpunkten för de europeiska försvarsmakterna, inklusive den svenska, alltmer förskjutits från ett försvar av det egna territoriet i riktning mot internationell samverkan och krishantering. Sverige har sedan 1994 utvecklat en öppen samverkan med såväl NATO som andra militärt alliansfria stater.

Genom medlemskapet 1995 i EU deltar Sverige i en solidarisk gemenskap vars yttersta syfte är att förhindra krig på den europeiska kontinenten. Tillsammans med övriga medlemsstater i EU utvecklar Sverige en gemensam utrikes- och säkerhetspolitik, och som en del av denna sedan år 2000 även en civil och militär krishanteringsförmåga. Till stöd för denna förmåga pågår sedan våren 2002 ett försvarsmaterielsamarbete inom ramen för ECAP – European Capabilities Action Plan. I juni 2003 beslutade det Europeiska Rådet att man under år 2004 skall upprätta en mellan-

statlig materielbyrå med uppgift att stärka kapaciteten på kris-
hanteringsområdet, underlätta materielsamarbetet, skapa en kon-
kurrenskraftig marknad beträffande försvarsmateriel och främja
forskning och utveckling.

Internationellt materielsamarbete – industrins internationalisering

Det internationella materielsamarbetet och industrins internatio-
nalisering har påverkats även av andra faktorer än de säkerhets- och
utrikespolitiska förändringar som kortfattat redovisats ovan.

Den successiva förvandlingen av försvarsindustrin i Västeuropa
har lett till att denna utvecklats till att bli en högteknologisk sektor
med, för svenskt vidkommande, prioritering av vissa teknik-
områden, s.k. strategiska kompetenser. De tidigare rätt klara gräns-
dragningarna mellan civil och militär industri suddas successivt ut.

Utvecklingen har gått i riktning mot ett allt större samspel
mellan de civila och militära industrisektorerna på det högteknolo-
giska området. Den allt högre graden av högteknologiskt utnytt-
jande har lett till att utvecklingskostnaderna skjutit i höjden. Detta
har skett samtidigt som de europeiska staterna under 1990-talet
gradvis skurit ned sina försvarsutgifter, med åtföljande anslags-
minskningar för materielanskaffning, forskning och utveckling.

De avsevärda reduceringarna av försvarsutgifterna, med lägre
rustningsnivåer som en direkt följd, resulterade också i över-
kapacitet, kraftigt minskad investeringsvilja, friställningar av
arbetskraft och genomgående mycket stora rationaliseringar i den
västeuropeiska försvarsindustrin. De västeuropeiska industriföre-
tagen utsattes också under 1990-talet för ett kraftigt tryck från
statsmakterna att i ökad omfattning fortsätta omstrukturerings-
och rationaliseringsansträngningarna, med ökad internationell sam-
verkan som följd, för att åstadkomma en mer rationell, kostnads-
besparande och effektiv materieförsörjning.

Det förändrade säkerhetspolitiska läget och det inledda säker-
hetssamarbetet inom EU och med NATO ledde till att regeringen i
ett antal propositioner till riksdagen, under senare delen av 1990-
talet och framåt, redovisade en förändring i den tidigare svenska
doktrinen om en inhemsk och oberoende försvarsindustri som
utvecklar och tillverkar utpräglat svenska lösningar. Detta kom
alltmer att anses som varken möjligt eller önskvärt att uppnå, givet

Sveriges intressen och det svenska försvarets behov i det nya säkerhetspolitiska läget.

Det ansågs vidare som naturligt att samverka på materielförsörjningsområdet med de länder med vilka vi i övrigt utvecklade ett nära säkerhetssamarbete. Koncentrationen inriktades på områden där Sverige kunde delta i materielförsörjningens olika faser, från forskning, tidiga studier och värdering till anskaffning och drift, med ett internationellt samarbete både mellan företag och mellan myndigheter. Detta bedömdes öka möjligheterna för Sverige att påverka de internationella materielprojekten och bidra till att tillgodose svenska militära operativa och taktiska krav. Samtidigt tillgodosågs den försvarspolitiska målsättningen om tillgång till högteknologisk kompetens. Utvecklingsprojekt och gemensam anskaffning av materiel i samverkan med andra länder, bedömdes komma att få en ökad betydelse för att Sverige också fortsättningsvis skall kunna anskaffa avancerad materiel till rimliga kostnader.

Enligt den nya doktrinen förutsatte en tryggad materielförsörjning stor flexibilitet för att kunna utgöra en integrerad del i den svenska försvarsmaktens anpassningsförmåga inför förändrade hot och risker. En internationell tilltro till den svenska anpassningsförmågan, vilket förutsatte en hög leveranssäkerhet, var av vitalt säkerhets- och försvarspolitiskt intresse för Sverige som militärt alliansfri stat.

För att kunna etablera ömsesidiga beroenden på materielförsörjningsområdet förutsattes att Sverige har något att bidra med. Man måste alltså se till att bevara inhemska strategiska kompetenser och en viss försvarsindustriell kapacitet. I ett flertal propositioner under senare delen av 1990-talet konstaterade regeringen att målsättningen måste vara att Sverige även fortsättningsvis skall vara en kompetent och attraktiv partner i internationella materielprojekt på hög teknisk nivå. Ett sätt att bevara och utveckla den nationella högteknologiska kompetensen var att på ett aktivt och strukturerat sätt stödja försvarsindustrins exportansträngningar, förutsatt att dessa stod i överensstämmelse med riktlinjerna för svensk krigsmaterielexport.

Närmare om exportkontroll på det internationella planet

På exportkontrollområdet har det internationella samarbetet successivt ökat i omfattning. Det är i dag ett erkänt faktum att den nationella kontrollen vinner i effektivitet och styrka genom internationellt samarbete och kontroll. Här kan erinras om de internationella nedrustnings- och icke-spridningsregimerna för kärnvapen och biologiska och kemiska stridsmedel och likaså konventionen om förbud mot antipersonella landminor. Inom FN:s ram har vidare under de senaste åren ansträngningarna intensifierats att förebygga och bekämpa destabiliserande ansamlingar och okontrollerad spridning av lätta vapen.

Inom ramen för den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken inom EU har man bl.a. enats om en gemensam uppförandekod för vapenexport som antogs år 1998 och som nu successivt vidareutvecklas. Till uppförandekoden finns också knutet en år 2000 gemensamt överenskommen krigsmateriellista. Samtidigt pågår i Europa sedan flera år, såväl inom ramen för EU som utanför, studier inom områdena industri-, export- och upphandlingspolitik, allt i syfte att underlätta omstruktureringen av den europeiska försvarsindustrin och skapa förutsättningar för att på sikt åstadkomma en gemensam europeisk försvarsmateriellpolitik.

Under våren 2001 godkände riksdagen ett ramavtal mellan de sex ledande försvarsmaterielindustristaterna i Västeuropa: Frankrike, Italien, Spanien, Storbritannien, Sverige och Tyskland (prop. 2000/01:49, bet. 2000/01:UU08, rskr. 2000/01:171). Ramavtalet, som innebär en överenskommelse om åtgärder för att underlätta omstruktureringen och driften av den europeiska försvarsindustrin (det s.k. sexnationssamarbetet), behandlar sakområdena leveranssäkerhet, förfaranden vid överföring och export, säkerhetsskydd för sekretessbelagd information, försvarsrelaterad forskning och teknologi, behandling av teknisk information, harmonisering av militära krav samt skydd av kommersiellt känslig information.

Genomförandebestämmelser i form av underavtal till ramavtalet har successivt arbetats fram för undertecknande under 2003.

På sikt är det troligt att ramavtalet kommer att omfatta ytterligare europeiska stater. Ett alternativ till detta är att arbetet inom sexstatsgruppen helt eller delvis integreras i arbetet inom EU.

En nordisk tillämpning av sexnationssamarbetet återfinns i ramavtalet mellan Danmark, Finland, Norge och Sverige om stöd för

industrisamarbete inom försvarsmaterielområdet godkändes av riksdagen i december 2001 (prop. 2001/02:10, bet. 2001/02 UFöU01, rskr. 2001/02:104).

Även i andra internationella fora pågår arbete där den svenska regeringen aktivt arbetar för att åstadkomma en gemensam syn rörande restriktivitet och kontroll på exportkontrollområdet.

Den svenska utrikes-, försvars- och säkerhetspolitiken av i dag innebär större möjligheter att påverka förhållanden i vår omvärld. Vi deltar således i ett brett internationellt säkerhetssamarbete som omfattar samarbete i EU och Förenta nationerna (FN), NATO (partnerskapsarbetet) och Organisationen för Säkerhet och Samarbete i Europa (OSSE).

Det flexibla och rörliga insatsförsvar som växer fram i Sverige som ett resultat av ett mångårigt reformarbete, med en beredskap för aktioner såväl inom som utom landets gränser, påverkar indirekt även den svenska exportkontrollen och licensgivningen. Så sker bl.a. genom utfärdandet av en ny typ av breda licenser som skall motsvara de internationella åtaganden Sverige iklätt sig beträffande svensk beväpnad trupp i tjänst utanför Sverige.

Slutligen är det ett välbekant faktum att den internationella terrorismen, med en typ av asymmetrisk krigföring, utgör en ny typ av hot mot alla etablerade samhällsstrukturer. Denna terrorism har förstärkt den svenska regeringens beredvillighet att delta i det gemensamma internationella arbetet, till skydd och värn för våra demokratiska och öppna samhällen. En utökad och intensifierad exportkontroll har en given plats i de internationella ansträngningarna att komma till rätta med detta gissel, liksom med det hot som den internationella organiserade brottsligheten utgör.

Behovet av en översyn

Inledning

Beskrivningen ovan ger en sammansatt bild, med fortsatt nationell exportkontroll, av en förändrad och internationaliserad försvarsindustristruktur och en allt starkare internationell opinion till fördel för samarbete, såväl inom som utom EU:s ramar.

Det är motiverat att genom en samlad översyn få en klar bild av de förändringar som har skett och sker för att, med bibehållande av svenska utrikes-, försvars- och säkerhetspolitiska målsättningar, se

över de medel vi förfogar över enligt gällande exportkontrollagstiftning. Vilka instrument är i dag föråldrade eller har tjänat ut sin roll, vilka har tillkommit, eller behöver närmare utvecklas? Syftet är att definiera hur verktygen skall utformas för att svara mot den verklighet som exportkontrollen har att verka i, såväl på ett nationellt som internationellt plan.

Allmän inriktning av översynen

Det nuvarande regelverket för krigsmaterielexport har i allt väsentligt varit oförändrat sedan den 1 januari 1993. Sedan tillkomsten har gjorda ändringar huvudsakligen bestått av de justeringar som föranleddes av tillskapandet av en självständig myndighet på området, Inspektionen för strategiska produkter, vilket innebar delegering av beslutanderätten i ärenden som tidigare avgjordes av regeringen.

Den förändrade svenska försvars- och säkerhetspolitiken, den framväxande gemensamma europeiska försvarsmaterielpolitiken samt den tilltagande internationaliseringen och omstruktureringen av försvarsindustrin, motiverar en samlad översyn av förutsättningarna, formerna samt organisationen för exportkontroll och därmed sammanhängande frågor.

Nedan redovisas ett antal frågeställningar kring statens intresse att också framöver, i moderna former, kunna kontrollera industrins och övriga aktörers verksamhet på området. Frågeställningarna skall ses mot bakgrund av prioriteringarna att bevara och utveckla viss utvecklings- och produktionsförmåga, inklusive vissa nyckelkompetenser, främja svensk högteknologi på området och verka för en fortsatt ansvarsfull, öppen och restriktiv krigsmaterielexportpolitik, såväl i Sverige som internationellt.

Ytterligare om internationaliseringen på försvarsindustriområdet

Som ovan redovisats, har det senaste decenniets säkerhetspolitiska utveckling inneburit kraftigt förändrade förutsättningar för såväl Sveriges som andra länders försvarsindustrier.

Skeendet präglas av en förändrad syn på de nationella försvarens roll, funktion och sammansättning. Dessa förhållanden påverkas i sin tur av krympande försvarsbudgetar, stigande utvecklingskost-

nader, överkapacitet och en därmed sammanhängande ökad fokusering på export. Mot den bakgrunden har en ökad insikt vuxit fram om nödvändigheten av ett gränsöverskridande samarbete vad avser materielförsörjning och harmoniserade krav på militär upphandling och utrustning, för att bl.a. åstadkomma en ökad interoperabilitet.

Terroristattackerna i USA den 11 september 2001 har ytterligare förstärkt den internationella gemensamma insikten om nödvändigheten att samarbeta över nationsgränserna. Detta gäller i lika hög grad kontrollen av exporten av krigsmateriel som för exporten av produkter med dubbla användningsområden.

Riksdagen fastslog i 1996 års försvarsbeslut vikten av ökat internationellt samarbete på försvarsmaterielområdet och framväxten av ömsesidiga industriella beroenden som ett sätt att säkra den svenska försvarsmaktens tillgång till nödvändig materiel (prop. 1995/96:12, bet. 1995/96:FöU01, rskr. 1995/96:45 och 46 samt prop. 1996/97:4, bet. 1996/97:UFöU01, rskr. 1996/97:36).

I proposition 2001/2002:10, Fortsatt förnyelse i totalförsvaret, redovisade regeringen ett antal faktorer som skäl för statsmakternas fortsatta exportstödjande verksamhet, liksom för det allt tilltagande internationella materielsamarbetet. En grundläggande utgångspunkt för statsmakternas syn har varit, och förblir, ett väl fungerande exportkontrollsystem

Regeringens syn på behovet av internationellt samarbete återfinns även i de årliga redogörelserna för den svenska exportkontrollpolitiken till riksdagen, senast uttryckt i skrivelse 2002/03:114, som beskriver verksamheten för år 2002.

Det svenska krigsmaterielregelverket bygger i dag i allt väsentligt på synsättet att nationella försvarsindustrier utgör basen för produktion av krigsmateriel. Denna utgångspunkt har i stigande takt visat sig föråldrad, låt vara att utvecklingen har kunnat kontrolleras inom ramen för det existerande regelverket.

Det är angeläget att särskilt undersöka om det nuvarande regelverket är tillfyllest även på sikt för att möta den allt tilltagande internationaliseringen på försvarsindustriområdet. För det fall ett svenskt försvarsindustriföretag övergår i utländsk ägo, föreligger ofta ett behov att se över det svenska försvarets intressen. Dessa har under åren bl.a. tillgodosetts genom att särskilt utformade villkor har uppställts i tillverkningstillståndet för företaget.

Internationaliseringen har medfört ett nytänkande, där mellan staterna ingångna leveranssäkerhetsavtal helt eller delvis kan komma att ersätta, komplettera eller förändra resonemangen som

tidigare förts rörande behovet av och innehållet i av statsmakten uppställda villkor i samband med företagsöverlåtelser.

I det internationella perspektivet behöver ett antal frågor besvaras, givet de övergripande utrikes-, försvars- och säkerhetspolitiska målsättningarna och statens fortsatta intresse att utöva kontroll på området och kunna formulera en framåtblickande exportpolitik.

- Är det nuvarande nationella regelverket tillfyllest och ger det tillräckligt stöd för den omstrukturering på försvarsindustri-sidan som bedöms fortsatt erforderlig, såväl på ett nationellt som internationellt plan?
- Motsvarar gällande regelverk aktuella krav beträffande forskning, utveckling och tillverkning på detta område i Sverige i förhållande till andra länder?
- Vilka är konsekvenserna av pågående internationella och nationella industrikonsolideringar för bibehållandet av en svensk försvarsindustriell kompetens och hur påverkas den svenska exportkontrollen av skeendena?
- Är det dags att ersätta den hittillsvarande exportpolitiken som ställer lika krav på alla mottagarländer, med en mer strukturerad sådan som, utan att ge avkall på svensk, traditionell, restriktivitet, innebär en modernare beskrivning av Sveriges behov av ömsesidig samverkan?
- Hur kan Sverige bäst verka, nationellt såväl som internationellt, för att förhindra och motverka att den legitima vapenhandeln förvandlas till ett instrument i händerna på den internationella terrorismen, alternativt gynnar profittänkande hos illegala aktörer eller ljusskygga regimer?
- Hur skall de nationella myndigheterna, självständigt och i samarbete med andra nationer, på bästa sätt kunna utöva en faktisk kontroll, ur ett exportperspektiv, över de framväxande multinationella försvarsindustrikonglomeraten?
- Internationella samarbetsprojekt förutsätter godkännanden av nationella kontrollerande myndigheter. Innebär dessa godkännanden en verklig och effektiv kontroll över samarbetsprojekten? Om inte, hur kan en sådan kontroll åstadkommas, alternativt effektiviseras?
- Kan dagens svenska kontrollinstrument generellt sett effektiviseras ytterligare och samtidigt vinna internationellt gehör?

- Svarar den svenska exportkontrollorganisationen upp mot det exportstöd som staten lämnar och är de nuvarande organisatoriska formerna de lämpligaste även i framtiden?

De svenska riktlinjerna

- *En modernare syn*

Sedan en lång tid tillbaka tillämpar Sverige en enhetlig politik gentemot alla länder som visar intresse att förvärva svensk krigsmateriel. Med det menas att samma riktlinjer och kriterier används oavsett det presumtiva mottagarlandets betydelse för Sveriges samlade intressen.

Enligt regeringens mening återspeglar ett sådant synsätt inte dagens försvars- och säkerhetspolitiska situation. Inför de känsliga överväganden kring export som sker i dag, ligger tonvikten alltmer vid att slå vakt om Sveriges egen långsiktiga säkerhet. De långtgående internationella försvarsindustriella samarbeten, som alltmer kommit att utgöra en del av verkligheten, har initierats för att trygga den svenska framtida materielförsörjningen. Som också konstaterats av riksdagen måste, i balansen mellan olika riktlinjer för den svenska krigsmaterielexporten, nationens eget intresse ha förtur (bet. 2002/03:Uu9, s. 11, rskr. 2002/03:179). Omsatt i praktisk politik skulle detta kunna innebära ett tydliggörande av den vikt vi i dag fäster vid ett långsiktigt och ömsesidigt samarbete med ett antal länder.

Frågan berördes redan i förarbetena till nuvarande krigsmateriellagstiftning (prop.1991/92:174 s. 47 och 67), men innebörden har därefter vidareutvecklats i ett antal senare försvarspolitiska propositioner.

Det finns anledning att dessa förhållanden tydliggörs i denna översyn av gällande krigsmateriellagstiftning.

- Den europeiska uppförandekoden

Genom Europeiska unionens uppförandekod för vapenexport, som antogs den 8 juni 1998, inrättades en mekanism för informationsutbyte och samråd mellan medlemsstaterna som bygger på de gemensamma kriterierna som antogs av Europeiska rådet i Luxemburg 1991 och i Lissabon 1992. Koden utgör en politisk avsiktsförklaring och används och beaktas inom ramen för den hel-

hetsbedömning som görs enligt de svenska riktlinjerna. De internationella kriterierna anges uttryckligen utgöra en minimistandard i den nationella tillståndsgivningen och välkomnades från svensk sida som ett försök att i restriktiv riktning påverka de nationella tillståndsprövningarna.

Det finns goda skäl att nu undersöka möjligheterna att integrera den internationella kodens kriterier med de nationella, svenska, riktlinjerna. En särskild omständighet att uppmärksamma i sammanhanget är det förhållandet att de internationella kriterierna anlägger ett materielspecifikt betraktelsesätt. Detta synsätt övergavs i nu gällande svensk krigsmateriellag (se prop. 1991/92:174).

- Identitet och visibilitet

De svenska riktlinjerna (prop. 1991/92:174 och prop. 1995/96:31) innehåller anvisningar om vilket lands riktlinjer och exportregler som bör användas, beroende på om produkten ifråga har övervägande svensk eller utländsk identitet. Utredningen bör undersöka om dessa riktlinjer är fortsatt meningsfulla och, om så är fallet, huruvida de behöver kompletteras med anvisningar för produkter med blandad identitet, dvs. produkter för vilka man inte kan ange en övervägande nationell identitet. Utredningen bör vidare utreda frågan om betydelsen av en produkts, eller en del av en produkts, visibilitet för gällande eller förändrade riktlinjer i denna del.

- Ytterligare riktlinjer och översyn av gällande riktlinjer

Utredningen bör undersöka konsekvenserna av att föreslå införandet av ytterligare riktlinjer. Exempel på sådana är huruvida man bör tillåta vapenexport till länder som inte årligen rapporterar till FN:s vapenregister och ett eventuellt demokratikriterium. I sammanhanget bör en översyn även i övrigt företas av gällande riktlinjer.

Uppföljning av följdleveransutredningen

En särskild utredare har utrett frågor om följdleveransbegreppet i samband med export av krigsmateriel. Utredaren drog vissa slutsatser och lämnade i betänkandet Följdleveranser i samband med export av krigsmateriel (SOU 1999:38) vissa förslag rörande förändring av lydelsen i gällande riktlinjer för krigsmaterielexport.

Dessa slutsatser och förslag har, förutom remissbehandling, inte föranlett några åtgärder från regeringens sida. Det är naturligt att i denna översyn av krigsmateriellagstiftningen ta ställning till de frågor som behandlades av följdleveransutredningen.

Reglering av import

Som en förlängning av de internationella perspektiven bör vidare utredas huruvida import av krigsmateriel skall regleras, vid sidan av vapenlagens bestämmelser.

Sverige är ett av få länder i Västeuropa som inte reglerar import till landet av krigsmateriel. Den huvudsakliga anledningen till detta är att Försvarets materielverk traditionellt har varit ensam aktör på detta område. Vapenlagen reglerar såväl införsel till landet som innehav, och till följd av att viss krigsmateriel även omfattas av vapenlagen, kontrolleras på så sätt viss införsel. Huvuddelen av vad som allmänt omfattas av begreppet krigsmateriel kan dock införas i landet utan tillstånd. Detta förhållande har uppmärksammats i tidigare utredningar, senast 1992 i samband med införande av nu gällande lagstiftning på krigsmaterielområdet. Eftersom omfattningen av privat införsel av krigsmateriel bedömdes som ringa, avstod regeringen tills vidare från att föreslå att särskilda lagregler på området skulle införas.

En bedömning borde göras rörande omfattningen av privat införsel, liksom huruvida oreglerad införsel av krigsmateriel i belagd omfattning utgör ett problem för samhället. Härvidlag bör särskilt beaktas Sveriges olika internationella åtaganden av rapporteringskaraktär, liksom även eventuella förändringar i krigsmaterielagstiftningen som en följd av åtaganden enligt FN:s vapenprotokoll.

För det fall att utredaren skulle föreslå en reglering av krigsmaterielimporten, bör särskilt erinras om att den import som sker är en konsekvens av svenska försvars- och säkerhetspolitiska överväganden. De begränsningar och särskilda restriktioner som gäller för export av svensk krigsmateriel är inte direkt tillämpbara när Sverige importerar krigsmateriel för sitt eget behov. Därför är det inte aktuellt att applicera de riktlinjer Sverige använder för export av krigsmateriel på importen till Sverige.

Reglering av tjänster, tekniskt bistånd och service

EU:s råd beslutade i en gemensam åtgärd år 2000 rörande kontroll av tekniskt bistånd som står i samband med viss slags militär slutanvändning bl.a. att medlemsstaterna skall kontrollera, genom generellt förbud eller krav på tillstånd, det på visst sätt definierade tekniska biståndet som står i samband med hantering av massförstörelsevapen (Rådets gemensamma åtgärd (2000/401/GUSP) av den 22 juni 2000 om kontroll av tekniskt bistånd som står i samband med viss slags militär slutanvändning¹). I Sverige har också en lagreglering av detta skett beträffande produkter med dubbel användning.

I samma gemensamma åtgärd angav EU:s råd vidare att medlemsstaterna skall överväga motsvarande kontroll också i de fall där det tekniska biståndet står i samband med militär slutanvändning av andra slag än i samband med hantering av massförstörelsevapen i länder som är föremål för internationellt vapenembargo av något slag.

På svensk sida har det senare hittills inte föranlett nationell reglering. Sverige torde vara ett av få länder i Västeuropa där sådan reglering i dag inte är genomförd.

De internationella embargon som beslutas och därefter följs i den nationella svenska tillståndsgivningen innehåller inte sällan regleringar avseende tjänster och service i anslutning till militära leveranser, militära kunder och militär slutanvändning. Utan en svensk reglering i lagen om krigsmateriel rörande tjänster, bistånd och service i sammanhanget, haltar den svenska nationella tillämpningen på ett betänkligt sätt.

Det finns därför goda skäl att utreda och föreslå en reglering av huvudfallen av begreppen tjänst, tekniskt bistånd och service på krigsmaterielområdet. Det bör således övervägas att reglera om tillståndsplikt för tjänster, assistans och tekniskt bistånd för krigsmaterielklassificerade produkter

Ytterligare reglering av tillhandahållande

Sverige var ett av de första länderna i Europa som införde krav på auktorisation av verksamhet som avser tillhandahållande av krigsmateriel m.m. och därtill krav på tillstånd i det enskilda fallet be-

¹ EUT L 159, 30.6.2000, s. 216

träffande materiel som befann sig i främmande land. I dag har många länder kommit ikapp och inom EU diskuteras anvisningar som i vissa delar går längre än gällande svenska bestämmelser.

Det är på sin plats att nu se över de omfattande undantag från tillståndsplikten som i sammanhanget finns i den svenska lagstiftningen, i förekommande fall undersöka om dessa är förenliga med vad Sverige åtagit sig internationellt och även att fylla igen de luckor som identifierats av utredaren. I dag finns således inte krav på tillstånd för en enstaka transaktion avseende tillhandahållande, för såvitt inte materielen befinner sig utanför landet. Beträffande tillhandahållande av krigsmateriel, bör således övervägas att införa tillståndsplikt i det enskilda fallet, oavsett var materielen befinner sig.

Översyn av straffskalor

Utredningen bör också företa en översyn av straffskalorna i krigsmateriellagstiftningen. Vapenhandeln har en i många fall påtaglig internationell karaktär och terrorister använder vapen som inte sällan varit föremål för illegal hantering. Det har ovan konstaterats hur allvarligt regeringen ser på den internationella terrorismen, liksom regeringens vilja att i internationellt samverkan bekämpa densamma. Bl.a. mot denna bakgrund finns anledning att kartlägga de straffrättsliga reaktioner som kan bli aktuella vid överträdelser av krigsmateriellagstiftningen samt att överväga behovet av att ändra i straffbestämmelserna i krigsmateriellagstiftningen. I detta sammanhang bör särskilt beaktas intresset av att de straffrättsliga reaktionerna som kan bli aktuella i Sverige inte avviker från vår omvärld på ett sätt som skulle kunna utnyttjas av personer som planerar att begå brott av förevarande slag. I sammanhanget erinras om att de nationella straffrättsliga reaktionerna på illegalt handhavande av vapen skall vara sammanhängande och konsekventa.

En utvärdering av Inspektionen för strategiska produkters verksamhet

Inspektionen för strategiska produkter har varit verksam som en självständig myndighet sedan den 1 februari 1996. Inspektionen fick ansvar för beslutsfattande på ett område som traditionellt ansetts vara politiskt och därmed i första hand regeringens ansvar.

Dessa omständigheter ger anledning till en utvärdering av den verksamhet som myndigheten bedriver.

Vidare finns det behov av att, mot bakgrund av denna utvärdering, utreda om de organisatoriska formerna för exportkontrollen bör förändras. Omständigheter av betydelse är förhållandet mellan regeringen och myndigheten, liksom det parlamentariska inflytandet över myndigheten.

Ett särskilt förhållande att beakta är den, till följd av den tilltagande internationaliseringen, delvis förändrade karaktären på myndighetens uppgifter: från ren tillståndsprovning till att även delta i internationella förhandlingar rörande exportmarknader, inom ramen för den tilltagande gruppen av ärenden som avser internationella projekt rörande utveckling och produktion.

Exportkontrollrådet

1985 års rådgivande nämnd för krigsmaterielexportfrågor bytte namn år 1996 i samband med att inspektionen fick status av självständig myndighet. Rådet fick samtidigt ett vidare verksamhetsområde som nu inbegriper produkter med dubbel användning, och en bredare politisk sammansättning, med representation av samtliga riksdagens partier, i linje med vad som tidigare hade bestämts rörande sammansättningen av Utrikesnämnden.

Exportkontrollrådet som institution är i internationella sammanhang unik och har under senare år varit föremål för uppmärksamhet från utlandet. Det särpräglade i sammanhanget är den parlamentariska insyn och rådgivande funktion rådet har och utövar på ett mycket tidigt stadium i ett affärsupplägg, oftast innan myndigheten fattar beslut eller lämnar ett förhandsbesked i det enskilda fallet.

En utvärdering av hur rådet fungerat i sin utökade sammansättning och på sitt vidare arbetsfält är, efter dessa år, på sin plats.

Öppenhet

Regeringen har som målsättning att verka för största möjliga öppenhet. Mot denna bakgrund finns anledning att utreda hur denna målsättning kan ytterligare främjas.

Uppdraget

Uppdraget innehåller bl.a. ett antal frågeställningar kring statens intresse att också fortsättningsvis ha kontroll över industrins verksamhet på detta område. Frågeställningarna skall ses mot bakgrund av prioriteringarna att bevara viss utvecklings- och produktionsförmåga inklusive vissa nyckelkompetenser, främja svensk högteknologi på området och verka för en fortsatt ansvarsfull, öppen och restriktiv vapenexportpolitik, såväl i Sverige som internationellt.

Allmän översyn över krigsmateriellagstiftningen

Utredaren skall, med bibehållande av svenska utrikes-, försvars- och säkerhetspolitiska målsättningar, se över exportkontrollagstiftningens medel. Vilka instrument är i dag föråldrade och behöver utmönstras, vilka har tillkommit eller behöver utvecklas?

Utredaren skall behandla och söka besvara de frågor som nämnts ovan under avsnittet Ytterligare om internationaliseringen på försvarsindustriområdet. Därutöver skall utredningen särskilt uppmärksamma följande.

Internationaliseringen på försvarsindustriområdet

Den försvars- och säkerhetspolitiska utvecklingen under det senaste decenniet har haft stor betydelse såväl för den nationella försvarsindustrin som för industrins huvudsakliga avnämare, försvaret; även de statliga tillståndsgivande och kontrollerande myndigheterna har direkt och indirekt berörts av den allt tilltagande internationaliseringen.

Regeringen och riksdagen har i skilda sammanhang bejakat internationaliseringen och konsolideringen av försvarsindustrin. Internationaliseringen har inneburit att delvis nya doktriner under 1990-talet fått läggas fast vad avser svenska materielförsörjningsbehov och svensk leveranssäkerhet.

Utredaren skall bedöma vilka konsekvenser den förändrade svenska försvars- och säkerhetspolitiken, den framväxande gemensamma europeiska försvarsmaterielpolitiken och den tilltagande internationaliseringen och omstruktureringen av den tidigare så nationellt präglade försvarsindustrin får för tillämpningen av de

gällande nationella och internationella riktlinjerna på krigsmateriel-exportområdet.

Utredaren skall kartlägga och redovisa vilka konsekvenser denna utveckling medfört för bibehållandet av en svensk försvarsindustriell kompetens med prioritering av svensk högteknologi, sett mot bakgrunden av ett fortsatt säkrande av en ansvarsfull, öppen och restriktiv vapenexportpolitik, såväl i Sverige som internationellt.

För de tillståndsgivande och kontrollerande myndigheterna på exportkontrollområdet har internationaliseringen medfört såväl ökade krav på samarbete och samordning mellan de olika staterna, som nya frågeställningar om önskad nationell kontroll över internationella krigsmaterieltillverkande företag.

Utredaren skall belysa och analysera de förändrade behov och möjligheter som internationaliseringen redan inneburit för myndigheterna och göra en bedömning av den framtida utvecklingen på området. Särskilt bör utredaren undersöka och förslå former för myndigheternas kontroll över en alltmer internationaliserad försvarsindustri.

Utifrån resultatet av denna kartläggning och analys skall utredaren överväga behovet av att komplettera eller förändra det svenska regelverket för krigsmaterielexport på nödvändigt sätt.

Utredaren skall lämna förslag till sådana eventuella kompletteringar eller förändringar som bedöms behövliga.

En modernare syn

De internationella politiska förändringarna i Europa och omvärlden, liksom det svenska EU-medlemskapet, har lett till att en politik har formulerats som tar större hänsyn till de ömsesidiga beroendeförhållanden som växer fram, i takt med Sveriges internationella åtaganden och i enlighet med våra nationella intressen. Det internationella samarbetet har vidare medfört större möjligheter att påverka och att åstadkomma ett ansvarsfullt agerande från flera stater, genom bl.a. ökad samsyn, större tydlighet och öppenhet, konvergerande praxis och avtalsbindningar. Utredaren skall undersöka hur regeringens målsättning att verka för största möjliga öppenhet och tydlighet ytterligare skulle kunna främjas.

Utredaren skall vidare undersöka möjligheterna att tydliggöra den vikt Sverige i dag fäster vid ett långsiktigt och ömsesidigt samarbete med ett antal länder. Tonvikten vid export ligger alltmer vid att slå vakt om Sveriges långsiktiga säkerhet.

En sådan tydliggörande kan formuleras och följas utan avkall på den svenska traditionellt restriktiva exportpolitiken, såväl på ett nationellt som internationellt plan.

Den europeiska uppförandekoden och de svenska riktlinjerna

Utredaren skall pröva förutsättningarna att för svensk nationell tillämpning integrera de nationella och internationella riktlinjerna, vilka i dag uttrycks i skilda dokument.

De internationella riktlinjernas materielspecifika betraktelsesätt nödvändiggör ett särskilt studium.

Identitet och visibilitet

Utredaren skall undersöka om gällande riktlinjer för produkter med övervägande svensk, respektive utländsk, identitet är fortsatt meningsfulla, och, om så, huruvida kompletterande anvisningar bör lämnas för produkter där övervägande nationell identitet saknas. Vidare skall utredaren studera frågan om en produkts eller en del av en produkts visibilitet för gällande eller förändrade riktlinjer.

Ytterligare riktlinjer och översyn av gällande riktlinjer – frågor om öppenhet

Utredaren skall undersöka konsekvenserna av att komplettera riktlinjerna med nya. Exempel på sådana är huruvida man bör tillåta vapenexport till länder som underlåter att rapportera till FN:s vapenregister, liksom ett eventuellt demokratikriterium. I sammanhanget bör en översyn även i övrigt företas av gällande riktlinjer.

Utredaren skall undersöka hur regeringens målsättning att verka för största möjliga öppenhet och tydlighet ytterligare skulle kunna främjas.

Uppföljning av följdleveransutredningen

Utredaren skall följa upp utredningen om följdleveransbegreppet i samband med export av krigsmateriel (SOU 1999:38) och göra den kompletterande utredning och bedömning, med åtföljande förslag, som anses lämpliga.

Reglering av import

Utredaren skall pröva behovet och värdet av att reglera privat import av krigsmateriel, utöver vad vapenlagen reglerar, liksom en reglering av den statliga importen.

Reglering av tjänster, tekniskt bistånd och service

Utredaren skall utreda vilka förutsättningar och möjligheter det finns att reglera och tillståndspröva tjänster, tekniskt bistånd och service på krigsmaterielområdet.

Ytterligare reglering av tillhandahållande

Utredaren skall se över de omfattande undantag från den generella tillståndplikten avseende tillhandahållande av krigsmateriel m.m., och pröva möjligheten att införa krav på tillstånd i det enskilda fallet oavsett var materielen befinner sig

Översyn av straffskalor

Utredaren skall, mot bakgrund av vad som tidigare sagts om behovet av en översyn av de straffrättsliga bestämmelserna i krigsmateriellagstiftningen, överväga om någon förändring av dessa bör ske och i så fall lägga fram förslag om detta.

Inspektionen för strategiska produkter och exportkontrollrådet

Utredaren skall utvärdera den verksamhet som myndigheten och den till myndigheten knutna parlamentariskt sammansatta exportkontrollrådet har bedrivit sedan 1996. I uppdraget ingår också att

utvärdera förhållandet mellan myndigheten och regeringen samt det politiska och parlamentariska inflytandet på området.

Utredaren skall vidare utreda och vid behov presentera förslag rörande de framtida organisatoriska formerna för exportkontrollen.

Uppdraget i dess helhet

Utgångspunkten för översynen skall vara att, med bibehållande av svenska utrikes-, försvars- och säkerhetspolitiska målsättningar, inklusive de internationella åtaganden Sverige har, se över de medel vi förfogar över enligt gällande exportkontrollagstiftning.

Utredningen skall utgå från vad som uttryckts om försvarsindustrins framtida roll i 1996 års försvarsbeslut och som berörts i prop.1999/2000:30, Det nya försvaret.

Ytterligare skall beaktas den försvarsindustriella utvecklingen, det internationella materielsamarbetet, det framtida behovet och kompetensen för materielförsörjningen samt den exportstödjande verksamheten, såsom dessa ämnen presenterats och redovisats i prop.1998/1999:74 Förändrad omvärld – omdanat försvar, i prop. 2001/2002:10 Fortsatt förnyelse av totalförsvaret samt i Försvarsberedningens försvarspolitiska rapport Vårt militära försvar – vilja och vägval (Ds 2003:34).

Omstruktureringen av internationell och svensk försvarsindustri behandlades vidare i det ovan nämnda ramavtalet mellan Frankrike, Italien, Spanien, Storbritannien, Sverige och Tyskland, det s.k. sexnationssamarbetet, som riksdagen godkände under våren 2001.

Det står utredningen fritt att ta upp sådana andra frågor som aktualiseras under utredningsarbetet, som har bäring på de frågeställningar som anges i dessa direktiv.

Utredningen skall lämna de förslag till lagändringar som översynen ger anledning till, inklusive de förändringar som kan krävas för att uppfylla kraven i FN:s vapenprotokoll.

Utredningen skall under arbetet inhämta erfarenheter och synpunkter från Inspektionen för strategiska produkter och från det till myndigheten knutna exportkontrollrådet, från berörda myndigheter, inklusive Försvarsmakten och Försvarets materielverk, från försvarsindustrin samt från andra intressenter.

Kostnadsberäkningar och andra konsekvensbeskrivningar skall göras enligt bestämmelserna i kommittéförordningen (1998:1474). De eventuella förslag och författningsändringar som kommittén föreslår skall inte bidra till ökade kostnader på aktuella utgiftsområden.

Redovisning av uppdraget

Uppdraget skall slutredovisas senast den 15 oktober 2004.

(Utrikesdepartementet)

Riktlinjer för krigsmaterielexport och annan utlandssamverkan

Utdrag från propositionen Lag om krigsmateriel (prop. 1991/92:174, bilaga 3)

Tillstånd till utförelse av krigsmateriel, eller till annan samverkan med någon i utlandet avseende krigsmateriel, bör medges endast om sådan utförelse eller samverkan

1. bedöms erforderlig för att tillgodose det svenska försvarets behov av materiel eller kunnande eller i övrigt är säkerhetspolitiskt önskvärd, samt
2. inte står i strid med principerna och målen för Sveriges utrikespolitik.

Vid prövningen av ett tillståndsärende ankommer det på regeringen att göra en totalbedömning av alla för ärendet betydelsefulla omständigheter med utgångspunkt från de nyss angivna grundläggande principerna.

Utrikespolitiska hinder föreligger inte i fråga om samverkan med eller export till de nordiska länderna och de traditionellt neutrala länderna i Europa. Samverkan med dessa länder får i princip anses stå i överensstämmelse med Sveriges säkerhetspolitik. I takt med att samarbetet med övriga länder inom de Europeiska Gemenskaperna byggs ut, bör samma principer för utlandssamverkan och export tillämpas i fråga om dessa länder.

Tillstånd får endast avse stat, statlig myndighet eller av staten auktoriserad mottagare; vidare bör vid utförelse av materiel ett slutanvändarintyg eller ett intyg om egen tillverkning (bearbetningsintyg) föreligga. En stat som trots åtagande gentemot den svenska regeringen har tillåtit eller underlåtit att förhindra vidareexport av svensk krigsmateriel skall i princip inte komma i fråga som mottagare av sådan materiel från Sverige så länge omständigheterna kvarstår.

Tillstånd till utförsel eller annan utlandssamverkan enligt krigsmateriellagen skall inte beviljas om det skulle strida mot internationell överenskommelse som Sverige har biträtt, mot beslut av FN:s säkerhetsråd eller mot folkrättsliga regler om export från neutral stat under krig (ovillkorliga hinder).

Tillstånd till utförsel av krigsmateriel, eller annan utlandssamverkan som avser krigsmateriel, bör inte lämnas om det avser stat där omfattande och grova kränkningar av mänskliga rättigheter förekommer. Respekt för mänskliga rättigheter är ett centralt villkor för att tillstånd skall beviljas.

Tillstånd till utförsel av krigsmateriel för strid, eller till annan utlandssamverkan som avser krigsmateriel för strid eller övrig krigsmateriel, bör inte beviljas om det avser stat som befinner sig i väpnad konflikt med annan stat, oavsett om krigsförklaring har avgetts eller ej, stat som är invecklad i internationell konflikt som kan befaras leda till väpnad konflikt eller stat som har inre väpnade oroligheter.

Tillstånd bör ges till utförsel av materiel som klassificerats som övrig krigsmateriel, förutsatt att mottagarlandet inte befinner sig i väpnad konflikt med annan stat eller har inre väpnade oroligheter, eller det i landet förekommer omfattande och grova kränkningar av mänskliga rättigheter och om inte ovillkorligt hinder möter.

Ett meddelat tillstånd till utförsel bör återkallas, förutom vid ovillkorliga exporthinder, om den mottagande staten kommer i väpnad konflikt med annan stat eller får inre väpnade oroligheter. Undantagsvis bör, i de två senare fallen, återkallande av tillstånd kunna underlåtas om det är förenligt med de folkrättsliga reglerna och med principerna och målen för Sveriges utrikespolitik.

Tillstånd bör ges till utförsel av reservdelar till tidigare, med vederbörligt tillstånd exporterad krigsmateriel, om inte ovillkorligt hinder möter. Detsamma bör gälla andra leveranser, t.ex. av ammunition, som har samband med tidigare utförsel eller där det annars vore oskäligt att inte ge tillstånd.

Vad särskilt angår avtal med utländsk part om gemensam utveckling eller tillverkning av krigsmateriel skall tillståndsbedömningen utgå från de angivna grundläggande kriterierna. Utförsel till samarbetslandet, som följer av avtalet, bör medges om inte ovillkorligt hinder uppstår. Om ett samarbetsavtal med utländsk part förutsätter export från samarbetslandet till tredje land bör fråga om sådan export, i den mån slutprodukten i fråga har en

övervägande svensk identitet, bedömas i enlighet med riktlinjerna för sådan export från Sverige.

Beträffande materiel som har övervägande utländsk identitet bör export från samarbetslandet till tredje land medges inom ramen för samarbetslandets exportregler. Föreligger ett starkt svenskt försvarspolitiskt intresse av att samarbetet kommer till stånd, och det är en förutsättning från samarbetspartnerns sida att viss utförsel får ske från samarbetslandet kan efter omständigheterna export till tredje land även i övrigt medges inom ramen för samarbetslandets exportregler.

När det gäller mer omfattande och för Sverige viktigare utlands-samverkan på krigsmaterielområdet bör en regeringsöverenskommelse träffas mellan Sverige och samverkanslandet. Innan överenskommelser av detta slag ingås, bör utrikesnämnden höras.

Europeiska unionens uppförandekod för vapenexport

Utdrag ur regeringsskrivelsen Strategisk exportkontroll 2003 – krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden (skr. 2003/04:114, bilaga 4)

EUROPEISKA UNIONENS RÅD

SOM UTGÅR från de gemensamma kriterier som beslutades av Europeiska rådet i Luxemburg 1991 och i Lissabon 1992,

SOM ERKÄNNER att vapenexporterande stater har ett särskilt ansvar,

SOM ÄR FAST BESLUTNA att fastställa stränga gemensamma normer, som skall uppfattas som miniminormer, i fråga om hantering av och återhållsamhet beträffande överföringar av konventionella vapen av alla medlemsstaterna samt att förstärka utbytet av relevant information för att uppnå ökad insyn,

SOM ÄR FAST BESLUTNA att hindra export av materiel som kan användas för internt förtryck eller internationell aggression eller bidra till regional instabilitet,

SOM ÖNSKAR förstärka sitt samarbete och främja sin samsyn inom ramen för den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken (GUSP) när det gäller export av konventionella vapen,

SOM NOTERAR att kompletterande åtgärder mot olagliga överföringar har vidtagits med hjälp av EU-programmet för att förebygga och bekämpa olaglig handel med konventionella vapen,

SOM BEKRÄFTAR att medlemsstaterna önskar upprätthålla en försvarsindustri som en del av såväl sin industriella bas som sina försvarsinsatser, och

SOM ERKÄNNER att stater, i enlighet med den rätt till självförsvar som erkänns i FN:s stadga, har rätt att överföra medel för självförsvar,

HAR UPPRÄTTAT följande uppförandekod och tillämpningsbestämmelser:

KRITERIUM ETT

Respekt för medlemsstaternas internationella åtaganden, särskilt de sanktioner som påbjuds av FN:s säkerhetsråd och de som påbjuds av gemenskapen, avtal om icke-spridning och andra ämnen samt andra internationella förpliktelser

En ansökan om exportlicens bör avslås om bifall skulle stå i strid med bl.a.

- a) medlemsstaternas internationella förpliktelser och deras åtaganden att upprätthålla FN:s, OSSE:s och EU:s vapenembargon,
- b) medlemsstaternas internationella förpliktelser enligt fördraget om ickespridning av kärnvapen, konventionen om biologiska vapen och toxinvapen samt konventionen om kemiska vapen,
- c) medlemsstaternas åtaganden inom ramen för Australien-gruppen, missilteknologiarrangemanget (Missile Technology Control Regime), gruppen av länder som levererar kärnmaterial (Nuclear Suppliers Group) och Wassenaar-arrangemanget,
- d) medlemsstaternas åtagande att inte exportera någon som helst typ av truppmina (antipersonell mina).

KRITERIUM TVÅ

Respekten för de mänskliga rättigheterna i det slutliga bestämmelselandet

Efter att ha bedömt mottagarlandets inställning till de relevanta principer i internationella instrument rörande de mänskliga rättigheterna kommer medlemsstaterna

- a) inte att utfärda exportlicens om det föreligger uppenbar risk att den tilltänkta exporten kan komma att användas för internt förtryck,
- b) från fall till fall och under beaktande av materielens art att iaktta särskild försiktighet vid utfärdande av licenser till för länder där allvarliga kränkningar av de mänskliga rättigheterna har konstaterats av behöriga FN-organ, Europarådet eller EU,

Materiel som kan användas för internt förtryck anses i detta sammanhang inbegripa bl.a. materiel, i fråga om vilket den tilltänkta slutanvändaren bevisligen har använt sådan eller liknande materiel för internt förtryck, eller när det finns skäl att tro att materielen kommer att användas till andra ändamål eller av annan slutanvändare än vad som uppgivits, och användas till internt förtryck. I linje med punkt 1 i tillämpningsbestämmelserna för denna kod kommer materielens art att beaktas noggrant, särskilt om den är avsedd för interna säkerhetsändamål. Internt förtryck anses inbegripa bl.a. tortyr och annan grym, omänsklig och förnedrande behandling eller bestraffning, summariska eller godtyckliga avrättningar, försvinnanden, godtyckliga gripanden och andra allvarliga kränkningar av de mänskliga rättigheter och de grundläggande friheter som anges i relevanta internationella instrument rörande de mänskliga rättigheterna, inklusive Allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna och Internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter.

KRITERIUM TRE

Den interna situationen i det slutliga bestämmelslandet som en följd av existerande spänningar och väpnade konflikter

Medlemsstaterna kommer inte att tillåta export som skulle provocera eller förlänga väpnade konflikter eller förvärpa existerande spänningar i det slutliga bestämmelslandet.

KRITERIUM FYRA

Bevarande av regional fred, säkerhet och stabilitet

Medlemsstaterna kommer inte att utfärda exportlicens om det finns en uppenbar risk för att den avsedda mottagaren skulle

använda den tilltänkta exporten på ett aggressivt sätt mot ett annat land eller hävda ett territoriellt krav med våld.

När medlemsstaterna överväger dessa risker kommer de bl.a. att beakta

- a) om någon väpnad konflikt pågår eller sannolikt kommer att uppstå mellan mottagarlandet och ett annat land,
- b) om det föreligger något territoriellt krav på ett angränsande land som mottagarlandet tidigare försökt eller hotat att genomdriva med våld,
- c) om materielen sannolikt kommer att användas för annat än mottagarens legitima nationella säkerhets- och försvarsändamål,
- d) behovet av att inte negativt påverka den regionala stabiliteten på något märkbart sätt.

KRITERIUM FEM

Den nationella säkerheten för medlemsstaterna eller de territorier i fråga om vilka en medlemsstat är ansvarig för de yttre förbindelserna, samt för vänligt sinnade och allierade länder

Medlemsstaterna kommer att beakta

- a) den tilltänkta exportens möjliga inverkan på egna, andra medlemsstaters eller vänners och allierades försvars- och säkerhetsintressen, samtidigt som de erkänner att denna faktor inte får påverka deras beaktande av kriterierna om respekt för de mänskliga rättigheterna och om regional fred, säkerhet och stabilitet,
- b) risken för att de berörda varorna används mot deras egna styrkor eller mot styrkor från vännar eller allierade eller från andra medlemsstater,
- c) risken för "reverse engineering" eller icke avsedd tekniköverföring.

KRITERIUM SEX

Köparlandets uppträdande i förhållande till det internationella samfundet, i synnerhet i fråga om dess attityd till terrorism, arten av dess allianser och dess respekt för internationell rätt

Medlemsstaterna kommer bl.a. att beakta köparlandets tidigare uppträdande i fråga om

- a) dess stöd till eller uppmuntran av terrorism och internationell organiserad brottslighet,
- b) dess uppfyllande av sina internationella åtaganden, i synnerhet i fråga om icke-användning av våld, även enligt internationell humanitär rätt som är tillämplig på internationella och icke internationella konflikter,
- c) dess engagemang för icke-spridning och andra former av vapenkontroll och nedrustning, särskilt undertecknande, ratificering och genomförande av relevanta konventioner om vapenkontroll och nedrustning enligt punkt b i kriterium ett.

KRITERIUM SJU

Förekomsten av en risk för att materielen skall användas till annat ändamål inom köparlandet eller återexporteras på oönskade villkor

Vid bedömning av den tilltänkta exportens inverkan på det importerande landet och risken för att de exporterade varorna kan avledas till en oönskad slutanvändare, kommer följande att beaktas:

- a) Mottagarlandets legitima inhemska försvars- och säkerhetsintressen, inbegripet eventuell medverkan i FN:s eller andra fredsbevarande insatser.
- b) Mottagarlandets tekniska förmåga att använda materielen.
- c) Mottagarlandets förmåga att utöva effektiv exportkontroll.
- d) Risken att vapnen kommer att återexporteras eller avledas till terroristorganisationer (antiterroristutrustning bör särskilt uppmärksammas i detta sammanhang).

KRITERIUM ÅTTA

Vapenexportens förenlighet med mottagarlandets tekniska och ekonomiska förmåga, med beaktande av det önskvärda i att stater får sitt legitima behov beträffande säkerhet och försvar täckt med minsta möjliga användning av mänskliga och ekonomiska resurser till krigsmateriel

Medlemsstaterna kommer, mot bakgrund av informationen från relevanta källor såsom FN:s utvecklingsprogram, Världsbanken,

Internationella valutafonden samt OECD-rapporter, att beakta huruvida den tilltänkta exporten allvarligt skulle hindra den hållbara utvecklingen i mottagarlandet. De kommer i detta sammanhang att beakta mottagarlandets relativa nivå på militära och sociala utgifter och även ta hänsyn till eventuellt bistånd från EU eller bilateralt bistånd.

TILLÄMPNINGSBESTÄMMELSER

1. Varje medlemsstat kommer från fall till fall att pröva de ansökningar om exportlicens för krigsmateriel som ställs till den, mot bakgrund av bestämmelserna i uppförandekoden.
2. Denna kod kommer inte att inkräkta på medlemsstaternas rätt att tillämpa en mer restriktiv nationell politik.
3. Genom diplomatiska kanaler kommer medlemsstaterna att översända utförlig information om de licensansökningar som har avslagits i enlighet med uppförandekoden i fråga om krigsmateriel, tillsammans med en förklaring av varför ansökan har avslagits. Den information som skall överlämnas anges i form av ett utkast till formulär som återfinns i bilagan. Innan någon medlemsstat beviljar en licens som en annan medlemsstat eller andra medlemsstater har vägrat bevilja för en i huvudsak identisk transaktion under de senaste tre åren kommer den först att samråda med den eller de medlemsstater som avslagit licensansökningarna. Om medlemsstaten efter dessa samråd ändå beslutar att bevilja licens kommer den att underrätta den eller de medlemsstater som avslagit ansökan (ansökningarna) och därvid utförligt förklara sina egna skäl.

Beslutet att tillåta eller vägra överföring av någon krigsmateriel skall varje medlemsstat själv fatta. En ansökan om licens skall anses ha avslagits när medlemsstaten har vägrat att tillåta den faktiska försäljningen eller den fysiska exporten av den berörda krigsmaterielen, om försäljning i annat fall skulle ha ägt rum, eller när den har vägrat att tillåta det relevanta avtalets ingående. För detta ändamål kan ett anmälningspliktigt avslag, i enlighet med nationella förfaranden, innefatta avslag på en ansökan om tillstånd att inleda förhandlingar eller ett nekande svar på en formell inledande förfrågan om en särskild beställning.

4. Medlemsstaterna kommer att behandla sådana avslag och samråd konfidentiellt och de kommer inte att använda dem för att uppnå kommersiella fördelar.
5. Medlemsstaterna kommer att verka för ett skyndsamt antagande av en gemensam förteckning över krigsmateriel som omfattas av uppförandekoden, grundad på liknande nationella och internationella förteckningar. Innan detta är gjort kommer uppförandekoden att fungera på grundval av nationella kontrollförteckningar, vid behov tillsammans med beståndsdelar från relevanta internationella förteckningar.
6. Kriterierna i uppförandekoden samt det samrådsförfarande som föreskrivs i punkt 3 i tillämpningsbestämmelserna kommer också att gälla varor med dubbla användningsområden enligt specifikationen i bilaga 1 till rådets beslut 94/942/GUSP¹ när det finns anledning att anta att slutanvändaren av varorna kommer att vara de väpnade styrkorna eller den interna säkerhetstjänsten eller liknande enheter i mottagarlandet.
7. I syfte att göra uppförandekoden så effektiv som möjligt kommer medlemsstaterna att arbeta inom ramen för GUSP för att förstärka samarbetet och främja sin samsyn i fråga om export av konventionella vapen.
8. Varje medlemsstat kommer att sända de övriga medlemsstaterna en årlig rapport om sin export av försvarsmateriel och sitt genomförande av uppförandekoden. Dessa rapporter kommer att diskuteras vid ett årligt möte som skall hållas inom ramen för GUSP. Vid mötet kommer en översyn också att ske av uppförandekodens verkan och vilka förbättringar som behöver göras, och en konsoliderad rapport grundad på bidrag från medlemsstaterna kommer att föreläggas rådet för godkännande.
9. När det är lämpligt kommer medlemsstaterna inom GUSP:s ram att gemensamt bedöma situationen för de möjliga eller faktiska mottagarna av vapenexporten från medlemsstaterna mot bakgrund av principerna och kriterierna i uppförandekoden.

¹ (1) EGT L 367, 31.12.1994, s. 8. Beslutet senast ändrat genom beslut 98/232/GUSP (EGT L 92, 25.3.1998, s. 1).

10. Det erkänns vidare att medlemsstaterna, om det är lämpligt, också får beakta den tilltänkta exportens inverkan på sina ekonomiska, sociala, kommersiella och industriella intressen, men att dessa faktorer inte kommer att påverka tillämpningen av ovan nämnda kriterier.
11. Medlemsstaterna kommer att göra sitt yttersta för att uppmuntra andra vapenexporterande länder att ansluta sig till uppförandekodens principer.
12. Uppförandekoden och tillämpningsbestämmelserna ersätter alla tidigare gjorda bearbetningar av de gemensamma kriterierna från 1991 och 1992.

Information som skall överlämnas

.....medlemsstatens namn]
har äran att informera sina partner om att den i enlighet med EU:s
uppförandekod har avslagit följande ansökan om licens:

Mottagarland:

.....

Kort beskrivning av materielen, inbegripet kvantitet och, när det är
lämpligt, tekniska specifikationer:

.....

Avsedd mottagare:

.....

Avsedd slutanvändare (om annan än mottagaren):

.....

Skäl till att ansökan avslogs:

.....

Datum för avslag av ansökan:

.....

1971 års riktlinjer

Utdrag ur prop. 1971:146 angående krigsmaterielexport (s. 18--21)

Som jag förut har anfört måste huvudregeln vara generellt förbud mot att exportera krigsmateriel utan tillstånd. De riktlinjer som här redovisas avser att ge närmare ledning för tillståndsprövningen

I vissa fall föreligger ovillkorligt hinder mot krigsmaterielexport. Detta kan vara fallet på grund av internationella avtal, beslut av FN:s säkerhetsråd eller folkrättsliga regler om export från neutral stat under krig. I dessa fall skall självfallet exporttillstånd vägras.

Utrikes- och neutralitetspolitiska skäl saknar betydelse i fråga om krigsmaterielexport till de nordiska staterna och till de neutrala staterna i Europa. Därför bör i fredstid tillstånd beviljas för export till dessa stater. I fråga om andra stater måste från fall till fall bedömas om de utrikes- och neutralitetspolitiska skälen har så ringa vikt att export bör tillåtas.

De principiella överväganden som här har redovisats leder till att tillstånd inte bör beviljas för export till

- stat som befinner sig i väpnad konflikt med annan stat, oavsett om krigsförklaring har avgetts eller ej,
- stat som är invecklad i internationell konflikt som kan befaras leda till väpnad konflikt, eller
- stat som har inre väpnade oroligheter.

Vid tillämpningen av dessa regler bör man dock skilja mellan materiel av utpräglat defensiv karaktär och krigsmateriel i övrigt. De allmänna utrikespolitiska skälen mot krigsmaterielexport har, som jag tidigare har anfört, inte samma tyngd i fråga om defensiva vapen, t.ex. kustartilleri- och luftvärnsmateriel. Visserligen bör inte ens defensiv materiel kunna exporteras till stat som befinner sig väpnad konflikt med annan stat. Men i de övriga fall som här avses bör export av sådan materiel, som inte kan utnyttjas för att påverka

den föreliggande krissituationen, kunna tillåtas. Detta är helt i överensstämmelse med den praxis som gäller f.n.

Starka utrikespolitiska skäl talar vidare mot att Sverige exporterar krigsmateriel, som kan bli utnyttjad för att undertrycka mänskliga rättigheter. Även om denna princip redan nu kan sägas vara vägledande för praxis i tillståndsärenden, är det angeläget att det uttryckligen slås fast som en grundläggande regel att export inte kan medges i dessa fall. Regeln avses medföra ökad restriktivitet i fråga om urvalet av mottagare för svensk krigsmaterielexport i överensstämmelse med det allmänna syfte som jag förut har angett för de nya riktlinjerna. Regeln bör uttryckas så, att tillstånd inte skall ges för export av krigsmateriel till stat, som på grund av deklarerade avsikter eller rådande politiska förhållanden kan antas använda materielen för att undertrycka mänskliga rättigheter som anges i FN-stadgan.

I fråga om reservdelar till tidigare levererad krigsmateriel föreligger särskilda förhållanden. Med den stränga restriktivitet jag förordar för urvalet av de stater till vilka krigsmaterielexport skall medges är det osannolikt, att tveksamhet uppstår ifråga om export av reservdelar till materiel, för vilken licens en gång lämnats. Skulle detta ändå inträffa, bör enligt min mening avgörande vikt fästas vid att reservdelarna är ett komplement till materiel, som exporterats med vederbörligt tillstånd. För att svensk krigsmaterielindustri skall kunna verka på exportmarknaden inom de ramar som jag har angivit är det angeläget att köparna har goda garantier för att de får reservdelar till inköpt materiel. Reservdelar till tidigare inköpt materiel bör därför få exporteras oavsett förhållanden som jag här angivit som hinder för export. Ovillkorliga exporthinder gäller dock givetvis även i detta fall.

Utredningen och flera remissinstanser har betonat de svårigheter som uppstår i företagets planering, om påbörjade eller kontrakterade leveranser måste avbrytas. Dessa svårigheter måste enligt min mening beaktas. Om, som jag har funnit, krigsmaterielexport av viss omfattning skall tillåtas av beredskapshänsyn, bör man också beakta de konsekvenser för sysselsättningen som kan uppstå, om en för export utbyggd kapacitet plötsligt inte kan utnyttjas. Utfärdad exportlicens bör därför indragas, förutom vid ovillkorliga exporthinder, endast om den mottagande staten kommer i väpnad konflikt med annan stat eller får inre väpnade oroligheter. Även i fall av väpnad konflikt bör indragning av licensen kunna underlåtas

om det är förenligt med de neutralitetsrättsliga reglerna och motagarstaten deltar i konflikten endast symboliskt.

Som utredningen anført och jag tidigare framhållit medför den tekniska utvecklingen att Sverige med begränsade resurser får allt svårare att följa med i den tekniska utvecklingen och med egen produktion täcka hela den sektor som är av betydelse för det svenska försvarets behov. Det är som jag också tidigare framhållit inte tänkbart att vi med hjälp av export av krigsmateriel kan klara detta problem. Det kan därför bli nödvändigt att i framtiden inleda samarbete med företag i andra stater. I ett sådant samarbete måste samarbetspartnern komma med på ett mycket tidigt stadium. Vid samarbetsavtal mellan företag i Sverige och i andra länder om gemensam utveckling och produktion av krigsmateriel bör sådan utförelse till det andra landet som föranleds av avtalet medges oavsett förhållanden som tidigare angivits som hinder för krigsmaterielexport. Dock gäller även i detta fall de tidigare angivna ovillkorliga exporthindren. Avtal av detta slag förutsätter en mycket restriktiv prövning vid val av utländsk samarbetspartner. Jag förutsätter att avtalen alltid skall underställas Kungl. Maj:t och att myndigheterna skall ha full insyn i den svenska samarbetspartnerns verksamhet.

Liksom f.n. bör endast statlig myndighet eller av staten auktoriserad vapenimportör godtas som köpare. Detta medför att risken för att krigsmateriel hamnar hos icke avsedd stat är kraftigt reducerad. För att ytterligare minska denna risk bör utländska köpare av svensk krigsmateriel, om det inte av särskilda skäl kan underlätas, skriftligen förklara att materielen under de närmaste fem åren från köptillfället är avsedd för köparens eget behov.

I fråga om export av krigsmateriel till befrielseörelser vill jag i likhet med utredningen och remissinstanserna hänvisa till den grundläggande principen, vilken bl.a. fastslagits i ett av riksdagen godkänt utlåtande från statsutskottet (SU 1969:82), att ingen stat har rätt att ingripa i en annan stats inre angelägenheter. Hävdandet av denna princip är framför allt i de mindre staternas intresse. En sanktionering av export av krigsmateriel till vad som från svensk sida betraktas som befrielseörelser i etablerade stater skulle urholka principen och undergräva våra möjligheter att hävda den. Trots att neutralitet i formell mening endast föreligger i krig och inte vid inre väpnade konflikter, skulle en inblandning i sådana konflikter genom export av krigsmateriel till endera parten stå i dålig samklang med den svenska neutralitetspolitiken och med det

konsekventa svenska stödet för fredlig lösning av konflikter. Därtill kommer svårigheterna att avgöra vad som skall betraktas som befrielse. Principen att endast etablerade stater och av vårt land erkända regeringar eller deras ombud skall kunna uppträda som köpare bör alltså gälla generellt.

Tio grupper av följdleveranser

Utdrag ur betänkandet Följdleveranser i samband med export av krigsmateriel (SOU 1999:38, s. 64–66)

1. Reservdelsleveranser

Reservdelar är själva ursprunget till alla typer av följdleveranser. Det finns en stabil praxis och ärendet tas endast upp till politisk prövning i Exportkontrollrådet om det vid helhetsbedömningen uppenbaras faktorer som talar för ett avsteg från praxis. Reservdelar exporteras endast till system som ursprungligen exporterats med vederbörligt tillstånd. Reservdelar till länder där ursprungslieferansen inte kommer från Sverige prövas enligt vanliga regler för export.

2. Ammunition

För det fall ammunitionen är specifik för ett visst vapensystem innefattas ammunition i följdleveransbegreppet. Såsom ovan nämnts var införandet av ordet "ammunition" i riktlinjetexten år 1993 en kodifiering av gällande praxis. I utvecklingen av praxis har dessutom visst material som enligt gängse bedömning inte uppfattas som ammunition kommit att omfattas av begreppet. Det gäller robotar till luftvärns-, pansarvärns- eller sjömålsrobotsystem. Systemets avskjutningsanordning är att likna vid en artilleripjäs och robotarna bedöms därför enligt praxis som ammunition.

3. Underhållsutrustning

Denna kategori avser utrustning för underhåll som är specifik för den tidigare levererade materialen.

4. Renoverings- och uppgraderingssatser

Renovering avser utbyte av skadade och förslitna delar. Uppgradering avser utbyte som medför förbättrad prestanda. Det är inte ovanligt att renovering får till följd att en viss uppgradering sker i praktiken då reservdelar i det ursprungliga utförandet inte finns att tillgå. Den modernare versioner är ofta tillverkat av ett t.ex. starkare material.

5. Ersättningsleveranser, hela system

Både reservdels- och ammunitionsleveranser kan beskrivas som en typ av ersättningsleverans. Dock kan det ibland vara aktuellt att ersätta ett helt system. Som exempel kan nämnas att ersätta utslitna eller förlorade system. Det kan också vara fråga om att byta ut ett, från Sverige tidigare exporterat, system mot t.ex. ett billigare utförande.

6. Kompletteringsleveranser

Denna typ av följdleverans avser ytterligare utrustning av samma slag. I riktlinjerna avslutas avsnittet som reglerar följdleveranser med formuleringen

”...eller där det annars vore oskäligt att inte ge tillstånd”.

Stycket avser den situation där ett mottagarland, genom sina upphandlingsbeslut, kan anses ha gjort ett systemval och då det skulle vara förenat med betydande tekniska eller ekonomiska svårigheter för detta land att vid senare anskaffning frångå det ursprungligen valda systemet.

Med sådana svårigheter avses den situationen att det för ett större system har byggts upp särskilda utbildnings- och underhållsresurser samt infrastruktur avpassad specifikt för systemet. Hur man drar gränsen för ett systemberoende avgörs från fall till fall.

I gruppen kompletteringsleveranser ingår också situationen där ett utländskt system byggts på ett sådant sätt att det särskilt anpassats för en kompletterande svensk del och där, återigen, en omkonstruktion skulle medföra betydande kostnader och förseningar för mottagarlandet.

Ovanstående grupper av ärenden är av sådan art att de knappast avgörs utan hörande av Exportkontrollrådet, om inte landbedömningen är helt problemfri.

7. Återkommande anskaffning

Av ekonomiska skäl övergår allt fler länder till att köpa ett mindre antal enheter utan att binda sig för en fortsättning, även om denna finns med i den nationella planeringen. Man har inte råd att upphandla hela sitt behov av ett dyrare system vid ett enda tillfälle. Detta är numera en aspekt som beaktas vid helhetsbedömningen.

8. Besläktad materiel

I vissa fall har man kommit fram till att det är rimligt att medge export av materiel som på något sätt är besläktad med tidigare levererad materiel. Det kan exempelvis gälla skilda typer av minsvepsutrustning, ytterligare maskiner till en tidigare exporterad produktionsanläggning eller beväpning till en tidigare levererad plattform.

9. Leveranser utgående från licensavtal

Frågan om en följdleverans föreligger kan också aktualiseras vid export till tredje land av licenstillverkad materiel när denna export direkt - genom avtalsbestämmelse - eller indirekt - genom komponentleveranser - kontrolleras från svensk sida.

Om med svenskt medgivande viss export skett tidigare, från licenstagaren till tredje land, bör en presumtion för fortsatta leveranser av t.ex. reservdelar föreligga. Vid helhetsbedömningen beaktas om det tredje landet utvecklats i negativ riktning.

10. Tidigare civil materiel

Till följd av breddningen av krigsmaterielbegreppet år 1993 kom tidigare civil materiel att omfattas av krigsmateriellagen (1992:1300). Det medförde att frågeställningen uppkom; hur skall man bedöma export av krigsmateriel till ett land som inte är helt okontroversiellt ur riktlinjesynpunkt, när landet ifråga tidigare har erhållit en likadan produkt medan den betraktades som civil? Dessa typer av ärenden avgörs som brukligt efter en helhetsbedömning. Det förekommer dock att exporten villkoras i form av inskränkningar, t.ex. att försäljning endast får ske till civila kunder.

(Rättsakter som antagits med tillämpning av avdelning V i Fördraget om Europeiska unionen)

EU:s GEMENSAMMA MILITÄRA FÖRTECKNING

(utrustning som omfattas av Europeiska unionens uppförandekod för vapenexport)

antagen av rådet den 17 november 2003

(som uppdaterar och ersätter den gemensamma förteckningen över militär utrustning som omfattas av EU:s uppförandekod för vapenexport antagen av rådet den 13 juni 2000)

(2003/C 314/01)

ALLMÄN NOT OM TEJNIKEN

Den export av "teknik" som "krävs" för "utveckling", "produktion" eller "användning" av de produkter som upptas i EU:s gemensamma militära förteckning kontrolleras enligt bestämmelserna för de produkter som upptagits på förteckningen. Denna "teknik" förblir kontrollerad även om den tillämpas på okontrollerade produkter.

Kontrollerna gäller inte den "teknik" som minimalt krävs för installation, drift, underhåll (kontroll) och reparation av produkter som inte kontrolleras eller för vilka exporttillstånd har beviljats.

Kontrollerna gäller inte "teknik" "på det offentliga området," "grundforskning" eller de upplysningar som minimalt krävs för patentansökningar.

ALLMÄN NOT OM KEMISKA DATA

Kemikalierna är förtecknade efter namn och CAS-nummer. Kemikalier med samma strukturformel (inklusive hydrater) kontrolleras utan hänsyn till namn eller CAS-nummer. CAS-nummer anges som hjälp till att konstatera huruvida en särskild kemikalie eller kemisk blandning är kontrollerad, oavsett nomenklatur. CAS-nummer kan inte användas som enda identifiering, eftersom några former av de förtecknade kemikalierna har olika CAS-nummer och blandningar som innehåller en förtecknad kemikalie kan också ha olika CAS-nummer.

ML1 Slätborrade vapen med en kaliber mindre än 20 mm, andra vapen och automatvapen med kaliber på högst 12,7 mm (0,50 tum) samt tillbehör, enligt följande, och för dessa särskilt utformade komponenter:

a) Gevär, karbiner, revolverar, pistoler, kulsprutepistoler och kulsprutegevär:

Not ML1.a omfattar inte följande:

1. Musköter, gevär och karbiner tillverkade före 1938.
2. Reproduktioner av musköter, gevär och karbiner för vilka originalen tillverkades före 1890.
3. Revolverar, pistoler och kulsprutegevär tillverkade före 1890, samt reproduktioner av dessa.

b) Slätborrade vapen enligt följande:

1. Slätborrade vapen som utformats speciellt för militär användning.
2. Övriga slätborrade vapen enligt följande:
 - a) Helautomatiska.
 - b) Halvautomatisk typ eller pumpgevär.

- c) Vapen för ammunition utan hölje.
- d) Ljuddämpare, särskilda vapenfästen, magasin, vapensikten och flamdämpare för vapen som omfattas av ML1.a, ML1.b eller ML1.c.

Not 1 ML1 omfattar inte slätborrade sport- och jaktvapen. Dessa vapen får inte vara särskilt utformade för militär användning eller vara helautomatiska.

Not 2 ML1 omfattar inte skjutvapen som utformats särskilt för blindammunition och som inte kan användas med kontrollerad ammunition.

Not 3 ML1 omfattar inte vapen med kapslad ammunition för falsantändning som inte är av helautomatisk typ.

ML2 Slätborrade vapen med en kaliber större än 20 mm, andra vapen eller utrustning med kaliber större än 12,7 mm (0,50 tum) projektorer samt tillbehör, enligt följande, samt för dessa särskilt utformade komponenter:

- a) Skjutvapen, haubitsar, kanoner, granatkastare, pansarvärnsvapen, projektilutskjutningsanordningar, militära eldsprutor, rekyllösa gevär och signatordämpande anordningar för dessa.

Not ML2.a inkluderar injektorer, mätanordningar, lagringstankar och andra komponenter som utformats särskilt för användning med flytande drivladdningar för sådan utrustning som omfattas av ML2.a.

- b) Militära projektorer eller generatorer för rök, gas eller pyroteknik.

Not ML2.b omfattar inte signalpistoler.

- c) Vapensikten.

ML3 Ammunition och tändrör enligt följande samt för dessa särskilt utformade komponenter:

- a) Ammunition för vapen som omfattas av ML1, ML2 eller ML12.
- b) Tändrör som är särskilt avsedda för sådan ammunition som omfattas av ML3.a.

Not 1 Särskilt utformade komponenter inkluderar:

- a) Metall- eller plastkomponenter, till exempel tändhattsstöd, kulmantlar, patronlänkar, roterande band och metalldelar till ammunition.
- b) Säkrings- och armeringsinrättningar, tändrör, sensorer och tändkedjeanslutningar.
- c) Strömkällor med hör engångseffekt.
- d) Förbrännbara hylsor för laddningar.
- e) Substridsdelar, inbegripet bomblets, minelets och slutfasstyrda projektiler.

Not 2 ML3 a omfattar inte ammunition utan projektil (blankstar) och blindammunition med perforerad krutkammare.

Not 3 ML3.a omfattar inte patroner som är särskilt utformade för något av följande syften:

- a) Signalering.
- b) Bortskrämning av fåglar.
- c) Tändning av gassignaler vid oljekällor.

ML4 Bomber, torpeder, raketer, missiler, andra anordningar och laddningar med sprängverkan samt tillhörande utrustning och tillbehör, enligt följande, som särskilt utformats för militär användning och för dessa särskilt utformade komponenter:

Anm.: *Beträffande utrustning för styrning och navigering, se ML11.g.*

- a) Bomber, torpeder, granater, rökkanistrar, raketer, minor, missiler, sjunkbomber, sprängladdningar, spränganordningar och sprängtillbehör, "pyrotekniska" anordningar, patroner och simulatorer (dvs. utrustning som simulerar någon av dessa produkters egenskaper).

Not *ML4.a inkluderar*

1. rökgranater, eldbomber, brandbomber och sprängladdningar,
2. missilraketedysor och farkostnospetsar för återinträde i jordatmosfären.

- b) Utrustning särskilt utformats för hantering, övervakning, aktivering, strömförsörjning med engångseffekt, avfyring, läggning, svepning, avlossning, vilseledning, utstörning, detonering eller detektering av produkter som omfattas av ML4.a.

Not *Punkt ML4.b inkluderar*

1. mobil gaskondenseringsutrustning med en produktionskapacitet på minst 1 000 kg flytande gas per dag,
2. flytande elektriskt ledande kabel lämplig för svepning av magnetminor.

Teknisk not Anordningar för manuell användning, vars utformning begränsar dem till att användas enbart för att upptäcka metallföremål och som ej kan skilja mellan minor och andra metallföremål, anses inte som särskilt utformade för att upptäcka föremål som omfattas av ML4.a.

ML5 Eldledningsutrustning och tillhörande övervaknings- och varningsutrustning, samt relaterade system, utrustning för försök och inställning samt motmedelsutrustning, enligt följande, som utformats särskilt för militär användning, samt komponenter och tillbehör som utformats särskilt för dessa:

- a) Vapensikten, bombdatorer, eldriktningsutrustning och vapenövervakningssystem.
- b) Målfångnings-, målangivnings-, avståndsmättnings-, övervaknings- eller målföljningssystem; detekterings-, datakombinerings- (datafusion-), igenkännings- eller identifieringsutrustning, samt sensorintegreringsutrustning.
- c) Motmedelsutrustning för produkter som omfattas av ML5.a eller ML5.b.
- d) Utrustning för fältförsök eller inställning, som utformats särskilt för föremål som kontrolleras av ML 5 a eller ML 5 b.

ML6 Markfordon och tillbehör enligt följande:

Anm.: *Beträffande utrustning för styrning och navigering, se ML11, not g.*

- a) Markfordon och tillbehör för sådana, särskilt utformade eller modifierade för militär användning:

Teknisk not I ML6.a avses med markfordon även släpvagnar.

- b) Alla hjuldrivna fordon som kan användas i terräng, som har tillverkats av eller utrustats med material som ger ballistiskt skydd upp till nivå III (NIJ 0108.01, september 1985, eller jämförbar nationell standard) eller bättre.

Anm.: Se också ML13.a.

Not 1 ML6.a inkluderar

- a) stridsvagnar och andra militära bestyckade fordon och militära fordon med lavetter eller utrustning för minläggning eller avfyrning av vapen som kontrolleras av ML4,
- b) pansarfordon,
- c) amfibiefordon och fordon för djupvadning,
- d) bärgningsfordon och fordon för bogsering eller transport av ammunition eller vapensystem och tillhörande lastningsutrustning.

Not 2 Modifiering av ett markfordon för militär användning som omfattas av ML6.a innebär en konstruktionsmässig, elektrisk eller mekanisk ändring som omfattar en eller flera särskilt utformade militära komponenter. Dessa komponenter inkluderar

- a) skydd för luftfyllda däck som utformats särskilt för att vara skottsäkra eller fungera sedan de tömts på luft,
- b) däcktryckskontrollsystem som handhas från insidan av ett fordon i rörelse,
- c) pansarskydd för viktiga delar, (t.ex. bränsletankar eller kupéutrymmen),
- d) särskilda förstärkningar eller lavetter,
- e) mörkerbelysning.

Not 3 ML6 omfattar inte civila bilar eller lastbilar som utformats eller modifierats för penning- eller värde-transport och som har pansarskydd eller ballistiskt skydd.

ML7 Kemiska eller biologiska toxiska agens, "tårgaser", radioaktiva material, tillhörande utrustning, komponenter, material och "teknik" enligt följande:

- a) Biologisk agens och radioaktiva material "anpassade för användning i krig" för att döda människor eller djur, förstöra utrustning och skördar eller skada miljön, samt kemiska stridsmedel (CW).

Not ML7.a omfattar följande:

1. CW-nervstridsmedel

- a) O-Alkyl (mindre än eller lika med C10, inklusive cykloalkyl)-alkyl-(metyl, etyl, n-propyl eller isopropyl)- fluorfosfonater, såsom

— Sarin (GB):O-isopropylmetylfluorfosfonat (CAS 107-44-8); och

— Soman (GD):O-pinakolylmetylfluorfosfonat (CAS 96-64-0),

- b) O-Alkyl (mindre än eller lika med C10, inklusive cykloalkyl) N,N-dialkyl (metyl, etyl, n-propyl eller isopropyl) amidofosforylcyanider, till exempel

Tabun (GA):O-etyl N,N-dimetylamidofosforylcyanid (CAS 77-81-6),

- c) O-Alkyl (H eller mindre än eller lika med C10, inklusive cykloalkyl) S-2-dialkyl (metyl, etyl, n-propyl eller isopropyl)-aminoetylalkyl (metyl, etyl, n-propyl eller isopropyl)- fosfonotiolater och motsvarande alkylerade eller protonerade salter, till exempel

VX: O-etyl S-2-diisopropylaminoetylmetylfosfonotiolat (CAS 50782-69-9).

2. Frätande CW-stridsmedel

a) Svavelseapsgaser, till exempel

2-kloretylklormetylsulfid (CAS 2625-76-5);

Bis(2-kloretyl)sulfid (CAS 505-60-2);

Bis(2-kloretyl)metan (CAS 63869-13-6);

1,2-bis (2-kloretyl)etan (CAS 3563-36-8);

1,3-bis (2-kloretyl)-n-propan (CAS 63905-10-2);

1,4-bis (2-kloretyl)-n-butan (CAS 142868-93-7);

1,5-bis (2-kloretyl)-n-pentan (CAS 142868-94-8);

Bis (2-kloretyl)metyleter (CAS 63918-90-1)

Bis (2-kloretyl)etyleter (CAS 63918-89-8),

b) Lewisiter, till exempel

2-klorvinyl diklorarsin (CAS 541-25-3);

Tris(2-klorvinyl)arsin (CAS 40334-70-1);

Bis(2-klorvinyl)klorarsin (CAS 40334-69-8),

c) Kväveseapsgaser, såsom

HN1: Bis(2-kloretyl)etylamin (CAS 538-07-8);

HN2: Bis(2-kloretyl)metylamin (CAS 51-75-2);

HN3: Tris(2-kloretyl)amin (CAS 555-77-1).

3. CW-stridsmedel som försätter ur stridbart skick, till exempel

3-kinuklidinylbensilat (BZ) (CAS 6581-06-2).

4. CW-avlövningsmedel till exempel

Butyl 2-klor-4-fluorfenoxiacetat (LNF); 2,4,5-triklorfenoxiättiksyra blandad med 2,4-diklorfenoxiättiksyra (Agent Orange).

b) CW-binära prekursorer och nyckelprekursorer enligt följande:

1. Alkyl-(metyl, etyl, n-propoyl eller isopropyl) — fosfonyldifluorider, t.ex.

DF: metylfosfonyldifluorid (CAS 676-99-3).

2. O-Alkyl-(H eller mindre än eller lika med C10, inklusive cykloalkyl)-O-2-dialkyl-(metyl, etyl, n-propyl eller isopropyl)aminoetylalkyl (metyl, etyl, n-propyl eller isopropyl) fosfoniter och motsvarande alkylerade eller protonerade salter, till exempel

QL: O-Etyl-O-2-di-isopropylaminoetyl-metylfosfonit (CAS 57856-11-8).

3. Klorosarin: O-Isopropyl-metylklorofosfonat (CAS 1445-76-7).

4. Klorosoman: O-Pinakolylmetylklorofosfonat (CAS 7040-57-5).

c) Tårgaser och upploppscontrollerande agens, inklusive

1. Brombensylcyanid (CA) (CAS 5798-79-8),

2. o-Klorobensylidenmalononitril (o-Klorobenzalmononitril) (CS) (CAS 2698-41-1),

3. Fenylacylklorid (ω-kloracetofenon) (CN) (CAS 532-27-4),

4. Dibenz(o,b,f)-1,4-oxazefin (CR) (CAS 257-07-8).

Not ML7.c omfattar inte individuellt förpackade tårgaser eller upploppskontrollerande agens för personligt självförsvar.

- d) Utrustning som utformats särskilt eller modifierats för militär användning, för spridning av följande komponenter som utformats särskilt för denna.
1. Material eller agens som omfattas av ML7.a eller c, eller
 2. CW sammanställt av prekursorer som omfattas av ML7.b.
- e) Skyddsutrustning eller utrustning för dekontamination, särskilt utformade komponenter för denna och särskilt sammansatta kemiska blandningar, enligt följande:
1. Utrustning som särskilt utformats eller modifierats för militär användning, avsedd för försvar mot ämnen som omfattas av ML7.a samt komponenter som utformats särskilt för denna.
 2. Utrustning som särskilt utformats eller modifierats för militär användning, avsedd för dekontamination av föremål som smittats med ämnen som omfattas av ML7.a samt komponenter som utformats särskilt för denna.
 3. Kemiska blandningar som utvecklats/utformats för att användas vid dekontamination av föremål som smittats av ämnen som kontrolleras av ML7.a.

Not ML7.e.1 omfattar

- a) luftkonditioneringsaggregat som särskilt utformats eller modifierats för nukleär, biologisk eller kemisk filtrering,
- b) skyddskläder.

Anm.: Beträffande gasmasker för civila, liksom skyddsutrustning och utrustning för dekontamination för civila, se också 1A004 på EU:s förteckning över varor med dubbla användningsområden.

- f) Utrustning som utformats eller modifierats för militärt bruk för detektering eller identifiering av material som omfattas av punkt ML7.a eller c, samt komponenter som utformats särskilt för denna.

Anm.: Se också 1A004 i EU:s förteckning över dubbla användningsområden.

- g) "Biopolymerer" som utformats särskilt eller behandlats för detektering eller identifiering av CW-agens som omfattas av ML7.a och de kulturer eller specifika celler som använts för produktion av dessa.
- h) "Biokatalysatorer" för dekontaminering eller nedbrytning av CW-agens, samt biologiska system för dessa, enligt följande:
1. "Biokatalysatorer" som utformats särskilt för dekontaminering eller nedbrytning av CW-agens som omfattas av ML7.a och som är resultatet av riktat laboratorieurval eller genetisk manipulering av biologiska system.
 2. Biologiska system, enligt följande: "expressionsvektorer", virus eller cellkulturer som innehåller den genetiska information som kännetecknar produktionen av "biokatalysatorer" som omfattas av ML7.h.1.
- i) "Teknik" enligt följande:
1. "Teknik" för "utveckling", "tillverkning" eller "användning" av toxikologiska agens, tillhörande utrustning eller komponenter som omfattas av ML7.a-f.

2. "Teknik" för "utveckling", "tillverkning" eller "användning" av "biopolymerer" eller kulturer av bestämda celler som omfattas av ML7.g.
3. "Teknik" avsedd uteslutande för inkorporering av "biokatalysatorer", som omfattas av ML7.h.1, i militära bärare för substanser eller militära material.

Not 1 ML7.a och ML7.c omfattar inte

- a) Cyanogenklorid (CAS 506-77-4). Se 1C450.a.5. i EU:s förteckning över varor med dubbla användningsområden
- b) Vätecyanid (CAS 74-90-8)
- c) Klor(CAS 7782-50-5)
- d) Karbonylklorid (fosgen)(CAS 75-44-5). SE 1C450 a 4 i EU:s förteckning över varor med dubbla användningsområden
- e) Difosgen (triklormetyl-klorformat)(CAS 503-38-8)
- f) Etylbromacetat(CAS 105-36-2)
- g) Xylylbromidortho: (CAS 89-92-9), meta: (CAS 620-13-3), para: (CAS 104-81-4)
- h) Bensylbromid(CAS 100-39-0)
- i) Bensyljodid(CAS 620-05-3)
- j) Bromaceton(CAS 598-31-2)
- k) Cyanogenbromid(CAS 506-68-3)
- l) Brommetyletylketon(CAS 816-40-0)
- m) Kloraceton(CAS 78-95-5)
- n) Etyljodacetat(CAS 623-48-3)
- o) Jodaceton(CAS 3019-04-3)
- p) Klorpikrin(CAS 76-06-2). Se 1C450.a.7. på EU:s förteckning över varor med dubbla användningsområden.

Not 2 Den "teknik", de cellkulturer och biologiska system som är förtecknad i ML7.g, ML7.h.2 och ML7.i.3 är exkluderande, och dessa underavdelningar omfattar inte "teknik", celler eller biologiska system för civila ändamål, till i jordbruk, läkemedel, medicin, veterinärmedicin, miljö, avfallshantering, eller livsmedelsindustri.

ML8 "Energetiska" material, och besläktade substanser, enligt följande:

Anm.: Se också 1C011 i EU:s förteckning över dubbla användningsområden.

Tekniska noter

1. I denna förteckning avser blandning en sammansättning av två eller flera substanser av vilka minst en substans ingår i förteckningen under ML 8.
2. Varje substans som finns på förteckningen under ML 8 ingår i denna förteckning, även om den används på ett annat användningsområde än det angivna (dvs. TAGN används för det mesta som ett sprängämne men kan också användas antingen som bränsle eller oxidationsmedel).

- a) "Sprängämnen" enligt följande och blandningar därav:
1. ADNBF (aminodinitrobenzofuroxan eller 7-amino-4,6-dinitrobenzofurazan-1-oxid (F) (CAS 97096-78-1).
 2. BNCP (cis-bis (5-nitrotetrazolato)tetraamin-Kobolt (III) perklorat) (CAS 117412-28-9).
 3. CL-14 (diaminodinitrobenzofuroxan eller 5,7-diamino-4,6-dinitrobenzofurazan-1-oxid (CAS 117907-74-1).
 4. CL-20 (HNIW eller Hexanitrohexaazaisowurtzitan (CAS 135285-90-4); och klatrater av CL-20 (se också ML 8 g 3 och g 4 angående dess "prekursorer".
 5. CP (2-(5-cyanotetrazolato) pentaamin-kobolt (III) perklorat) (CAS 70247-32-4).
 6. DADE (1,1-diamino-2,2 dinitroetylen, FOX7).
 7. DATB (diaminotrinitrobensen) (CAS 1630-08-6).
 8. DDFP (1,4-dinitrodifurazanopiperazine).
 9. DDPO (2,6-diamino-3,5-dinitropyrazine-1-oxide, PZO) (CAS 194486-77-6).
 10. DIPAM (3,3'-diamino-2,2',4,4!!!, 6,6'-hexanitrobifenyl eller dipikramid (CAS 17215-44-0).
 11. DNGU (DINGU eller dinitroglykoluril) (CAS 55510-04-8).
 12. Furazaner, enligt följande:
 - a) DAAOF (diaminoazoxyfurazan).
 - b) DAAzF (diaminoazofurazan) (CAS 78644-90-3).
 13. HMX och derivater (se också ML8.g.5 angående dess "prekursorer"), enligt följande:
 - a) HMX (Cyklotetrametylentetranitramin, oktahydro-1,3,5,7-tetranitro-1,3,5,7-tetrazin. 1,3,5-7-tetranitro-1,3,5,7-tetraza-cyklooktan; (oktogen) (CAS 2691-41-0).
 - b) difluoroaminerade analoger av HMX.
 - c) K-55 (2,4,6,8-tetranitro-2,4,6,8-tetraazabicyklo [3,3,0]-oktanon-3 tetranitrosemiglykouril, eller keto-bicykliskt HMX (CAS 130256-72-3).
 14. HNAD (hexanitroadamantan)(CAS 143850-71-9).
 15. HNS (Hexanitroestilben) (CAS 20062-22-0).
 16. Imidazoler, enligt följande:
 - a) BNNII (Octahydro-2,5-bis(nitroimino)imidazo [4,5-d]imidazole).
 - b) DNI (2,4-dinitroimidazol) (CAS 5213-49-0).
 - c) FDIA (1-fluoro-2,4-dinitroimidazol).
 - d) NTDNIA (N-(2-nitrotriazolo)-2,4-dinitroimidazol).
 - e) PTIA (1-picryl-2,4,5-trinitroimidazol).
 17. NTNMH (1-(2-nitrotriazolo)-2-dinitrometylenhydrazin).
 18. NTO (ONTA eller 3-nitro-1,2,4-triazol-5-one (CAS 932-64-9).
 19. Polynitrocubaner med mer än fyra nitrogrupper.

20. PYX (2,6-bis(pikrylamino) -3,5- dinitropyridin (CAS 38082-89-2).
21. RDX och derivater därav enligt följande:
- RDX (Cyklotrimetylentrinitramin, cyklonit; T4; hexahydro-1,3,5-trinitro-1,3,5-triazin; 1,3,5-trinitro-1,3,5-triaza-cyklohexan (hexogen) (CAS 121-82-4).
 - Keto-RDX (K-6 eller 2,4,6-trinitro-2,4,6-triazacyklohexanon).
22. TAGN (triaminoguanidinnitrat) (CAS 4000-16-2).
23. TATB (triaminotrinitrobensen) (CAS 3058-38-6) (se också ML8.g.7 beträffande dess "prekursorer").
24. TEDDZ (3,3,7,7-tetrabis(difluoroamin) octahydro-1,5-dinitro-1,5diazocin).
25. Tetrazoler enligt följande:
- NTAT (nitrotriazol aminotetrazol).
 - NTNT (1-N-(2-nitrotriazol)-4-nitrotriazol).
26. Tetryl (trinitrofenylmetylnitramin) (CAS 479-45-8).
27. TNAD (1,4,5,8-tetranitro-1,4,5,8-tetraazadekalin) (CAS 135877-16-6) (se också ML8.g.6 beträffande dess "prekursorer").
28. TNAZ (1,1,3-trinitroazetidin) (CAS 97645-24-4) (se också ML8.g.2 beträffande dess "prekursorer").
29. TNGU (SORGUYL eller tetranitroglykoluril (CAS 55510-03-7).
30. TNP (1,4,5,8-tetranitro-pyridazin [4,5-d]pyridazin)(CAS 229176-04-9).
31. Triaziner enligt följande:
- DNAM (2-oxy-4,6-dinitroamino-s-triazin) (CAS 19899-80-0).
 - NNHT (2-nitroimino-5-nitro-hexahydro-1,3,5-triazin) (CAS 130400-13-4).
32. Triazoler enligt följande:
- 5-azido-2-nitrotriazol.
 - ADHTDN (4-amino-3,5-dihydrazin-1,2,4-triazol dinitramid)(CAS 1614-08-0).
 - ADNT (1-amino-3,5-dinitro-1,2,4-triazol).
 - BDNTA ([bis-dinitrotriazole]amin).
 - DBT (3,3'-dinitro-5,5-bi-1,2,4-triazol) (CAS 30003-46-4).
 - DNBT (dinitrobistriazol) (CAS 70890-46-9).
 - NTDNA (2-nitrotriazol 5-dinitramid) (CAS 75393-84-9).
 - NTDNT (1-N-(2-nitrotriazol) 3,5-dinitro-triazol).
 - PDNT (1-pikryl-3,5-dinitrotriazol).
 - TACOT (tetranitrobenzotriazolobenzotriazol) (CAS 25243-36-1).

33. Sprängämnen som ej tas upp någon annanstans i ML8.a med en detonationshastighet över 8 700 m/s eller ett detonationstryck över 34 GPa (340 kbar).
 34. Andra organiska sprängämnen som inte tas upp någon annanstans i ML8.a med detonationstryck på 25 GPa (250 kbar) eller högre och som förblir stabila vid temperaturer på 523 K (250 °C) eller mer under 5 minuter eller mer.
- b) "Drivmedel" enligt följande:
1. Fasta "drivmedel" enligt United Nations (UN) Class 1.1 som har en teoretisk specifik impuls (vid standardvillkor) på mer än 250 sekunder för icke metalliserade, eller mer än 270 sekunder för aluminiumiserade blandningar.
 2. Fasta "drivmedel" enligt UN Class 1.3 som har en teoretisk specifik impuls (vid standardvillkor) på mer än 230 sekunder för icke halogeniserade, 250 sekunder för icke metalliserade, och 266 sekunder för metalliserade blandningar.
 3. "Drivmedel" som har en kraftkonstant på mer än 1 200 kJ/kg.
 4. "Drivmedel" som kan motstå en stabil lineär förbränningshastighet på mer än 38 mm/s vid standardvillkor (mätt i form av en inhiberad sträng) av 6,89 MPa (68,9 bar) tryck och 294 K (21 °C).
 5. Elastomermodifierade gjutna dubbelbasiga (EMCDB) "drivmedel" med en tånjbarhet vid maximal påkänning på mer än 5 % vid 233 K (– 40 °C).
 6. "Drivmedel" som innehåller substanser som tas upp i ML8.a.
- c) "Pyroteknik", bränslen och därmed besläktade ämnen enligt följande och blandningar av dessa:
1. Flygbränsle som blandats särskilt för militära ändamål.
 2. Alane (aluminiumhydrid) (CAS 7784-21-6).
 3. Karboraner; dekarboran (CAS 17702-41-9); pentaboraner (CAS 19624-22-7 och 18433-84-6) och deras derivater.
 4. Hydrazin och derivater enligt följande (se också ML8.d.8 och d.9 beträffande oxiderande hydrazinderivater:
 - a) Hydrazin (CAS 302-01-2) i koncentrationer på 70 % eller mer.
 - b) Monometylhydrazin (CAS 60-34-4).
 - c) Symmetrisk dimetylhydrazin (CAS 540-73-8).
 - d) Osymmetrisk dimetylhydrazin (CAS 57-14-7).
 5. Metallbränslen i partikelform, oavsett om dessa är sfäriska, finfördelade, sfäroida, i form av flagor eller pulver, tillverkade av material som består till 99 % eller mer av något av följande:
 - a) Metaller samt blandningar av dessa:
 1. Beryllium (CAS 7440-41-7) som har en partikelstorlek under 60 µm.
 2. Järnpulver (CAS 7439-89-6) som har en partikelstorlek under 3 µm och som tillverkats genom reduktion av järnoxid med väte.

b) Blandningar som innehåller något av följande:

1. Zirkonium (CAS 7440-67-7), magnesium (CAS 7439-95-4) och legeringar av dessa som har en partikelstorlek under 60 µm.
2. Bor (CAS 7440-42-8)- eller borkarbid-(CAS 12069-32-8) bränslen med 85 % renhet eller mer och partikelstorlekar under 60 µm.
6. Militära material innehållande förtjockningsmedel för kolvätebränslen som särskilt utvecklats för användning i eldsprutor eller brandbomber, till exempel metallstearater eller -palmer (t.ex. oktal) (CAS 637-12-7) och M1-, M2-, M3-förtjockningsmedel.
7. Perklorater, klorater och kromater som blandats med metallpulver eller andra energirika bränslekomponenter.
8. Sfäriskt aluminiumpulver (CAS 7429-90-5) med en partikelstorlek på 60 µm eller mindre, tillverkat av material med en aluminiumhalt på minst 99 %.
9. (TiH_n) med en stoikiometrisk sammansättning motsvarande n= 0,65-1,68.

Not 1 Flygbränslen som omfattas av ML8.c.1 är färdiga produkter, inte beståndsdelar av dessa.

Not 2 ML8.c.4.a omfattar inte hydrazinblandningar som särskilt utformats för frättningskontroll.

Not 3 Sprängämnen och bränslen som innehåller sådana metaller eller legeringar som tas upp i ML8.c.5 omfattas oavsett om dessa metaller eller legeringar är kaplade i aluminium, magnesium, zirkonium eller beryllium.

Not 4 ML8.c.5.b.2 omfattar inte bor och borkarbid berikat med bor-10 (20 % eller mer av det totala bor-10-innhållet).

d) Oxidationsmedel, enligt följande och blandningar av dessa:

1. ADN (ammoniumdinitramid eller SR 12) (CAS 140456-78-6).
2. AP (ammoniumperklorat)(CAS 7790-98-9).
3. Föreningar av fluor och något av följande:
 - a) Andra halogener.
 - b) Syre; eller
 - c) Kväve.

Not ML8.d.3 omfattar inte klortrifluorid. Se 1C238 på EU:s förteckning över varor med dubbla användningsområden

4. DNAD(1,3-dinitro-1,3-diazetid) (CAS 78246-06-7).
5. HAN (hydroxylammoniumnitrat) (CAS 13465-08-2).
6. HAP (hydroxylammoniumperklorat) (CAS 15588-62-2).
7. HNF (hydraziniumnitroformat) (CAS 20773-28-8).
8. Hydrazinnitrat (CAS 37836-27-4).

9. Hydrazinperklorat (CAS 27978-54-7).
10. Flytande oxidationsmedel som består av eller innehåller inhiberad röd rykande salpetersyra (IRFNA) (CAS 8007-58-7).

Not ML8.d.10 omfattar inte ickeinhiberad rykande saltpetersyra.

e) Bindemedel, mjukgörare, monomerer, polymerer enligt följande:

1. AMMO (azidometylmetyloxetan och dess polymerer) (CAS 90683-29-7) (se också ML8.g.1 beträffande dess "prekursorer").
2. BAMO (bisadidometyloxetan och dess polymerer) (CAS 17607-20-4) (se också ML8.g.1 beträffande dess "prekursorer").
3. BDNPA (bis (2,2-dinitropropyl) acetal (CAS 5108-69-0).
4. BDNPF (bis (2,2-dinitropropyl) formal (CAS 5917-61-3).
5. BTTN (butantrioitrinitrat) (CAS 6659-60-5) (se också ML8.g.8 beträffande dess "prekursorer").
6. Energetiska monomerer, mjukgörare och polymerer som innehåller nitro-, azid-, nitrat-, nitraz- eller difluoramino-grupper som utformats särskilt för militär användning.
7. FAMAO (3-difluoroaminometyl-3-azidometyloxetan) och dess polymerer.
8. FEFO (bis-(2-fluoro-2,2-dinitroetyl)formal) (CAS 17003-79-1).
9. PPF-1 (poly-2,2,3,3,4,4-hexafluorpentan-1,5-diolformal (CAS 376-90-9).
10. PPF-3 (poly-2,4,4,5,5,6,6-heptafluor-2-tri-fluormetyl-3-oxaheptan-1,7-diolformal).
11. GAP (glycidylazidpolymer) (CAS 143178-24-9) och dess derivater.
12. HTPB (hydroxylterminerat polybutadien) med en hydroxylfunktionalitet som är lika med eller större än 2,2 och mindre än eller lika med 2,4, ett hydroxylvärde som är mindre än 0,77 meq/g, och en viskositet vid 30 °C som är mindre än 47 poise (CAS 69102-90-5).
13. Poly(epiklorhydrin) med funktionella alkoholgrupper, med låg molekylvikt (mindre än 10 000) poly(epiklorhydrindiol) och triol.
14. NENAs (nitroetylaminblandningar) (CAS 17096-47-8, 85068-73-1, 82486-83-7, 82486-82-6 and 85954-06-9).
15. PGN (poly-GLYN, polyglycidylnitrat eller poly (nitratometyloxiran); (CAS 27814-48-8).
16. Poly-NIMMO (poly nitratometylmetyloxetan eller pol-NMMO (poly[3-nitratmetyl 3-metyloxetan] (CAS 84051-81-0).
17. Polynitroortokarbonater.
18. TVOPA (1,2,3-tris[1,2-bis(difluoroamino)etoxy] propan eller tris vinoxyl aducerad propan)(CAS 53159-39-0).

f) Tillsatser enligt följande:

1. Basiskt kopparsalicylat (CAS 62320-94-9).
2. BHEGA (bis-(2-hydroxyetyl) glykolamid) (CAS 17409-41-5).
3. BNO (butadienenitrileoxid) (CAS 9003-18-3).

4. Ferrocenderivater enligt följande:
 - a) Butacen [CAS 125856-62-4]
 - b) Katocen (2,2-bis-etylferrocenylpropan) (CAS 37206-42-1).
 - c) Ferrocenkarboxylsyror.
 - d) N-butyl-ferrocen (CAS 319904-29-7).
 - e) Andra aducerade polymera ferrocenderivater.
5. Blybeta-resorcylat (CAS 20936-32-7).
6. Blycitrat (CAS 14450-60-3).
7. Bly-kopparchelater av beta-resorcylat eller salicylater (CAS 68411-07-4).
8. Blymaleat (CAS 19136-34-6).
9. Blysalicylat (CAS 15748-73-9).
10. Blystannat (CAS 12036-31-6).
11. MAPO (tris-1-(2-metyl)aziridinylfosfinoxid) (CAS 57-39-6); BOBBA 8 (bis(2-metyl aziridinyl) 2-(2-hydroxypropanoxy)propylaminofosfinoxid och andra MAPO-derivater.
12. Metyl BAPO (bis(2-metyl aziridinyl)metylaminofosfinoxid) (CAS 85068-72-0).
13. N-Metyl-p-nitroanilin (CAS 100-15-2).
14. 3-nitraza-1,5-pentandiisocyanat (CAS 7406-61-9).
15. Metallorganiska kopplingsagens, enligt följande:
 - a) Neopentyl [diallyl] oxy, tri [dioktyl] fosfattitanat (CAS 103850-22-2); även känt som titan IV, 2,2 [bis 2-propenolat-metyl, butanolat, tris (dioktyl) fosfat] (CAS 110438-25-0); eller LICA 12 (CAS 103850-22-2).
 - b) Titan IV, [(2-propenolat-1) metyl, n-propanolatometyl] butanolat-1, tris[dioktyl]pyrofosfat i eller KR3538.
 - c) Titan IV, [(2-propenolat-1)metyl, n-propanolatmetyl] butanolat-1, tris(dioktyl)fosfat.
16. Polycyanodifluoraminylenoxid.
17. Polyfunktionella aziridinamider med isoftal-, trimesin- (BITA eller butylenimintrimesamid), isocyanur- eller trimetyladipin-grundstrukturer och 2-metyl- eller 2-etyl-substituenten på aziridin-ringen.
18. Propylenimin, 2-metylaziridin (CAS 75-55-8).
19. Superfin järnoxid (Fe_2O_3) med en specifik ytarea av mer än $250 \text{ m}^2/\text{g}$ och en genomsnittlig partikelstorlek av 3,0 nm eller mindre.
20. TEPAN (tetraetylenpentaaminakrylonitril) (CAS 68412-45-3); cyanoetylerat polyamin och dess salter.
21. TEPANOL (tetraetylenpentaaminakrylonitrilglycidol) (CAS 68412-46-4); cyanoetylerat polyamin aducerat med glycidol och dessa salter.
22. TPB (trifenylvismut) (CAS 603-33-8).

g) "Prekursorer" enligt följande:

Anm.: I ML8.g hänvisas till de "energetiska material" som upptas och som tillverkats av dessa substanser.

1. BCMO (bisklorometyloxyetan) (CAS 142173-26-0) (se också ML8.e.1 och e.2).
2. Dinitroazetidinet-butylsalt (CAS 125735-38-8) (se också ML8.a.28).
3. HBIW (hexabenzylhexaazaisowurizitan) (CAS 124782-15-6) (se också ML8.a.4).
4. TAIW (tetraacetyldibenzylhexa- azaisowurtzitan) (se också ML8.a.4).
5. TAT (1,3,5,7 tetraacetyl-1,3,5,7, -tretraazacyklo-oktan) (CAS 41378-98-7) (se också ML8.a.13).
6. 1,4,5,8 tetraazadekalin (CAS 5409-42-7) (se också ML8.a.27).
7. 1,3,5-trichlorobenzon (CAS 108-70-3) (se också ML8.a.23).
8. 1,2,4-trihydroxybutan (1,2,4-butantriol) (CAS 3068-00-6) (se också ML8.e.5).

Not 5 *Beträffande laddningar och anordningar, se ML4.*

Not 6 *ML8 omfattar inte följande ämnen såvida de inte ingår i föreningar eller blandats med sådant "energetiskt material" som avses i ML8.a eller metallpulver i ML8.c:*

- a) Ammoniumpikrat.
- b) Svartkrut.
- c) Hexanitrodifenylamin.
- d) Difluorammin.
- e) Nitrostärkelse.
- f) Kaliumnitrat.
- g) Tetranitronaftalen.
- h) Trinitroanisol.
- i) Trinitronaftalen.
- j) Trinitroxilen.
- k) N-pyrrolidinon; 1-metyl-2-pyrrolidinon.
- l) Dioktylmaleat.
- m) Etylhexylakrylat.
- n) Trietylaluminium (TEA), trimetylaluminium (TMA), och andra pyroforiska metallalkyler och aryler av litium, kalcium, magnesium, zink eller bor.
- o) Nitrocellulosa.
- p) Nitroglycerin (eller glyceroltrinitrat, trinitroglycerin) (NG).

- q) 2,4,6-trinitrotoluen (TNT).
- r) Etylendiamindinitrat (EDDN).
- s) Pentaerytritoltetranitrat (PETN).
- t) Blyazid, normalt och basiskt blystyfnat, och primära sprängämnen eller tändblandningar som innehåller azider eller azidkomplex.
- u) Trietylenglykoldinitrat (TEGDN).
- v) 2,4,6-trinitroresorcinol (styfninsyra).
- w) Dietyldifenylurea; dimetyldifenylurea; metyletyldifenylurea [centraliter].
- x) N,N-difenylurea (assymetrisk difenylurea).
- y) Metyl-N,N-difenylurea (metyl assymetrisk difenylurea).
- z) Etyl-N,N-difenylurea (etyl assymetrisk difenylurea).
- aa) 2-nitrodifenylamin (2-NDPA).
- bb) 4-nitrodifenylamin (4-NDPA).
- cc) 2,2-dinitropropanol.
- dd) Nitroguanidin (se 1C011.d på EU:s gemensamma förteckning över varor med dubbla användningsområden).

ML9 Krigsfartyg, särskild marin krigsmateriel och tillbehör följande, samt komponenter till dessa som särskilt utformats för militär användning:

Anm.: Beträffande utrustning för styrning och navigering, se ML11, not g.

- a) Krigsfartyg och fartyg (yt- eller undervattensfartyg) som är särskilt utformade eller ändrade för offensiva eller defensiva insatser, vare sig de har gjorts om för icke-militär användning eller ej, oavsett skick eller brukbarhet och vare sig de innehåller vapensystem, pansar, skrov eller delar av skrov till sådana fartyg eller ej.
- b) Motorer enligt följande:
 - 1. Dieselmotorer särskilt utformade för ubåtar med båda följande egenskaper:
 - a) En uteffekt större än eller lika med 1,12 MW (1 500 hk); och
 - b) En rotationshastighet på 700 rpm eller mer.
 - 2. Elmotorer särskilt utformade för ubåtar med alla följande egenskaper:
 - a) En uteffekt större än eller lika med 0,75 MW (1 000 hk).
 - b) Snabbreverserande.
 - c) Vätskekylda; och
 - d) Helinkapslade.
 - 3. Icke-magnetiska dieselmotorer särskilt utformade för militär användning med en uteffekt på 37,3 kW (50 hk) eller mer och med ett icke-magnetiskt innehåll som överskrider 75 % av den totala massan.
- c) Enheter för undervattensdetektion särskilt utformade för militär användning och styrutrustning till dessa.

- d) Ubåts- och torpednät.
- e) Icke använda.
- f) Skrovgenomföringar och anslutningsdon särskilt utformade för militär användning som gör interaktion med utrustning utanför fartyget möjlig.

Not ML9.f inbegriper anslutningsdon av enkel- eller flerledartyp, koaxial typ eller vågledartyp och skrovgenomföringar för fartyg vilka båda kan förbli täta mot läckage utifrån och bibehålla erforderliga egenskaper på havsdjup överstigande 100 m samt fiberoptiska anslutningsdon och optiska skrovgenomföringar utformade för överföring av "laserljus" oavsett djup. Punkten inbegriper inte vanliga skrovgenomföringar för propelleraxlar och hydrodynamiska styrstänger.

- g) Tystgående lager med gasupphängning eller magnetisk upphängning, medel för aktiv undertryckning av signatur eller vibrationer samt utrustning som innehåller sådana lager, särskilt utformad för militär användning.

ML10 "Flygplan", obemannade luftfarkoster, flygplansmotorer och "flygplans"-utrustning, tillhörande utrustning och komponenter som särskilt utformats för militär användning, enligt följande:

Anm.: Beträffande utrustning för styrning och navigering, se ML11, not g.

- a) Strids-"flygplan" och för dessa särskilt utformade komponenter.
- b) Andra typer av "flygplan" utformade eller ändrade för militär användning, inbegripet militär spaning, attack, militär träning, transport och luftlandsättning av trupper eller militär utrustning, logistiskt understöd, samt för dessa särskilt utformade komponenter.
- c) Obemannade luftfarkoster och tillhörande utrustning som särskilt utformats för militär användning, enligt följande och för dessa särskilt utformade komponenter.
 - 1. Obemannade luftfarkoster inbegripet fjärrstyrda luftfarkoster (RPV) och autonoma, programmerbara farkoster.
 - 2. Dithörande uppsändningsutrustning och stödutrustning.
 - 3. Tillhörande utrustning för ledning och styrning.
- d) Flygplansmotorer särskilt utformade eller modifierade för militär användning och särskilt utformade komponenter för dessa:
- e) Luftburen utrustning, inbegripet luftburen utrustning för tankning, särskilt utformad för att användas tillsammans med "flygplanet" som omfattas av ML10.a eller ML10.b eller flygplansmotorer som omfattas av ML10.d samt för dessa särskilt utformade komponenter.
- f) Trycktankningsenheter, trycktankningsutrustning, utrustning särskilt utformad för att underlätta användningen i trånga utrymmen samt markutrustning särskilt utformad för "flygplan" som omfattas av ML10.a eller ML10.b eller för flygplansmotorer som omfattas av ML10.d.
- g) Militära skyddshjälmor och skyddsmasker och särskilt utformade komponenter för dessa, trycksatt andningsutrustning och partiella tryckdräkter för användning i "flygplan", g-dräkter, omvandlare för flytande syre som används för "flygplan" eller missiler samt katapulter och krutdrivna enheter för nödutsjutning av personal från "flygplan".

- h) Fallskärmar och därmed sammanhängande utrustning, avsedda för stridande personal, fällning av last eller inbromsning av "flygplan", enligt följande:
1. Fallskärmar för
 - a) precisionsluftlandsättning av stödtrupper,
 - b) luftlandsättning av fallskärmsjägare.
 2. Lastfallskärmar.
 3. Glidskärmar, släpskärmar, stabiliserande fallskärmar för stabilisering och attitydstyrning av fallande kroppar (t.ex. räddningskapslar, katapultstolar, bomber).
 4. Stabiliserande fallskärmar för användning i katapultstolsystem för reglering av utveckling och fyllningssekvens för nödfallskärmar.
 5. Upphämtningsfallskärmar för styrda missiler, mål- och spaningsrobotar eller rymdfarkoster.
 6. Inflygningsfallskärmar och bromsfallskärmar vid landning.
 7. Andra militära fallskärmar.
 8. Utrustning som särskilt utformats för fallskärmschoppare som hoppar från hög höjd (t.ex. dräkter, särskilda hjälmar, system för andning, styrningsutrustning)
- i) Automatiska styrsystem för fallskärmsfällda laster, utrustning som särskilt utformats eller ändrats för militär användning vid hopp med styrd fallskärmsutlösning, inbegripet syrgasutrustning.

Not 1 ML10.b omfattar inte "flygplan" eller varianter av "flygplan" som särskilt utformats för militär användning, och

- a) inte är konfigurerade för militär användning och inte är försedda med utrustning eller tillbehör som är särskilt utformad eller modifierad för militär användning, och
- b) har certifierats för civil användning av de civila luftfartsmyndigheterna i en deltagande stat.

Not 2 ML10.d omfattar inte följande:

- a) Flygplansomotorer som utformats eller modifierats för militär användning och som har certifierats av civila luftfartsmyndigheter i en deltagande stat för användning i civila flygplan, eller för dessa speciellt utformade komponenter.
- b) Kolvmotorer och för dessa särskilt utformade komponenter, undantaget sådana som särskilt utformats för obemannade luftfartyg.

Not 3 För de särskilt utformade komponenter och tillhörande utrustning för icke-militära "flygplan" eller flygplansomotorer som modifierats för militär användning som omfattas av ML10.b och ML10.d gäller att endast de militära komponenter och utrustning med militär anknytning som erfordras för modifieringen till militär användning omfattas.

ML11 Elektronisk utrustning som inte innefattas på annat ställe i förteckningen över varor med dubbla användningsområden och som utformats särskilt för militär användning samt komponenter som utformats särskilt för denna:

Not ML11 omfattar följande:

- a) Elektronisk stör- och motmedelsutrustning (dvs. utrustning som utformats för att sända störande eller felaktiga signaler till radar- eller radiokommunikationsmottagare eller på annat sätt hindra mottag-

ning, drift eller verkan hos motståndares elektroniska mottagare, bland annat deras störutrustning), även utrustning för störning av motståndares mottagare och störsändare.

- b) Frekvensrörliga rör.
- c) Elektroniska system eller elektronisk utrustning som utformats antingen för övervakning av det elektromagnetiska spektrumet av militära underrättelse- eller säkerhetsskäl eller för att motverka sådan övervakning.
- d) Undervattensmotmedelsutrustning, även sådan för akustisk och magnetisk störning och vilseledning, som utformats för att sända störande eller felaktiga signaler till sonarmottagare.
- e) Databehandlingssäkerhetsutrustning, datasäkerhetsutrustning och överförings- och signalledningssäkerhetsutrustning, som använder krypteringsprocesser.
- f) Identifierings-, autentiserings- och nyckelladdarutrustning samt nyckelhanterings-, tillverknings- och distributionsutrustning.
- g) Utrustning för styrning och navigering.

ML12 Vapensystem med hög kinetisk energi (high velocity kinetic energy) och tillhörande utrustning, enligt följande, samt komponenter som utformats särskilt för dessa:

- a) Vapensystem med kinetisk energi (kinetic energy) som särskilt utformats för anfälla ett mål eller för att avbryta anfallet mot det.
- b) Särskilt utformade test- och utvärderingsanordningar och testmodeller, även diagnosinstrumentering och mål, för dynamisk provning av projektiler och system med kinetisk energi.

Anm.: När det gäller vapensystem som använder sig av subkaliberammunition eller uteslutande utnyttjar kemisk framdrivning, och ammunition för dessa, se ML1–ML4.

Not 1 ML12 omfattar följande om produkterna utformats särskilt för vapensystem med kinetisk energi (kinetic energy):

- a) Framdrivningssystem för avfyrning kapabla att accelerera massa över 0,1 g till hastigheter över 1,6 km/s, vid projektilvis eller hastig eldgivning.
- b) Utrustning för generering av primär energi, elektroskydd (electric armour), energilagring, värmehushållning, klimatbehandling, omkoppling eller bränslehantering; och elektriska gränssnitt mellan strömkälla, eldrörvapen och andra elektriska styrfunktioner för tornet.
- c) Målfångnings-, spårnings-, eldlednings- eller skadebedömningsystem.
- d) System för målsökning, styrning eller manövrering (acceleration i sidled) av projektiler.

Not 2 ML12 omfattar vapensystem som använder något av följande framdrivningssätt:

- a) Elektromagnetiskt.
- b) Elektrotermiskt.
- c) Plasmadrift.

- d) Lättgas; eller
- e) Kemiskt (vid användning i kombination med något av ovanstående).

Not 3 ML12 omfattar inte "teknik" för magnetisk induktion för kontinuerlig framdrivning av civila transportanordningar.

ML13 Pansar- eller skyddsutrustning och -konstruktioner och -komponenter, enligt följande:

- a) Pansarplåt enligt följande:
 - 1. Tillverkad för att motsvara en militär standard eller specifikation; eller
 - 2. Lämplig för militär användning.
- b) Konstruktioner av metall- eller icke metalliska material eller kombinationer av dessa särskilt utformade för att ge militära system ballistiskt skydd och särskilt utformade komponenter för dessa.
- c) Militära hjälmar.
- d) Kroppsskydd och skyddsdräkter tillverkade enligt militära standarder eller specifikationer, eller motsvarande, och för dessa särskilt utformade komponenter.

Anm.: Beträffande "fibrer eller fiberliknande material" som används vid tillverkningen av kroppsskydd, se under 1C010 på EU:s förteckning över varor med dubbla användningsområden.

Not 1 ML13.b omfattar material som har utformats särskilt för att bilda explosionsreaktivt pansar eller för konstruktion av militära skyddsrum.

Not 2 ML13.c omfattar inte konventionella stålhjälmar som vare sig har modifierats eller utformats för att kunna användas med eller har utrustats med någon typ av tillbehör.

Not 3 ML 13.d omfattar inte kroppsskydd eller skyddsdräkter eller tillbehör till dessa när de medföljer den person som skall använda dem för sitt eget personliga skydd.

Anm.: Se också 1A005 på EU:s förteckning över varor med dubbla användningsområden.

ML14 Specialiserad utrustning för militärutbildning eller för simulering av militära scenarion simulatorer som särskilt utformats för att träna användningen av skjutvapen eller vapen som tas upp under ML1 eller ML2 och särskilt utformade komponenter och tillbehör för dessa.

Teknisk not Begreppet "specialiserad utrustning för militärutbildning" omfattar militära typer av anfalls-simulatorer, flyguppdragssimulatorer, radarmålssimulatorer, radarmålsgeneratorer, skjutövningsanordningar, antiubåtssimulatorer, flygsimulatorer (även centrifuger som utformats för pilot- och/eller astronaututbildning), radarsimulatorer, instrumentflygningssimulatorer, navigationssimulatorer, missilavfyrningssimulatorer, målutrustning, radiostyrda "flygplan", vapensimulatorer, simulatorer för träning med obemannade "flygplan", mobila träningsanordningar och träningsutrustning för militära markoperationer.

Not 1 ML14 omfattar bildgenererande system och system för alstrande av en interaktiv miljö för simulatorer om dessa utformats eller modifierats särskilt för militär användning.

Not 2 ML14 omfattar inte kontrollutrustning som särskilt utformats för utbildning i sport- och jaktva-pen.

ML15 Bild- eller motmedelsutrustning, enligt följande, som utformats särskilt för militär användning, och särskilt utformade komponenter och tillbehör för denna:

- a) Inspelnings- och bildbehandlingsutrustning.
- b) Kameror, fotoutrustning och filmbearbetningsutrustning.
- c) Bildförstärkarutrustning.
- d) Infraröd utrustning eller värmebildsutrustning.
- e) Bildradarsensorutrustning.
- f) Stör- eller motmedelsutrustning för utrustning som omfattas av punkterna ML15.a–ML15.e.

Not ML15.f omfattar utrustning som utformats för att försämra funktionen eller effektiviteten av militära bildsystem eller för att minimera sådana försämringseffekter.

Not 1 Begreppet "särskilt utformade komponenter" omfattar följande om de utformats särskilt för militär användning:

- a) Infraröda bildomvandlarrör.
- b) Bildförstärkarrör (andra än första generationen).
- c) Mikrokanalplattor.
- d) Televisionskamerarör för låga ljusnivåer.
- e) Detektorgrupper (även elektroniska kopplings- eller visningssystem).
- f) Pyroelektriska televisionskamerarör.
- g) Kylsystem för bildsystem.
- h) Elektriskt triggade slutare av fotokrom eller elektrooptisk typ med en slutarhastighet av mindre än 100 µs, utom när det gäller slutare som utgör en väsentlig del av en höghastighetskamera.
- i) Fiber optisk bildinverterare.
- j) Sammansatta halvledarfotokatoder.

Not 2 ML 5 omfattar inte "bildförstärkarrör av första generationen" eller utrustning särskilt utformad för att inkorporera "bildförstärkarrör av första generationen".

Anm.: När det gäller statusen för vapensikten som innehåller bildförstärkarrör av första generationen, se under ML1, ML2 och ML5.a.

Anm.: Se också under 6A002.a.2 och 6A002.b på EU:s förteckning över varor med dubbla användningsområden.

ML16 Smidesstycken, gjutstycken och andra obearbetade produkter vars användning i en kontrollerad produkt går att identifiera genom materialets beståndsdelar, form eller funktion, och som utformats särskilt för någon produkt som omfattas av ML1–ML4, ML6, ML9, ML10, ML12 eller ML19.

ML17 Diverse utrustning, material och bibliotek, enligt följande, samt komponenter som utformats särskilt för dessa:

- a) Autonoma dyk- och undervattensimapparater, enligt följande:
 1. Apparater med sluten eller halvsluten (rebreathing) apparat som utformats särskilt för militär användning (t.ex. särskilt utformad för att inte vara magnetisk).
 2. Särskilt utformade komponenter för användning vid anpassning av en apparat med öppen krets till militär användning.
 3. Artiklar som utformats uteslutande för militär användning med autonoma dyk- och undervattensimapparater.
- b) Byggutrustning som utformats särskilt för militär användning.
- c) Beslag (fittings), ytskikt och behandling för signaturutsläckning, som utformats särskilt för militär användning.
- d) Fältarbetsutrustning som utformats särskilt för användning i stridszon.
- e) "Robotar", "robotstyrningar" och "end-effectors för robota", med något av följande kännetecken:
 1. Utformade särskilt för militär användning.
 2. Innehåller medel för skydd av hydrauliska ledningar mot utifrån åstadkomna punkteringar på grund av ballistiska fragment (som t.ex. innehåller självtätande ledningar) och har utformats för användning av hydraulvätskor med en flampunkt över 839 K (566 °C); eller
 3. Särskilt utformade eller konstruerade för drift i en omgivning med elektromagnetisk puls (EMP).
- f) Bibliotek (parametriska tekniska databaser) som utformats särskilt för militär användning med utrustning som omfattas av EU:s gemensamma militära förteckning.
- g) Utrustning för generering av kärnkraft eller framdrivningsutrustning, inbegripet "kärnreaktorer", som utformats särskilt för militär användning och komponenter för dessa som utformats eller modifierats särskilt för militär användning.
- h) Utrustning och material, med en ytbeläggning eller behandling för signaturutsläckning, som utformats särskilt för militär användning, utom sådana som kontrolleras enligt annat ställe i EU:s förteckning över varor med dubbla användningsområden.
- i) Simulatorer som utformats särskilt för militära "kärnreaktorer".
- j) Flyttbara reparationsverkstäder särskilt utformade eller modifierade för underhåll av militär utrustning.
- k) Generatorer för bruk i fält som utformats eller modifierats särskilt för militär användning.

- l) Containerar som utformats eller modifierats särskilt för militär användning.
- m) Färjor andra än de som tas upp på något annat ställe i EU:s gemensamma militära förteckning, broar och pontoner, som utformats särskilt för militär användning.
- n) Testmodeller som särskilt för "utveckling" av föremål som tas upp under ML4, ML6, ML9 eller ML10.

Teknisk noter

1. I ML17, skall begreppet "bibliotek" (parametrisk teknisk databas) avse en samling tekniska upplysningar av militär karaktär till vilka det kan hänvisas vid förbättring av prestanda hos militär utrustning eller militära system.
2. I ML17 skall med termen "modifierad" förstås varje strukturell, elektrisk, mekanisk eller annan ändring som förser ett icke-militärt föremål med militära egenskaper som motsvarar ett föremål som särskilt utformats för militär användning.

ML18 Utrustning för framställning av produkter som anges i EU:s gemensamma militära förteckning, enligt följande:

- a) Särskilt utformad eller modifierad tillverkningsutrustning för tillverkning av produkter som omfattas av EU:s gemensamma militära förteckning, samt komponenter som utformats särskilt för denna.
- b) Särskilt utformade miljötestanordningar och för dessa särskilt utformad utrustning, för certifiering, lämplighetsbedömning eller provning av produkter som omfattas av EU:s gemensamma militära förteckning.

Teknisk not I ML18 inbegrips i ordet "framställning" även utformning, granskning, tillverkning, testning och kontroll.

Not 1 ML18.a och ML18.b omfattar följande utrustning:

- a) Kontinuerligt arbetande nitreringsanläggningar.
- b) Provningscentrifugapparater eller- utrustning med något av följande kännetecken:
 1. Drivs av en motor eller motorer med en märkeffekt av totalt mer än 298 kW (400 hk).
 2. Klarar en nyttolast av 113 kg eller mer; eller
 3. Kan åstadkomma en centrifugal acceleration av 8 g eller mer på en nyttolast av 91 kg eller mer.
- c) Dehydreringspressar
- d) Skruvextrudrar som är speciellt utformade eller modifierade för strängsprutning av militärt sprängämne.
- e) Skärmaskiner för tillskärning av strängsprutade drivmedel.
- f) "Godistunnor" (tumlare) 1,85 m eller mer i diameter och med över 227 kg produktionskapacitet.
- g) Kontinuerliga blandare för fasta drivmedel.
- h) Vätskeenergikvarnar för malning eller krossande av beståndsdelar i militära sprängämnen.

- i) Utrustning för att uppnå både sfärisk och enhetlig partikelstorlek i metallpulver under ML8.c.8.
- j) Konvektionsströmkonvertrar för omformning av material under ML8.c.3.

Not 2

- a) Ordet "produkter" som åsyftas i EU:s gemensamma militära förteckning inbegriper:
 - 1. Produkter som ej omfattas om de innehåller en lägre koncentration än den angivna på följande sätt:
 - a) Hydrazin (se ML8.c.4).
 - b) Sprängämnen (se punkt 8).
 - 2. Produkter som inte omfattas om de inte når upp till tekniska nivåer (dvs. "supraledande material" som inte tas upp under 1C005 i EU:s förteckning över varor med dubbla användningsområden, "supraledande" elektromagneter som inte tas upp under 3A001.e.3 i EU:s förteckning över varor med dubbla användningsområden, "supraledande" elektrisk utrustning som ej tas upp under ML20.b).
 - 3. Metalliska bränslen och oxidationsmedel utfälda i laminär form från ångfasen (se ML8.c.5).
- b) Ordet "produkter" som åsyftas i EU:s gemensamma militära förteckning inbegriper inte:
 - 1. Signalpistoler (se ML2.b).
 - 2. Ämnen som ej omfattas i not 3 till ML7.
 - 3. Personliga dosmätare för mätning av strålning (se ML7.f) och skyddsmasker för specifika industriella risker, se också EU:s förteckning över varor med dubbla användningsområden.
 - 4. Difluoroamin och kaliumnitratpulver (se not 6 till ML8).
 - 5. Flygmotorer som inte tas upp under ML10.
 - 6. Traditionella stålhelmar som inte utrustats med, eller modifierats eller utformade för att anpassas till, någon form av tilläggsanordning (se not 2 till ML13).
 - 7. Utrustning som anslutits till industriella maskiner, vilka inte kontrolleras liksom bstrykningsmaskiner vilka inte angivits på annan plats och utrustning för gjutning av plaster.
 - 8. Musköter, gevär och karbiner äldre än från 1938, reproduktioner av musköter, gevär och karbiner äldre än från 1890, revolverar, pistoler och kulsprutor äldre än från 1890 samt reproduktioner av dem.

Not 3 Not 2.b.8 i ML18 undantar inte produktionsutrustning för moderna handeldvapen från förteckningen, även om den används för att tillverka reproduktioner av antika handeldvapen.

ML19 Vapensystem baserade på riktad energi (DEW), därtill hörande utrustning eller motmedelsutrustning och testmodeller, enligt följande, och särskilt utformade komponenter för dessa:

- a) "Laser"-system som är särskilt utformade för att förstöra ett mål eller att avbryta ett anfall mot det.

- b) Partikelstrålesystem som är kapabla att förstöra ett mål eller för att avbryta ett anfall mot det.
- c) Radiofrekvenssystem med hög effekt som är kapabla att förstöra ett mål eller avbryta ett anfall mot det.
- d) Utrustning som särskilt utformats för att upptäcka eller identifiera, eller försvara mot, system som omfattas av ML19.a–ML19.c.
- e) Fysiska testmodeller och därtill hörande testresultat för de system, den utrustning och de komponenter som omfattas av denna punkt.
- f) System med kontinuerlig eller pulsad "laser" som särskilt utformats för att orsaka bestående blindhet vid oskyddad syn, dvs. för det nakna ögat eller ögon med synkorrigerande hjälpmedel.

Not 1 Vapensystem baserade på riktad energi som omfattas av ML19, inbegripet system vars kapacitet härrör från kontrollerad tillämpning av

- a) "laser" med tillräcklig kontinuerlig våg- eller pulseffekt för att åstadkomma en förstörelse som liknar den som åstadkoms av konventionell ammunition,
- b) partikelacceleratorer vilka avger en laddad eller neutral partikelstråle med förstörande effekt,
- c) strålsändare med radiofrekvens med högpulseffekt eller hög medeleffekt som genererar fält som är tillräckligt starka för att fördärva elektroniska kretssystem hos ett avlågset mål.

Not 2 ML19 omfattar följande utrustning särskilt utformat för vapensystem baserade på riktad energi:

- a) Utrustning för generering av primäreffekt, lagring av energi, omkoppling, effektkonditionering eller bränslehantering.
- b) System för målidentifiering eller målföljning.
- c) System kapabla att bedöma huruvida målet skadats, förstörts eller förmåtts att avbryta sitt uppdrag.
- d) Utrustning för strålhantering, strålspridning eller strålinriktning.
- e) Utrustning som är kapabel till snabb strålvridning och är avsedd för snabba operationer med flera mål.
- f) Adaptiv optik och faskonjugatorer.
- g) Ströminjektorer för negativa vätejonsstrålar.
- h) "Rymdkvalificerade" acceleratorkomponenter
- i) Trattutrustning för negativa jonstrålar.
- j) Utrustning för att kontrollera och vrida en energirik jonstråle.
- k) "Rymdkvalificerade" bleck för att neutralisera negativa väteisotopsstrålar.

ML20 Kryogen och "supraledande" utrustning, enligt följande, och särskilt utformade komponenter och tillbehör för denna:

- a) Utrustning som särskilt utformats eller konfigurerats för att monteras i ett fordon för militär mark-, marin-, luft- eller rymd användning och som kan fungera i rörelse samt producera eller bibehålla temperaturer under 103 K (– 170 °C).

Not ML20.a omfattar mobila system som innehåller eller använder tillbehör eller komponenter som tillverkats av icke-metalliska eller icke-elektriska ledande material, såsom plast eller epoxy-impregnerade material.

- b) "Supraledande" elektrisk utrustning (roterande maskiner och transformatorer) som är särskilt utformad eller konfigurerad för att monteras i ett fordon för militär mark-, marin-, luft- eller rymd användning och som kan fungera i rörelse.

Not ML20.b omfattar inte likströmshybridunipolarmaskiner med normala enpoliga metallkroppar som roterar i ett magnetfält genererats av supraledande lindningar, under förutsättning att lindningarna är generatorns enda supraledande komponent.

ML21 "Programvara", enligt följande:

- a) "Programvara" som särskilt utformats eller modifierats för "utveckling", "framställning" eller "användning" av utrustning eller material som omfattas av EU:s gemensamma militära förteckning.

- b) Specifik "programvara", enligt följande:

1. "Programvara" som särskilt utformats för

- a) testning, simulering eller utvärdering av militära vapensystem,
- b) "utveckling", övervakning, underhåll eller uppdatering av "programvara" som är inbäddad i militära vapensystem,
- c) testning eller simulering av scenarier för militära operationer som inte omfattas av ML14,
- d) tillämpning av styr-, kommunikations-, kontroll och underrättelse(C₃I-system eller styr-, kommunikations-, kontroll-, och datorstödda underrättelsesystem (C₄I).

2. "Programvara" för att bedöma effekterna av konventionella krigsvapen, kärnvapen, kemiska eller biologiska krigsvapen.

3. "Programvara" som inte omfattas av ML21.a, ML21.b.1 eller ML21.b.2 som särskilt utformats eller ändrats för att göra det möjligt att använda utrustning som inte är upptagen på EU:s gemensamma militära förteckning för sådana militära ändamål som gäller för utrustning som omfattas av ML5, ML7.f, ML9.c, ML9.e, ML10.e, ML11, ML14, ML15, ML17.i, eller ML18.

ML22 "Teknik" enligt följande:

- a) "Teknik" enligt den allmänna anmärkningen om teknik i EU:s gemensamma militära förteckning beträffande "utveckling", "framställning" eller "användning" av produkter som omfattas av EU:s gemensamma militära förteckning, med undantag av "teknik" som tas upp i ML7.

- b) "Teknik" som är specifik för utformning och montering av komponenter till, och drift, underhåll och reparation av kompletta produktionsanläggningar för produkter som finns upptagna på EU:s gemensamma militära förteckning, även om komponenterna för dessa produktionsanläggningar inte finns upptagna på förteckningen.

Not 1

- a) Orden "produkter som finns upptagna på EU:s gemensamma militära förteckning" inbegriper
1. produkter som inte omfattas om de innehåller en lägre koncentration än den angivna, enligt följande:
 - a) Hydrazin (se ML8.c.4).
 - b) "Sprängämnen" (se ML8),
 2. produkter som inte finns upptagna om de underskrider tekniska gränsvärden, (t.ex. "supraledande" material som ej omfattas av IC005 på EU:s förteckning över varor med dubbla användningsområden, "supraledande" elektrisk utrustning som ej omfattas av ML20.b),
 3. metalliska bränslen och oxidationssmedel utfälda i laminär form från ångfasen (se ML8.c.5).
- b) Orden "produkter som finns upptagna på EU:s gemensamma militära förteckning" inbegriper inte
1. signalpistoler (se ML2.b),
 2. ämnen som ej omfattas av not 3 till ML7,
 3. personliga dosmätare för mätning av strålning (se ML7.f) och skyddsmasker för specifika industriella risker (se också EU:s förteckning över varor med dubbla användningsområden),
 4. difluorammin och kaliumnitratpulver (se not 6 till ML8),
 5. flygmotorer som ej omfattas av ML10,
 6. traditionella stålhelmar som inte utrustats med, eller modifierats eller är utformade för att anpassas till någon form av tilläggsanordning (se not 2 till ML13),
 7. utrustning som anslutits till industriella maskiner som inte omfattas som bestrykningsmaskiner vilka inte angivits på annan plats och utrustning för gjutning av plaster,
 8. musköter, gevär och karbiner äldre än från 1938, reproduktioner av musköter, gevär och karbiner äldre än från 1890, revolverar, pistoler och kulsprutor äldre än från 1890 samt reproduktioner av dessa.

Not 2 I not 1.b.8 i ML22 undantas inte "teknik" för moderna handeldvapen, även om de används för att tillverka reproduktioner av antika handeldvapen.

Not 3 ML22 omfattar inte "teknik" som används för civila ändamål, inom jordbruket, för läkemedel, medicin, veterinärmedicin, miljöändamål, avfallshantering eller inom livsmedelsindustrin.

Anm.: Se not 2 till ML7.
